

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чIал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 29 (10830) хемис 19 – июль, 2018 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

“Чи къаст къайда тун я...”

16-июлдиз Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильева государствовдин властдин органрин руководителрин иштираквал аваз совещание кьиле тухвана.

КватI хъанвайбуруз салам гайидалай къулхъ региондин руководителди РФ-дин Президент Владимир Путиныхъ галаз хъайи гуьруьшдин ва уьлкведин премьер-министр Дмитрий Медведеван регъбервлик кваз кьиле фейи СКФО яшайишдинни экономикадин рекъай вилик тухунин месэлайрих талукъ Гьукуматдин комиссиядин заседанидин нетижайрикой суьгъбетна. Государствовдин Къили вилик эцигнавай месэлайрикой лугъуналди, В.Васильева къейдна: “Владимир Владимировича Ботлих ва Цумада районрин агъалирихъ галаз гуьруьшмиш хъайидалай къулхъ гайи вири тапшургуьр кьилиз акъудун къетIен гуьзчивилик кутунва.

Ада рикIел хжайвал, бюджетдай чара ийизвай пулдин такъатар инсанрив ага-кьарун ва абур адетдин инсандин уьмуьрда хъсанвилехъ дегишвилер тун иллаки важиблу я. Виридалайни кьилинди инсанди вичи и кар гьисс авун я”.

Владимир Васильева къейд авурвал, ада уьлкведин Президентдиз регионда ривешветбазвилини вилик пад къун патал гъихътин серенжемар къабулнаватIа, гьадакай хабар гана. ИкI, прокурорри кьиле тухвай ахтармишунин нетижайда Дагъустандин тахминан 200 чиновник коррупциядиз акси къанунар чIурунай жавабдар-вилиз чIугунва.

Субъектдин руководителди кватIзавай налогрин къадар артухарунин месэладиз къетIен фикир гана. Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайдан гафаралди, и рекъе кIвалахун патал Дагъустандиз гьакIни Федеральный налогрин къуллугъдин пешекарар къведа.

“За икъван чIавалди акъваз тавунвай-буруз акъвазун ва налогар гун меслятзава. Налогар гузвай касдиз вичихъ галаз тайин жуьреда рафтарвал авун истемешдай ихтияр ава. “Чаз лазимди “ацукъарнавайбурун” къадар туш, чна Дагъустандин халкъ-

див центрадай рекъе твазвай ва ина кватI-завай вири такъатар тамамдаказ агакъдай гьалар арадал гъана кIанда: аялар, яшлур-буру, дишегълияр патал. Гьа и кIвалах чна авуна кIанда”, - малумарна В.Васильева.

“Чна инсанрихъ галаз гьикI кIвалахда-тIа, гьа кар Владимир Владимирович Путиनावай чирна кIанда. Дагъустанда рухвайри-кай магърум хъанвай дидейрихъ галаз гуьруьшмиш хъайидалай къулхъ, ада абур къужахламишна. Идалайни гьейри, Президентди Россиядин Игитдин дидедиз 11 касдикай ибарат хизанни галаз Сочида ял ягъун теклифна, вири харжиярни вичин хивез къачуна. Хъсан чешне я. Гьа икI кIвалахна кIанда инсанрихъ галаз. Дарманар чунуьхиз ваь, инсанриз куьмекар гуз. Гьа им я халкъдиз къуллугъ авун”, - лагъана ада.

ГьакIни инал малумарайвал, РФ-дин Президентди республикадиз компьютердин томографар маса къачун патал резервдин фондунай 200 миллион манат чара ийида.

Владимир Васильева алава хъувурвал, ада государствовдин кьилиз региондин мулкунал гимияр ремонтдай завод эцигунин ва Нахимован тIварцихъ галай гуьлери кьуватрин военный училище ачухунин мумкинвиле килигун теклифна.

Республикада электроэнергиядалди таъминардай къурулушдакъайда туниз талукъ яз “Россети” ПАО-ди кьиле тухузвай ученийрихъ галаз алакьалу тир сад лагъай месэладив эгечIна. РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайдая къейдна: “Ида чи 6 муниципалитетда электроэнергия ишлемишунин кIвалахда къайда твадай, и карда ерилувал ва хатасузвал артухардай лап тек-бир жагъидай хътин мумкинвал гуда. Чна и кIвалах ийида”.

Винидихъ чпикай лагъанвай ученияр кьиле тухуниз гьикI гъазурвал акъвазватIа, гьадакай республикадин вице-премьердин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Рамазан Жафарова лагъана. Адан гафаралди, электрический сетар истемешунриз жаваб гудай гьалдиз гъун патал ученийрихъ “Россети” ПАО-дин тешкилатрай тир 2200 пешекар ва 745 уьлчме техника желбда.

“Пландик кутунвайвал, 600 километрдин электрикдин симер, зарар ганвай 7500 даях цийибуралди эвезна, ишлемишзавай электроэнергия гьисабдиз къачудай 18 агъзур прибор, делилар кватI-дай ва масаниз рекъе твадай тадаракар эцигда, 240 трансформатор ремонтда”, - гъавурда туна докладчи.

РикIел хкин, “Россети” ПАО-дин къарардал асаслу яз, Дагъустанда электрический сетрин зарар ганвай гзаф къадар чкаяр туькьур хъувуниз талукъ кIвалахар 2018-йисан 20-июлдилай 20-августдалди кьиле тухун фикирда къунва. Мяркатар Буйнаксдин ГЭС-ди, Буйнаксдин РЭС-ди, Центральный РЭС-ди (Шамхал, Коркмаскъала, Агъачаул поселокар, Махачкъала шегьердин промышленный зона, Новострой ва икI мад), Къарабудахкентдин РЭС-ди, Сергокъаладин РЭС-ди ва гьакIни Махачкъаладин РЭС-ди къуллугъзавай мулкара кьиле фида.

Владимир Васильева ученияр кьиле тухун патал муниципалитетар хкъайдала квел амал авунатIа, гьадакай лагъана, ву-чиз лагъайтIа, ида Дагъустандин маса районрани хуьрера яшамеш жезвай ва электроэнергиядалди таъминарунин кIвалахда четинвилерал расалмиш жезвай ксарик къалабулух кутунва. Ада къейд авурвал, винидихъ чпин тIварар къунвай муниципалитетра электроэнергиядин санлай къачур къадардин 50 процентдилай гзаф ишлемишзава.

“Къачунвайди виридалайни гзаф электроэнергия ишлемишзавай районар я, буржарни инра виридалайни екебур я. И буржарин къадар тIмиларуни чаз бюджетдиз пул кватIдай мумкинвал гуда. ИкI хъайила, а пул дагълух районра энергосетар къайдадиз кхуниз чара ийиз жеда”, - гъавурда туна ада.

Совещанидал Дагъустанда аялар гатун вахтунда сагъламардай кампания кьиле тухунин месэладизни килигна. Алай вахтунда и хиле авай гьалдикай ва гьалтзавай четин месэлайрикой РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель - РД-дин образованидинни илимдин министр Уммупазиль Омаровади суьгъбетна.

“Лезги газетдиз” Ахцегъ райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 1957-йисуз ишлемишиз вахкай “Ахцегъ-Мискискар” къаналдал яд тухун патал чIутхварар хъиз раснавай, чпин яргъивилел 54 ва 42 метр алай цийи кьве муьгъ (акведук) эцигна акьалтIарнава.

Чешмедин малуматралди, “Ахцегъ-Мискискар” къаналдал цийибур эцигунилай гьейри, яд тухун патал чIутхварар хъиз раснавай куьгъне муьквер алудунин кIвалахар кьиле тухвана. Монтаждин ва эцигунрин кIвалахрин сметадин къимет, санлай къачурла, 2,2 миллион манатдиз барабар хъана.

Алай вахтунда къанал райондин мулклар алай хуьруьн майишатдин метлеб авай чилер дигидай яд ахъаюн патал гъазур я.

Ахцегъ райондин администрацияди къанал къайдадиз кхун патал эцигунрин кIвалахар кьиле тухунай “Дагестангеофизика” ООО-дин гендиректор Самур Агъалароваз, “Минмелиоводзоз” ФГБУ-дин директор Залкип Къурбановаз ва зегъмет чIугур вири пешекарриз сагърай лугъузва.

Нумрадай кIела:

ОБЩЕСТВО

Ругъ тахъайла?..

Сулейманан бажарагъдал, неинки вичел чан аламаз, рагъметдиз фена, икъван йисар алатнавайлани, вири инсанятдин камалэгълийри гьейранвалзава, адавай тарс къачузва. Анжах авамбур адал пехил я. Аквар гьаларай, “аламвияр” гилани Сулейманан гъавурда акъунвач. Вучиз лагъайтIа, ам гьакъван михьи ва девлетлу лезги чIалал вичиз хас тегьерда рахазва!

► 2

ОБЩЕСТВО

“Зи Дагъустан”

“Зи Дагъустан” - им республикадин абадвал патал менфятлудаказ кIвалахиз алакьдай, вичи дережадин пешекарвал авай руководителар хкъагъунин мурадралди кьиле тухузвай кадрийрин конкурс я. Конкурсдин финалистар Дагъустан Республикадин кадрийрин резервдик кутада ва абуроз гележегда республикадин властдин органра ва идарайра кIвалахал акъваздай мумкинвал жеда.

► 4

ЧИАЛ

Сирлу къарар

Зи бейнида и кар сакIани ацакъзава. Вучиз милли чIаларик хуькуьрзавайди ятIа, гьа кардай зи кьил акъатзава. Къе дидед чIалал сергъятар эцигиз алахъзава. Пака чаз дидед чIалал рахунни къадагъа хъувун мумкин я.

► 5

ЮБИЛЕЙ

Къведра бахтлу кас

Майрудинан гьикаяйрин чIал образлу ва скъал (лаконичный) чIал я. Автордин ширра хъиз, абурани чал са артухан гзаф, ибара, келима гьалтзава. Абурни гьевесдалди ва са нефесдалди кIелиз жедайбур я. И рекъай гьикаятчидиз Расим Гъажидин прозади таъсир авунвайди ва ада и чIехи сеняткардин хъсан адетар давамарзавайди ачухдиз акъазва.

► 7

УЬМУЬР

Азад авуникай хабар авач

КIвалахзавай пенсионерриз мажиб гун тийизвай отпуск къачудай ихтияр ава. Ихътин отпуск йиса 14 йикъалай артухди хъана кIандач. КIвалахзавай пенсионер гьакIни Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи тир вахтунда, кIвалахдалди таъминарзавай кас адаз йиса 35 йикъав агакъна пулсуз отпускдин йикъар гуниз мажбур я.

► 8

САГЪЛАМВАЛ

Чимивал ва пешекаррин меслятар

Алимри субутнавайвал, чими вахтунда инсандин мефтIедихъ галаз алакьалу кIвалахди нервийрин къурулушдиз са акъван хъсандиз таъсирзава.

► 9

Ишлемишиз вахкуда

Чи республикада цуд йисалай гзаф вахтунда эцигзавай образованидин муьжуд идара Чирвилерин юкгуз ишлемишиз вахкуда. И барадай месэляяр РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель - РД-дин образованидин ва илимдин министр Умумпазиль Омаровадин иштираквал аваз кьиле фейи совещанидал веревирдна.

Ихтилат физвай ирид школадин ва са спортзалдин эцигунриз талукъ яз министрдин муниципалитетрин кьилери - эцигунрин ва объектар ишлемишиз вахтунда вахунин жигьетдай жавабдар ксари хабар гана.

Авай гьалариз талукъ суьгьбетар авурдалай кьулукъ Умумпазиль Омаровади РД-дин образованидин ва илимдин, РД-дин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министерствояр эцигунриз талукъ месэляяр чпин гуьзчивиликай хкуд тавунин патяхъай тагькимарна. Ведомствоярин урта комиссиядиз, чкайрал физ, гьар са объект ахтармишун герек тирди лагьана.

Гьа са вахтунда вице-премьерди и эцигунар кьиле физвай районрин ва шегьерин кьилериз, икьрар хьайивал,

вахт-вахтунда харжийриз ва кьвалахар кьиле физвай вахтариз талукъ делилар РД-дин Минобрдив агакьарун, эцигунар чпин гуьзчивиликайни хкуд тавун меслятна.

Кьейд ийин, яргьал члугур и эцигунар куьтягъ хьана, объектар ишлемишиз вахунин нетихада ученикар патал цийи 1750 чка жеда. Рикел ххин, школяяр Кьизляр, Тарумовский, Цумада, Кьурагъ, Сулейман-Стальский, Табасаран районра ва Кьизляр шегьерда, спортшкола Хасавюртда эцигзава.

Сулейман-Стальский районда эцигзавай школа амайбурулай екеди, 440 ученикдиз чкаяр авайди, Кьурагъ районда 100 ученикдиз кьелиз жедайди ва вичихъ спортзални галайди я.

Виниз тир кьимет гана

13-июлдиз РФ-дин Президентдин патав гвай миллетрин алакьайрин рекьий Советдин Президиумдин нубатдин заседание хьана.

Анал РФ-дин государстводин милли политикадин Стратегия уьмуьрдиз кечирмишунихъ ва адак дегишвилер кухтуниз талукъ месэляяр веревирд авунихъ галаз сад хьиз, Лезгийрин федеральный милли культурадин автономиядин (ФЛНКА) кьвалахдиз виниз тир кьимет гана. Автономиядин регьбер

садвилдин, хатасузвилдин, хушбахтвилдин бине тирди ада дериндай аннамишзава. Зун инанмиш тирвал, В.В.Путинан регьбервилек кваз Россия дуьз рекье аваз физва ва адавай вичин вилик акьаззавай четинвилер алулдиз жеда. Государстводин абадвал патал зегьмет члугвадай, Россиядин халкьарин садвал мягькемаруник жуван пайни кутадай мумкинвал аваз хьунал за дамахвава.

Заседание кьиле фидай члавуз 2025-йисан девирдалди тайинарнай РФ-дин государстводин милли политикадин Стратегиядик дегишвилер кухтунихъ галаз алакьалу месэляйризни килигна.

Стратегиядин цийи текстиниз талукъ яз ФЛНКА-дин фикир гьихьтинди ятла раиж авуналди, Ариф Керимова Стратегиядик Советрин Союз чкайдалай гуьгьуниз пайи-паяр хьана амукьнавай халкьариз - урусриз, лезги члалан дестедик акатзавай халкьариз маса ва талукъ кьилдин пункт кутунин важиблувал кьейдна. Ада малумарайвал, и месэладив вири терефрихъай муькуфдивди згечл, государствояри сихдаказ санал кьвалах тавунмаз пайи-паяр хьанвай халкьарин милли, культурадин ихтияррал тамамвилелди амал авун таъминариз жедач. И кьвалах дуьзгьундаказ кьиле тухун патал, дибдин документ яз, и кардиз государстводин милли политикадин Стратегиядани кьуват гана кланда.

Мярекат кьиле физвай члавуз Россиядин Федерациядин Президентдин патав гвай миллетрин алакьайрин рекьий Советдин IX заседанидиз гьазурвал акьаззавай гьални веревирдна.

Заседанидал и йикьара вичин 20 йис тамам хьун кьейдзавай общественный организация тир "Россиядин халкьарин Ассамблеядин" кьвалахдикайни ихтилат кватна.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди А.П.Керимоваз вич лайихлу хьанвай чехи награда мубаракзава ва адахъ чи уьлкведа миллетрин арада алакьаяр мягькемаруник, дуьньядин майданда Россиядин кесерлувал хкажунин, лезги члалан дестедик акатзавай халкьарин милли, культурадин ихтиярар хуьнин важиблу ва жавабдар карда гележегдани агалкьунар хьана кланзава.

Ариф КЕРИМОВАВ Россиядин Президент В.В.Путинан патай чухсагьул малумарзавай махсус чар вахкана.

Президент В.В.Путинан 2018-йисан 30-майдин 131- нумрадин тупшуругьдал асаслу яз, ФЛНКА-дин президент Ариф Пашаевич Керимоваз "Зегьметда кьазанмишнавай агалкьунрай, активдаказ общественный кьвалах тухунай" Россиядин Федерациядин Президентдин патай чухсагьул малумарнава.

А.Керимовав Чухсагьулдин чар РФ-дин Президентдин Администрациядин руководителдин заместитель Мегьамедсалам Мегьамедова ва эцигунрин, регионар вилик тухунин месэляйраи Россиядин Федерациядин Гьукуматдин Председателдин заместитель, милли политикадин месэляйрин вичин гуьзчивилик квай Виталий Муткоди вахкана.

Вичин зегьметдиз ихьтин кьимет гунай сагьрай лугьуналди, А.Керимова уьлкведин Кьил В.Путинан милли политикадин месэляйриз кьетлен фикир гузвайди кьейдна: "В.Путинан милли политикадин месэляйриз гьамиша кьетлен фикир гуз хьайиди я, гьикл лагьайтла им чи гзаф миллетрин векилрикай ибарат ва гзаф динрал амал ийизвай агьалияр яшамиз жезвай Ватандин

Ругьг тахьайла?..

"Аламвийриз" жаваб

"Ругьг" гафуниз профессор А.Гуьлмегьамедован словарда ихьтин баянар гана: 1) *инсандин кьетленвал арадал гьизвай фагьум, фикир. Лугьудайвал, сагьлам беденда сагьлам ругьг ава. Адаз Шарвилидин ругьгдикай пай ганва... "ЛГ".* 2) *инсан. Шумуд ругьгди члугвада агь... Е.Э.* 3) *чан. Кьуьнел алаз кьалуз дегьре, тунач чи ругьг, раван, наиб... Е.Э.*

Яни ругьгди инсан арадал гьизва, хуьзва. Амма ругьг тахьайтла?..

И йикьара чав Бакуда чапзавай "Алам" журналдин нубатдин нумра (2018-йисан 1-нумра) агакьна. Ана, 46-чина, урус члалал "Добрый лезгин" кьил гана, и мукьвара майдандиз экьечнавай спортсмен (боксер) Бахтияран шиклини галаз, гуя ам тебрикзавай макьала (вични тапан лезги члалал) чапнава. Автор кьалурнавач, а ругьг авачирвилей. А макьала чна инал гузва. Ана авай кьван гьалатрикай чун рахазвач.

"Алам" - журналдин тиварцикай са ни ятла вичин тахаллус авунва. Ик санлай журнални

Юсупа жаваб гана: "А чубандихъ и вун хьтин хипер агьзурралди ава! Ам халкьдин шаир Сулейман я!.."

Мугьмандин гел мад Махачкьаладихъ элкъвеначир лугьуда. Гила куь нубат хьанвай хьиз я.

Ругьг тахьайла, хайидини чаради чир тахьун вич-вичелай арадал кьведа. Гьелелиг я "чи пайгьамбар" Забит Ризвановал, я, химиядин илим туна, лезги члаларин "дег девирра" кьекьезвавай Ярали муаллимдал шер вегьей ксар "Лезги газетда", "Самур", я маса журналрани авач. Бес гьа зурба шаир Забит Ризвановни, алим Ярали Яралиевни Советрин идеология себеб яз майдандиз атана, чи несилрив агакьайбур тушни? Тахьанайтла, гьабурни, гьа куьне кье "ачухзавай" Виро, Ваче, Урнаир, Гьажидавуд хьиз, я ачух жедай, я жедачир. Гьа кар чизвайда хьиз, гьеле XVIII асирда кьурушви шаир - бунтчи Лезги Агьмеда вичел "Лезги" тивар (лакляб ваь) кьачунай! И кардал дамагна кланзавайди я.

"Добрый лезгин"

Вуч хьсан я чи ругьг чаз хуьквезва. За Бахтияраз паракьан сагьрай лугьудва, гьалиб хьана лугьуз вач, чи ругьг хуьзва лугьуз. Регьуь тахьана вичиз ЛЕЗГИ лакляб кьачуна лугьуз. Эхь-эхь регьуь тахьана. Вучиз лагьайтла вири советрин члаваара лезгийр тарих авачир, культура урусри гьанвай, клел-кхьин советри ганвай халкь хьиз кьалуриз алахънавайди тир. Чи Кьавкьаз Албания чавай чуьнуьхна, чи Ширван чавай кьакьудна чаз Дагьустандин халкь лагьанвайди тир. Виро, Ваче, Урнаир, Гьажидавуд вуьжар ятла чаз гила чир жезва. Чаз чун вуьж ятла чизмачирвилей чибру "чингизханар" лаклябар кьачузвайди тир. Советри, савад авай Алибег Фатахов, Гьажибег Гьажибегов Нуьреддин Шерифов хьтинбур кьерехдиз акьудна клелиз-кхьиз чин тийизвай Стлал Суьлейманакай чаз тларатл авунай. Вуч хьсан я советр чклана. Амма адан идеология гьумайбур гьелени ама. Барцакрини кьацлакри гьелени чи Кьавкьаз Албаниядин кхьинар винел акьуд хьавунвай Ярали малим кьацлуриз алахъзава. Чи пайгьамбар Забит Ризвановал шер хазва, гуя Ярали малимди клелнавай Алунан улуб ада туькьурнава. Шад жедай кар ам я хьви, са куьнуьзни килиз тавуна советрин идеологиядикай чара хьанвай, чеб ЛЕЗГИ тирди хиве кьаз регьувачир цийи несли арадиз кьезва.

Вун мад сеферда САГЬРАЙ, БАХТИЯР!!!

"АЛАМ"

усаларнава. Вучиз лагьайтла, са касди эвездайдакай журнал жедайди туш.

Тажуб жезвайди маса кар я. Чпин ругьгсузвал, жасадрин зайифвал, идахъ галаз сад хьиз, савадсузвални субутарун патал и ксари Бахтияран виклегьвал, уьткьемвал квекай ибарат ятла кхьидай чкадал санлай лезгийрал, лезги культурадин, тарихдин ивирил, кьенин ва алатай вахтарни какадарна, чпин терхеба фикирар, ниятар - акьалтлай чиркер вегьенва. Абур нивай, гьинай кьачунватла, малум туш. Лезги тивар алайдахъ акьван усал гьибетар жедач.

И тегьерда и факьирри чпин ругьг "уях жезвайди" яз гьиссзава. Бахтияран виклегьвал ада "Лезги" лакляб вичел кьачун яз гьисабзава. Ик "аламвийриз" чир хьана хьви, Советрин девирди "Кьавкьаз Албания чавай чуьнуьхна, чи Ширван чавай кьакьудна чаз Дагьустандин халкь лагьанвайди тир". (Чна инал авторрин орфография ва пунктуация хвенва).

Я "уях жезвайбур", мегер кьез Кавказдин Албания ни, мус "кьакьудайди" ятла гилани чир хьанвачи? Мегер Советри, "савад авай Алибег Фатахов, Гьажибег Гьажибегов, Нуьреддин Шерифов хьтинбур кьерехдиз акьудна, клелиз-кхьиз чин тийизвай Стлал Сулейманакай чаз тларатл" авунайни?

Сулейманан бажарагьдал, неинки вичел чан аламаз, рагьметдиз фена, икьван йисар алатнавайлани, вири инсаниядин камалгьилири гьейранвалзава, адавай тарс кьачузва. Анжах авамбур адал пехил я. Аквар гьаларай, "аламвияр" гилани Сулейманан гьавурда акьунвач. Вучиз лагьайтла, ам гьакьван ми хьви ва девлетлу лезги члалал вичиз са тегьерда рахазва!

Куьн хьтин са "савадлуди" Дагьустандин писателрин Союздиз алатай асирдин 50-йисарани атанай, рикел хкидай а члаван жегьил шаир, писателрин Союздин секретарь Юсуп Хаппалаева. Атанвай мугьмандиз писателрин Союздин дараматдин дегьлизда кьилел хьичкидин бармак алай Стлал Сулейманан суьрет акуна ва хабар кьуна: "И чубан вуьж я? Адан ина вуч авайди я?"

Ша чна Стлал Сулейманан насигьатриз яб гун:

*Наши кьасабдиз нар деве
Кьвачин кьилел тукьваз кланда.
Еке санкьу кьуна сиве,
Кьилди вичиз жакьваз кланда.*

*Я канаб, я пек чизавач,
Вичиз я жуьт, тек чизавач,
Цурун пуд кепек чизавач,
Яргьи чуртар члугваз кланда...*

*Гафар гуьрчег, амал члуруз,
Дамах ийиз гьахьтин кьуруз.
Эке таквадай буьркьуьбуруз
Рапунин тлекв акьваз кланда...*

*Вичиз я югь, йиф тийижиз,
Я гьукум, теклиф тийижиз,
Я бей, теи, элиф тийижиз,
Илимдикай рахаз кланда...*

Ибур арифдардин насигьатар я, клел-кхьин чин тийирдан - ваь!

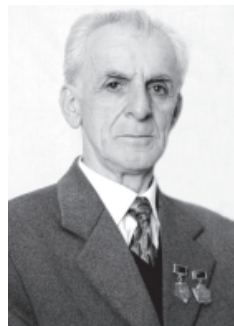
Куьне кхьизвай члалал я Забит Ризванова, я Нуьреддин Шерифова, я Лезги Нямета, я Иззет Шерифова кхьенач, я Седакьета, я Мьузэффера кхьизвач... И кардиз кьванни фикир гана кландачни? Советри абур садни хайи члававай кьакьуднач эхир.

Советар чклана, гила гьинавай кьван савадсузрини гьибетчийриз, лугьуйризни уюнбазриз, гьа куьне лугьузвай "барцакрини кьацлакриз" майдан ачух хьанва. Ихьтин кардал шадвалзавайбурни, чи фикирдалди, ругьгдиз зайифбур, акьулдиз кьерибур я...

Ихьтин гьезрикни чуьруькрик заз ерли кьил кутаз кланзавачир. Амма са кьатда ви са лаз нубатсуз кьванер вегьезвайла, куьн секин хьухъ, и йикьа куьз ава лугьун тавуна, акьвазиз хьанач.

Мерд Али ЖАЛИЛОВ,
"Лезги газетдин" литературадин отделдин редактор, РФ-дин писателрин ва журналистрин союзрин член, РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихлу работник.

САЖИДИН, шаир

Шарвили, лезгийрин хъиз, Дагъустандин амай халкъарин кылерни вине тур къагъриман, республикадин ва адалай къецепата авай халкъаризни мукъва игит хъайиди тестикъарун патал гъа Шарвилидиз ухшар авай регъбер, вичихъ гъар са рекъай чирвилер, четин макъамда турфанрин хура акъваздай къанажагъ ва зирек рикъ авай Яралиев Имам Музамудинович кыле акъвазуналди, гъар йисуз виринрай гъар жуьре миллетрин векилар кватъ жез, садвал дуствал мягъкемардай, гуьзел Ахцегърин тлебиатдал ял ядай мумкинвал арадал атана. "Шарвили" эпосдин сувар лезги халкъдин тарихда садрани тахъай хътин шад ва рикъелай тефидай, гележег авай сувар хъанва.

Шарвилидикай малуматар кватъна, са клалубра тур Забит Ризванованни Байрам Салимован, эпос урус члалаз элкъуьрна, адакай вири халкъарин векилриз хабар гуз алакъай Ризван Ризванован, "Шарвилидикай" опера ара-

махсус передачарни тухуз, гъар са суварин вилик Шарвилидиз бахшнавай шиирар газетриз акъудиз хъана, "Шарвилдин невейар я лезгийр" твар алаз кватлал акъудна, ам и мярекатдал пайна.

Фадлай Интернетдихъ галаз сих алакъа авай кас яз, зун шагъид жезвайвал, "Шарвили" эпосдин сувариз талукъ яз, адан чинрай гзафбуру хъсан ва сад-вада, наразивилин келимаяр лугъузва. Гележегда и сувар мадни гурлуди хъун патал меслятар къалурдайбурни ава.

Инсанар гъар жуьре тирди хъиз, абурун фикирарни гъар жуьрединбур я. Эхъ, "Шарвили" эпосдин суварик гзаф чкайрай атанвай агъзурралди (са Сулейман-Стальский райондай гъар йисуз 1000-далай тимил тушиз) инсанри иштиракзава. Са бязибуру "Шарвилдин" сувар тлуьнар-хъунар ийиз тухузвайди яз гъисабзава.

И суварин юкъуз, чи халкъдин арадай акъатай баркаллу рухвайрин агалкъунар къейд ийизва, гъар са райондин жегъилри спортдин рекъай чпин алакъунар къалурзава, лезги халкъдин милли хуьрекрен дад аквазва, халкъдин гъилин сеняткарвилер раижзава, милли кьюлер ийизва.

Интернетдин чинра, и суварин мярекатар кыле тухудайла, чи лезги халкъдин тлал алай месэлайрикай сергъятар члуруникай, Храх-Уба, Урь-

Мадни гурлу хъурай!

дал гъайи машгур композитор Мегъамед Гъуьсейнован баркаллу зегъметдал клукъ гъиз четин жедай, эгер абур ктабар яз чагдай акъуддай, опера яз сегънедал гъидай пулдин такъатар хъаначиртла.

Ихътин еке мярекатар, гъукуматдин патай куьмек авачиз, цийиз арадал гъизвай тарихдин метлеб авай сувар яз, тешкилун патал алимрикай, общественный деятелрикай, районрин кылерикай даях къуна, махсус пландин бинадаллаз, оргкомитетдин членар ва жавабдар ксар тайинарна, гъар йисуз кыле тухун еке тарифдин кваллах хъана.

Гъа са вахтунда и суварикай масакла рахадайбурни авачиз туш. "Шарвили" эпосдин суварин "дараматдин" бине эцигна, хандакдиз сифте къван вегъезвай са къадар юлдашрихъ галаз санал и карда жуван иштирак авурди рикъел хъиз кланзава аз. Имам Яралиева и сад лагъай мярекатдал рахадай юлдашрик зунни кутуна ва за анал жуван къве келима лагъана ва шиирни клелнай. Им зи уьмуьрда ва яратмишунрин рекъе рикъелай тефидай кар хъана.

*Эй, Лезгийр! Гун за квез са Муштулук!
Къухмаз Клунтлал цай куьклуьрдай
Хабардин;
Иви къугъваз чилин гъар са Дамардин,
Шарвилдин Шив хтанва Чамардин!*

*Куьре Мелик, Дауд-Гъажи, Ярагъви,
Етим Эмин, Сулейман я Чирагъ ви,
И дуьньядиз чукурайбур Суракъ ви!*

Гъа чавалай гуьгуьнлиз, "Шарвили" эпосдин суварин мярекатра иштирак авун анихъ амуькрай, жуван яшаризни килиг тавуна, эхиримжи са къве сефер квачиз, зун Келез хивелни хкаж хъана. Шарвилидиз пуд гъилера эверуник за жуван ванни кутуна. Суварин мярекатра арадал атай къван дуствилин алакъайрикай, жуван рикъиз хъайи къван шадвилерикай лугъуз хъун аз четин я. Жув шаир хъиз, журналист, "Куьредин ярар" культурадин макандин векилни яз за, "Шарвили" эпосдин суварин вилик, гъар йисуз "Элкъвей стол" рубрикадик кваз, чкадин телевиденидин,

ян-Уба хътин хуьрер куьчаруникай, Самур вацун яд тарашуникай, Самурдин там къуруриз, чиликай, бургъар ягъиз яд худуникай ва са къадар маса месэлайрикай рахазвач лугъузвайбурни ава. За хабар къазва, и месэлайрикай и шад суварал талгъайтлани, вири эл хабардар тирла, чна мад сеферда тикраруни вуч хийир гузва? А четин месэлайрикай гъукуматдин кыле авайбуруз хабар авачни? Я тахъайтла, и алазни алачиз къхьнаравайбуруз, "Шарвили" эпосдин сувар мадни хъсан гуьнгъуна гъатзавайла, адакай члуру фикирар арадал гъиз кланзавани?

Эхъ, чи лезги халкъдихъ са халкъ къве патал паюн, Самурдин вацун яд чуьнуьхун, сергъятдин цар дуьз тайинар тавун хътин ва гъялун лазим са къадар маса месэлаяр ава, амма абур и шад мярекатдал ваъ, маса талукъ чкайрал гъялун лазим я. Интернетда къана рахазвай юлдашар, абуркай са къадардинбур, чпи садрани а мярекатда иштирак тавурбур, я иштирак авуна, Америкадин гуьзчивалдайбур хъиз атана, са патахъай тамашна, артуханвилер таквазвайдай къуна, гъялиз тахъай краикай, чпивай хъайитла, ахъай гъалатрикай, рахана, наразивилер къалурзавайбур я. Эхъ, "Шарвили" эпосдин сувар садвад йикъанди туш, адахъ вичин мягъкем бине ва ам кыле тухунихъ еке метлеб авайди и 19 йисан вахтунни тестикъарзава.

Захъни жуван са шумуд тлалабун ава. "Шарвили" эпосдин суварин мярекатар тухун патал парк къулайсузди хъанва. Атанвай инсанрин члехи пай, гатун рагъ ргазвай арада, чпивачин ях хъана, ракъиник чразва. Гала-концерт - фонограммаяр гвайбурун сегъне тежен. Шарвилдин къамат гъар са райондин ва Лезгийрин муздраттеатрдин векилри арадал гъизва. Игитдин къамат ачухарун патал къаш-къамат, буй-бухах авай ксар хкъана кланда. Шарвили ва адаз ухшар игитар лезгийрихъ къадим заманайрилай инихъ хъайиди, гъахътин къагъриманар чахъ авайди ва жени хъийидайди тестикъариз кланзава. Къуй чи "Шарвили" эпосдин суварин мярекатар мадни гурлу хъурай!

“Шарвилдин” суварикай

Алай йисан 30-июндиз Ахцегъа 19-сеферда “Шарвили” эпосдин сувар кыле фена. Ана, гъамиша хъиз, гзаф инсанри иштиракна. Шадвилдин мярекатдин вахтунда чна бязи иштиракчийривай суварин гъакъиндай чпин фикирар лугъун тлалабна.

Гъазурайди - Рагъидин ЭМИНОВ

Зун рази я

Гъар йисуз хъиз, цини “Шарвили” эпосдин сувар тухвай тегъердилай зун гзаф рази я. За ам гъамиша тамарзудаказ гуьзетзава ва шаддиз суварик иштиракзава. “Шарвили” эпосдин сувар тек са лезгийрин ваъ, республикадин вири халкъарин вахъиадиз элкъевенва. Дуьшуьшдикай менфят къачуналди, къе аз, “Шарвили” эпос рикъел хкъана, адан суварик кыл кутурбурукай сад тир ахцегъви бажарагълу алим, рагъметлу Агъед Агъаеваз, гъакъ оргкомитетдин председател, спонсор Имам Яралиеваз, сувар тешкилун патал еке кваллах кыле тухузвай райадминистрациядиз рикъин сидкъидай чухсагъул лугъуз кланзава.

Агъахан БАГЪИРОВ,
пенционер

Машгурвал артух жезва

За и суварин мярекатра гъар йисуз иштиракзава, гъакъ хъи, ам чи халкъдин лап хъсан сувариз элкъевенва. Адан макъсад, метлеб гзаф важиблуди я. Дагъустандин халкъар тупламышзавай, ислягъвал, стхавал дуствал ва садвал мягъкемарзавай эпосдин суварин машгурвал къвердавай артух жезва. И сувариз гъазур хъунин рекъай аквадай хътин кваллах тухузвай Ахцегърин хуьруьн кыл Низами Эфендиев сагърай. Дагълара авай шегъер лугъузвай Ахцегъар къуй мадни авадан хъурай!

Нариман МУСАНАБИЕВ,
пенционер

Хуьрерани тешкилнайтла...

Шарвили пагъливан лезги халкъ садзавай, тупламышзавай къетлен ярж, лишан я. Адан къаматди чи халкъдиз хас лап хъсан кылпхарни лишанар умумиламышзава. И суварик Ахцегъиз лезги халкъдин илимдинни яратмишунрин интеллигенциядин векилар атуникди инсанрин ватанпересвилдин гъиссер артух жезва. Гъавилляй за гъамиша чи хуьруьн культурадин кваллин коллективдихъ галаз и члехи суварик ашкъидалди иштиракзава.

Къилинди, за халкъдин сувар вичин мурад-метлебдив агакнавайди гъиссзава. “Шарвили” эпосдин сувар гъар са хуьрени кыле тухуз хъанайтла, мадни хъсан тир. И карди районтрадиз суварик къевез тежезвайбурузни умуми шадвилера иштиракдай мумкинвал гудай.

Назир ЧУБАНОВ,

Хуьруьгрин хуьруьн культурадин кваллин директор

Гъамиша жанлу сувар

“Шарвили” эпосдин сувар лезги халкъдин дамах я! Гъар йисуз кыле тухузвай и суварин милли члал, халкъдин культура хуьниз, виликди тухуниз, инсанрин дуствилин алакъаяр мягъкемаруниз, акъалтзавай несил эдеб-ахлакъдинни ватанпересвилдин руьгъдаллаз тербияламышуниз къуллугъзава.

Ихътин камаллу, девирди истемиззавай сувар арадал гъана, ам гъар йисуз тешкилудаказ кыле тухунал гзаф шад я.

Алирза АЛИРЗАЕВ,
карчи

Еке метлеб ава

Милли члал, халкъдин культура хуьнни, инсанрин дуствилин алакъаяр мягъкемаруни карда и мярекатдихъ еке метлеб ава. Къе “Шарвили” эпосдин суварик асул гъисабдай багъри халкъдин гележег, къисмет къайгъусуз тушир ватанпересар кватъ хъанва. Гъар патахъай пара хъсан ва метлеблу мярекат я. Шаксуз, ада чи рикъел фольклордин эсерар, гъилин-туплун сеняткарвилер ва бубайрин лап хъсан адетар хкизва.

Гъакъикъатдани, халкъ къве патал пай хъанвай, ватанпересвал, руьгъдин ивирар квахъзавай и четин макъамда Шарвилдин игитвилдин къаматди чи халкъ уяхарзава, сад ийизва, дуствал мягъкемарзава, баркаллу кралал руьгъламышзава. И кар аннамашна, чун, Сулейман-Стальский райондай 1500-дав агакна, ватанперес, райондин кыл Нариман Шамсудиновичан регъбервилек кваз, Ахцегъиз атанва.

Ямудин СУРХАЕВ,

Къасумхуьруьн культурадин кваллин художественный руководитель

ВЛКСМ-дин - 100 йис

Аскерали АСКЕРАЛИЕВ,
Дагъустан Республикадин
лайихлу муаллим

1951-йисан апрелдилай 1964-йисан октябрдалди зун ВЛКСМ-дин жергейра хъана. Жуван зегъметдин рехъ за 1955-йисан сентябрдиз Къасумхурун 7 йисан школада (гилан 2-нумрадин юкван школа) старший пионервожатыйвал авунилай башламышна.

Са йис арадай фейила, зун комсомолдин Къасумхурун райкомдин школарин отделдин заведующийвиле тайинарна ва бюродин членвилени хъяна. ВЛКСМ-дин райкомдин бюродин къардал асаслу яз, за райондин 56 шко-

ни тир) вичи ва гъакни ВЛКСМ-дин обкомдин сад лагъай секретарь Г.Мегъамедова комсомолдин райкомдин сад лагъай секретардин къуллугъдал Аскерали Аскералиев хъягун меслятзавайдакы лагъана. Адан теклифдиз конференциядин делегати рейсавилелди къуват гана. Гъа икI закай 1961-йисан ноябрдиз Къасумхурун райондин комсомолдин организациядин регъбер хъана. Чна, комсомолдин работникри, гузвай теклифдин тереф чка-чкада хузвай, инсанри ва партияди чаз ихтибарзавай. Чунни абурун ихтибар гъахъдиз акъудиз алахъзавай. Ихътин шартIара чаз усалдаказ кIвалахдай ихтияр авачир. Партиядин гъар са тапшуругъ чна вахтунда, ери аваз кылиз акъудзавай. Идалай гъейри, чна багълар, узуьм-лухар кутунин, бегъерар кIватI хъувунин карда майишатриз куьмекар гузвай, малдарвиллин фермайри, чуьлдин бригадйра зегъмет чуьгуззавай, художественный самодеятельностдин кIвалах теклифзавай, спортдин акъажунар ва жегъиларни школьникар патал маса серенжемар кыле тухуззавай.

РикIел аламайвал, ВЛКСМ-дин райкомдин нубатдин гъар са пленумдилай ва я комсомолдин активдилай гуьгъуьниз райондин производстводин кIвалах-

извай кар тир. Ихътин мярекатар кыле фидай чIавуз заз республикадин ВЛКСМ-дин, хейлин райкомрин ва горкомрин работникрихъ галаз мукъувай таниш жедай мумкинвал хъана.

ХХ асирдин 60-йисара уьлкведин ва партиядин уьмуьрда хейлин дегишвилер хъана. Уьлкведин а чIаван руководитель Н.Хрущеван эмирдалди, 4-5 район санал агудиз, хуьрун майишатдин управленияр текшилна. Кылди къачуртIа, Къасумхурун управленидик 5 район акатзавай (Къасумхурун, Мегъарамдхурун, Хив, Агул ва Къурагъ районар). Гъар са районда партиядин кылдин райком ва комсомолдин райком туна. А райкомриз регъбервал гунин ва абурун кIвалах гуьзчивилик кутунин макъсад аваз, КПСС-дин обкомдин парторгдин ва ВЛКСМ-дин обкомдин комсоргдин аппаратар текшилна. Партиядин обкомдин парторг КПСС-дин Къурагъ райкомдин сад лагъай секретарвиле кIвалахзаваз хъайи Зейдулла Мегътиевакай хъана, текшилзавай, спортдин комсоргвиле и царарин автор хъяна. Гъа икI, 27 йисан яшда аваз закай неинки Къасумхурун, гъакни мад 4 райондин жегъилрин регъбер хъана. Зун ВЛКСМ-дин обкомдин комсорг тир чIавуз чи управленидик акатзавай районра сад лагъай секретарар-

Ашкъи-гъевесдивди кIвалахна

(РикIел жкунар)

лада муаллимринни ученикрин комсомолдин организационин ва пионеррин дружинайрин кIвалах, гъакни райондин пионерринни школьникрин кIвалин кIвалах текшилун, алакълу авун, абуроз методикадин ва маса куьмекар гун лазим тир.

Чи кIвалах командировкайрихъ галаз алакълу авайди яз, чун мукъвал-мукъвал хуьрериз фидай. Чи къуллугъчийрихъ хуси транспорт авачир, чна дуьшубшдай ацалтай улакьрикай менфят къачудай, я тахъайтIа, хуьрериз чун кIвачи-кIвачи фидай. Четинзава, галатзава лугъуз, шел-хвалдайбур чи арада авачир.

За ВЛКСМ-дин райкомда кIвалахдай йисара лишанлу хейлин вакъаярни хъана. Мисал яз, чи несилдин рикIелай 1957-йисан гатуз Москвада кыле феий жегъилринни студентрин Вирисоюздин фестиваль алатдач. Фестивалда чи райондайни пуд касди иштиракнай. А йисара райондин жегъилрин иштираквал аваз комсомолдин мехъерар, Пинийрин (КIару) ва Цукверин суварар, концертар, спортдин акъажунар, жуьреба-жуьре гуьрушар, субботникар ва маса серенжемар гзаф гурлудаказ кыле фидай.

1957-йисан октябрдилай 1961-йисан сентябрдалди ВЛКСМ-дин Къасумхурун райкомдин сад лагъай секретарвиле К.Исабегова кIвалахна. Ам ВЛКСМ-дин ЦК-дин патав гвай школадиз кIелиз ракуьрайдиле гуьгъуьниз 1961-йисан 20-сентябрдиз ВЛКСМ-дин райкомдин пленумдал и къуллугъдал зун тайинарун теклифна.

Гъа икI, зун райондин комсомолдин организациядин кIвалах бажармишунив эгечIна. За райкомдин къуллугъчийрин фикир эвелимжи нубатдин везифаяр кылиз акъудунал желбна. Чи хиве райондин комсомолдин организационра гъахъ-гъисабринни сечкийрин компания тухунин везифани авай. Чна ам агалкъунралди кылиз акъудна. 1961-йисан ноябрдиз райондин комсомолдин гъахъ-гъисабдинни сечкийрин конференция кыле фена. ВЛКСМ-дин цийиз хъянавай райкомдин текшиллувиллин пленумдал ВЛКСМ-дин обкомдин патай атанвай векил Ибадулагъ Тагъинова (а чIавуз ам ВЛКСМ-дин обкомдин секретар-

ра комсомолдин гел тун адетдиз элкъевенвай. ИкI, пленумдилай ва я совещанидилай гуьгъуьниз, кыле сад лагъай секретарь аваз, комсомолдин работникар майишатриз фидай, рекъер къайдадиз гъунин, клубар, школар, спортдин имаратар ремонтунин краа иштиракдай. Вири кIвалахар чна гуьгъуьлудаказ, гъакъи-суздаказ, шефвиллин куьмек гунин жуьреда ийизвайди тир. Райондин жегъилриз чизвай: комсомолрин иштираквал аваз кыле физвай мярекатар анжах рахунралди сергъятламыш жезвач, а мярекатрилай гуьгъуьниз гъакъи ва менфятлу крарин кылиз акъудзавай. Чаз партиядин райкомди иллаки секретарри ва отделрин заведующийри тайин тир куьмекар гузвай. Жуван кIвалахда за ВЛКСМ-дин райкомдин бюродихъ ва аппаратдин работникрихъ далу акалзавай.

А йисара фикир желбдай хейлин ва къияар кыле фена. ИкI, 1962-йисуз текшиллувиллинни пропагандиствиллин ва майишатдин кIвалахда иштиракунин нетижайрай чи райондин комсомолдин организацияди республикадин районрин комсомолрин организационин арада сад лагъай чка къуна. ВЛКСМ-дин райкомдин бюродиз ва, сад лагъай секретарь яз, зазни ВЛКСМ-дин обкомдин патай гуьрметдин грамотаяр гана, чи тIварар комсомолдин обкомдин Гуьрметдин ктабда хъяна.

Ихътин са кардикайни лугъуз кланзава. Къасумхурун райондин Герейханован тIварунихъ галай совхоздин комсомолринни жегъилрин багъманчивиллин бригадиди бригадир, ВЛКСМ-дин член Исакова Рабият СССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хъяна. А чIавуз адакай хейлин газетра, гъа жергедай яз "Комсомольская правда" ва "Комсомолец Дагестана" газетра хъяна, радиопередачар ганай.

Комсомолдин обкомди мукъвал-мукъвал жуьреба-жуьре семинарар, слетар, курсар, тIвар-ван акъатнавай ксарихъ, тежрибалу работникрихъ галаз гуьрушар текшилзавай. Им чун лап хъсан пешекаррин ва организационин кIвалахдин тежрибадихъ галаз танишарун патал ий-

виле кIвалахна: Къасумхуьрел - Альберт Къасумова, Мегъарамдхуьре - Фахрудин Насрединова, Агула - Къубай Къубаева, Къурагъа - Къурбан Муминова, Хивда - Севзихан Сефиханова. Абур лап вижевай руководителар, жегъилрин текшилчи тир. Чна сад лагъай секретаррихъ галаз сих алакълу аваз кIвалахзавай, сада-садаз куьмекар гузвай, ВЛКСМ-дин обкомди тухуззавай вири серенжемар иштиракзавай.

ВЛКСМ-дин обкомдин комсорг тир чIавуз заз Дагъустандин делегациядик кваз Вирисоюздин кыле совещанида иштракдай мумкинвал хъана. Абур Дондал алай Ростовда ва Москвада кыле фенай. А совещанийрал хуьрун майишатдихъ, кылди къачуртIа, гъажибугъдичивал вилик тухунихъ галаз алакълу месэляар веревирднай. Уьлкведин регъбер Н.Хрущева партиядин, комсомолдин вилик гъажибугъдайрин виниз тир бегъерар кIватI хъувунин везифа эцгнанавай.

Гуьгъуьнлай маса жуьредин дегишвилер арадал атана. Партиядин обкомрин парторгдин ва комсомолдин обкомрин комсоргдин къуллугъар къуватдай веьгена. Анжах хуьрун майишатдин управленияр амуькна. Идалай гуьгъуьниз 3.Мегътиевакай партиядин Къасумхурун райкомдин сад лагъай секретарь хъана. Ада заз ВЛКСМ-дин Къасумхурун райкомдин сад лагъай секретарвиллин къуллугъдал хтун ва я тахъайтIа партийный кIвалахрал элячлун теклифна. Амма 7 йисуз комсомолдин къурулушда кIвалахдайлагуьгъуьниз за жуван асул пешедай зегъмет чуьгун, яни педагогвиллин кIвалахдал машгъл хъун къетIна. Гъа икI, закай хуьрун школадин директор, ДАССР-дин просвещенидин министерстводин инспектор, республикадин школа-интернатдин директор, Махачкъаладин эцигунардай техникумдин общественный дисциплинайрай тарсар гудай муаллим хъана. 1975-йисан апрелдилай 2018-йисан июлдалди Дагъустандин муаллимрин чирвилер хкъаждай институтдин учебно-методический кабинетдин заведующийвиле, ДИПКП-дин, ДИРО-дин кафедрадин заведующийвиле, доцентвиле кIвалахна.

Конкурс

“Зи Дагъустан”

Дагъустан Республикада “Зи Дагъустан” лишандик кваз идара ийидай кадрийар хкъайди конкурсда иштиракун патал арзаяр къабулунив эгечIнава. Идан гъакъиндай Махачкъалада кыле тухвай пресс-конференциядал республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильева малумарна.

Адан тапшуругъдалди конкурс Дагъустан Республикадин Гъукуматди коммерциядинди тушир “Россия - мумкинвилерин уьлкве” организациядин - Вирироссиядин идара ийидай кадрийарин “Россиядин башчияр” конкурс текшилунал машгъл хъайи организациядин - куьмекни галаз кыле тухуда.

Владимир Васильева Россиядин Президент Владимир Путинихъ галаз гуьрушмиш хъайи чIавуз чи республикадин Президентди текшилай саягъда кадрийарин резерв арадал гъунин къвед лагъай пай кылиз акъудунив эгечIнавайкай суьгъбетна ва государстводин регъберди адан тереф хвена.

Пресс-конференциядал рахай Владимир Васильева Дагъустан идара авунин кIвалах хъсанарун ва регионда яшайишдин ери хкъажун харасуз тирди къейдна. “Чаз акъалтIай муракаб месэляар гъялун патал герек тежриба авай инсанриз теклифиз кланзава. Им вичел инсанрин вил фадлай алаз хъайи лифт - гъам республикадин, гъам муниципальный гъукумдин лап вини дережайриз хкъаж жедай мумкинвал гудай лифт я”, - лагъана республикадин регъберди.

Адан гафаралди, бажарагълу руководителар жагъурун, абур государстводин ва муниципальный идара ийидай къурулушрик кутун, здравоохраненидин, образованидин, энергетикадин, эцигунрин, транспортдин ва маса хилера абур кар алай къуллугърал эцигун пландик кутунва. Владимир Васильева и конкурсдихъ регион ва адан агъалияр патал гъихътин метлеб аватIа къейдна: “Им Дагъустанди инсанрин яшайиш лап хъсанди хъуник ва чи уьлкве абад авуник умудар кутун лагъай чIал я. За хъвавай и важиблу кIвалахда иштиракун тIалабзава”.

Конкурсда кыммет гунин алай аямдин къайдаяр - “Россиядин башчияр” конкурс кыле тухудай чIавуз чпин менфятлувал къалудай къайдаяр ишлемешда. Кыммет гудай къурулушдин руководитель Павел Безручкоди суьгъбет авурвал, “Зи Дагъустан” конкурсда иштиракун патал РФ-дин гражданвал ва куьтягънавай кылин образование аваз хъун герек я. “Зи Дагъустан” конкурс кыле паюникай ибарат жеда: идара авунин рекъай авай мумкинвилер Онлайндин къайдада тестируютда ва идара авунин алакълунриз чин-чинвал кыле тухудай серенжемарин сергъятра аваз кыммет гуда.

Конкурсдин макъсад идара ийидай кIвалахдин вини дережадин вердишвилер авай инсанар жагъуруникай ибарат я. Конкурсдихъ мад са мурад ава. “Чаз намуслу инсанар жагъуриз кланзава. Чаз анжах са чпин хийирдихъ галтул тавунвай, агъалиярин хушбахтивиллин ва республика абад хъунин патыхъай къайгъу чуьгуззавай ксар жагъуриз кланзава. Мадни ачухдаказ лагъайтIа, и конкурс кыле фидай чIавуз чун ахлакъдин жигъетдай дуьз рекъл алай, инициатива къалурдай, пешекарвал авай ксар жагъуриз чалишмиш жезва”, - лагъана ада.

Конкурс кыле тухунин къайдайрал кIевелай амал авунал конкурсдин Гуьзчивалдай совет машгъл жеда. А советдиз Дагъустан Республикадин Къилин патав гвай Агъсакъларин советдин председател Абдулла Мегъамедова регъбервал гузва.

“Гуьзчивалдай советдин председател хъун - им еке ихтибар авун лагъай чIал я. Гуьзчивал авун - им конкурсдин серенжемар кыле физвай гъал ахтармишун, веревир авун ва гуьгъуьнлай жуван фикир республикадин Къилиз райж авун лагъай чIал я. Конкурсдин гуьзчивалдай советдик республикада гуьрмет авай, машгъл ксар акатнава”, - лагъана Абдулла Мегъамедова.

Ада республикадин Гъукуматди властдинни агъалийрин арада авай ихтибарвал мягъкемаруниз итиж ийизвайди къейдна. “Конкурс - им менфятлу рахунар текшилунин, регион вилик тухунин кардал виридалайни лайихлу ксар желб авунин къайдайрикай сад я”, - лагъана Гуьзчивалдай советдин председателди.

Алай йисан гатфариз Дагъустан Республикадин идара ийидай кадрийарин резерв арадал гъунин рекъай конкурс кыле фена. Ана са агъурдалай виниз инсанри иштиракна. Нетижда 61 касдикай ибарат яз кадрийарин резерв арадал гъана. Абурукай 14 кас республикадин государстводин ва муниципальный властдин органра регъбервал гудай къуллугърал тайинарнава.

Къейд авун лазим я хъи, арзаяр 29-июлдалди къабулда. Конкурсда иштиракун патал мой - Дагестан 2018.РФ. сайтда гъахъун герек я.

СПРАВКА: “Зи Дагъустан” - им республикадин абадвал патал менфятлудаказ кIвалахиз алакълу, вини дережадин пешекарвал авай руководителар хкъягунин мурадралди кыле тухузвай кадрийарин конкурс я. Конкурсдин финалистар Дагъустан Республикадин кадрийарин резервдик кутада ва абуроз жележегда республикадин властдин органра ва идарайра кIвалахал акъваздай мумкинвал жеда.

“Россия - мумкинвилерин уьлкве” - им менфятлу ва адалатлу яшайишдин лифтерин кIвалах таъминарунихъ элкъуьрнавай проектар хкъазвай, абурон экспертиза кыле тухузвай ва абуроз къуват гузвай ачух платформа я. Проектрин платформа жележе авай идара ийидай къуллугъчийар, карчийар, жегъил пешекарар, волонтерар ва школьникар патал тайинарнаваиди я.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделедин
редактор

За и макъала кхьидачир, амма... Чи обшест в од ихъ "перестройка" лугъудайди галукъ айд алай инихъ инсанрин, иллаки законрихъ инанмиш яз, абуруз муьтубъбурун гьилляй гзаф затлар акъатна. Иллаки законрин гъахълувилихъ, абурун важиблублихъ инанмишвал, идахъ галаз сад хьиз, вине авай гьукумдихъни ихтибарлувал зайиф хъана. Гила чун саки зур асирда, шакъадай акъатай гурлу вац! хьиз, гагъ са, гагъ маса пад ягъиз, авахъзава, къвердавай ятарни тимил жезва, къуватни - зайиф. Ганвай, гузвай зиянрикой, хъанвай магрумвилерикай чиз-чиз, ва я течизни

"аварар", "даргийар", "лакар" ва икI мадни маса тIварар алайди, абуру санлай чи Дагъларин уьлкведин руьгъ, къамат арадал гъизвайди ачухарна.

Дуьньядив СтIал Сулейманан, ЦIадаса Гьамзатан, Сукур Къурбанан, Абдула Мегьамедован, Абу-ТIалиб Гъафурован, Хуьруьгъ Тагъиран, Расул Гьамзатован, Аткъаян, Агьмедхан Абубакаран, Муталиб Митарован, Юсуп Хаппалаеван ва масабурун сес агакъна. Яни ихътин аршари чахъ гъакъван къетIен чIалар авайди субутна. Гьелбетда, - чи госуларстводин къилинди тир урус чIалан куьмеқдалди. И чIал чи вири халкъар агудзавай чIехи алат я. Ам чна чирни ийизва.

70 йисалай гзаф вахтунда чи чIаларин илимарни герек тирвал виликди фена. М.Гъажиеван, Р.Гъайдарован, У.Мейлановадин, Б.Талибован, А.Гуьлмегьамедован, ЦIудралди маса алимин тIварари тарихда чпин чка къуна...

Амма, вири хилерик хьиз, илим-дикни, образованидикни, эдебият-

рдай, шегьеррин, магълейрин, чкайрин тIварар дегишардай, милли чIал къадагъа ийидай..."

Я инсанар! - гъарай физва рикIай, - бес чал чIалан гъакъиндай и "цIийи" законар илитIавайбуру чи душманар яни!?! Ибуруз чпи вуч атIана, вуч тазватIа акъазвач жал?!.

Асиррин тарихда чи халкъарал арабри - чпин, фарсарин - чпин, туьрквери - чпин ва икI мадни маса чIаларни илитIиз хъана. Чи хуси кхьинар Алпан пачагьлугъдин девиррин къванерални яракърал, маса имаратрал аламукъна. Амма адакай халкъдин художественный культурадин - газетринни журналрин, ктабрин, театрдин, кинодин, илимдин чIал хъанач. Чи бедбахтвални гъа кардикай ибарат тушни? Чун агудзавай кхьинрин чIал тахъуни чун "куьлубуруз", "тимилбуруз" элкъуьрначни? ЯтIани асирра чи бубайри чIал хвена. Чи манийрани махара, лай-лайрани ишелра, мисалрани мискIалпра а чIал амукъна.

Агъ, пагъливанар!..

рахаз кIанзамач. ВацIуз вич гьуьлуьв агакъдатIани чизмач. Виликан багълар, салар, тамар баябанлухриз элкъвена, ерли ятар тахъай чкайрикой уьлеганар жезва... Суалар къевезва: вацI шакъадай акъудайла вуч кIанзавайди тир, вуч арадал атана, пака вуч жеда, вуч чна вилив хуьзва?..

Ихътин суалриз жавабар гудай тешкилатар, къуватар гуя чахъ гъар са дережада авачизни туш. Месела, гъа чи Халкъдин Собрание къачун. Законар къабулзавай къилин орган... Халкъдин Собранидин депутат - виридалайни артух вичиз халкъди гьуьрметзавай, ихтибарзавай, вичихъ далу акализ кIанзавай кас... "Депутат" гафуни ихътин майилар арадал гъизва.

Амма гъакъкъатда чаз вуч акъазва? Шумуд йисар я сечкичийри - халкъди, чи парламентдихъ инанмиш яз, адавай чи хайи чIалар хуьдай закон къабулун тIалабиз. Эхъ, чун къадардиз тIимил халкъар я. Эхъ, жуван хуси руьгъ, чин, адетар, медениятни эдебият хуьн патал чал лугъуз тежер хътин четинвилер, зегъметар ацалтзава. Эхъ, ихътин ирс хуьн патал харжиярни гзаф кIанда... Советрин девирдин лап четин йисара и "куьлубъ" халкъар, абурун ирс, асиррин рукавдикай миьхна, хуьн ва виликди тухун патал герек тир вири шартIар-мектебар, институтар, ктабар, газетар, радио, театр ва икI мадни арадал гъанай эхир!

Милли кIел-кхьин, гъарфар, ктабар арадал гъун патал гъихътин нуфузлу рухвайрини рушари чпин чанарилай гьил къачуна! Гъикъванбуру гъахъсуз жазайрични, гужарикни, тикъетрихъ акатна! Н.Самурский, Гь.Гъажибегов, Дж.Коркмасов, С.Габиев, Т.Шалбузов, Р.Нуров ва икI мадни гзаф ксар... Абурун зегъмет, алахъунар, женг себеб яз, чав чи алфавитар агакъна.

Сифте яз Е.Эмин, И.Казак, Магъмуд, Батырай хътин классикрин эсерар чпин милли чIаларал чап хъана, халкъарив агакъна. Чахъ, чи милли чIалар хьиз, милли газетарни, ктабарни, театранни авайди чир хъана. Чал гъакI "дагъвиар" ваъ, "лезгийар", "къумукъар",

дикни буьтIруьк акатиз башламишна. Майдандиз вири анжах пулдалди - нефсиниз герек затIаралди алцумдайбуру атана. Ахътинбуруз чIалар, литература, культура виридалайни багъабур тирди акунач. Савда жезвач лугъуз...

Ктаб кIелайла, чар кхъейла, халкъ савадлуьв жезва лугъуз, а няметрин рекъер агализ гатIунна. Эхирни, килиг садра, чи Госдумадиди, адан гьуьгъуналлаз чи республикадин парламентдини чIаларин, культурадин гъакъиндай гъихътин законар къабулзаватIа. Чаз чи чIалар хуьдай законар кIанзавайла, и "савадлуьри" хуш аватIа" квез, чира куь чIалар, культураяр, Конституцияди квез а ихтияр ганва лугъузва. "Культурадин гъакъиндай" законда образованидин умуми идарайра милли чIалар, халкъарин этнокультурайрихъ галаз алакъалу предметар чируниз талукъ пунктар ерли тазвач.

"Образованидин гъакъиндай" закондани милли чIалар мектебра, эгер а мумкинвал аватIа чирдай ихтияр ава лагъана къейдзава...

Лугъудайвал, гишиндаз фу кIанзавай, адаз кIараб вегъезва. "Мез кIараб хуьй ви", - виридалайни залан экъуьгъун я эхир. КIараб хъайи меци инсандиз гъикI къуллугъда?

Гъа и чIавуз "Культурадин гъакъиндай" закондик чи республикада циркинин искусство виликди тухун, адан идараяр хуьн, гележегдани финансламишун истемизшзавай пунктар кухтазва.

Дугъриданни, дагъвиар цIилинин пагъливанрал ашукъбуру я. Белки, чи депутатрични муаллимрилайни, алимирлайни пара пагъливанар кватIа!? Тафават авач. Квасаярни бес къадарда ава жеди...

Гъич тахъайтIа, майданрал халкъ алдатмишдайбуру, пагъливандиз бугънарар гудайбуру герек жезвайди я. Чи адалатсуз девирда квасаяр чка-чкада пара хъанвайла, абуру парламентдани, маса дережайрани хъун тажуб жедай кар яз амач.

Инал зи рикIел камалзгъли шаирди лагъай гафар хкъезва: "ЧIалан важиблувал инсандиз хъсандиз чидай. Гъавилляй я уьлквейрин чапхунчийри, адет яз, чIалак хуькуь-

Гила чун мад 300-400 йисан къулхуьди хъиязавани? Мад чаз лезгийар, аварар, къумукъар ваъ, дагъвиар, тIвар алачир, руьгъ авачир къурабаяр лугъуз кIанзавани?

Амма чи хътин милли маса республикайра халкъдин депутаттар, общественностдин векилар, гьукумдарар чпин хайи чIаларин месэладив маса тегъерда эгечIава эхир?! "Квез куь чIал хуш яни - тушни?" суал абурун рикIел къевезвач эхир!

Билбил куьлубъ къуш я. Адаз ви сес-мани ваз хуш яни - тушни суал гайитIа, вуч жеда тIа?

Тама лап куьлубъ са гъашарат, гъевечи кул-кус, векъ-къал терг хъайитIа, ана экологиядин мусибат арадал къведайди виридаз чида.

Бес чи "куьлубъ" чIалар гужуналдини, хушуналдини терг авуртIа, экологиядин гъихътин мусибат арадал къведатIа, ни ахтармишна? Ни вуч жаваб гуда?..

Гъа са чIавуз парламентди акъалтзавай несилар ватанпересар яз тербияламушунин гъакъиндайни законар къабулзава. Вичин хайи чIал, культура, эсил-несил течирбуруз "ватан", "виждан", "таъсиб", "жуванди", "чаради" - манаяр гъикI чир жедайди я?

Ватан дидедин лай-лайдила, ада эчIязавай къепинилай башламишзавайди я лугъуда. Дидедин нек, дидедин чим, къужах, лай-лай гъикI такIан жедайди я? Диде такIанда Ватан хуьдани?..

Бес хайи чIалар чирунив, хуьнив, виликди тухунив гьукум гъилевайбуру, ихтибарлу ксар, япарни вилер лугъузвайбуру акъван къарибадаказ эгечIунин сир вуч ятIа? Ватандин ЧIехи дяведин йисара милли чIаларал манияр лугъудай концертар гъаз артистринни шаиррин бригадаяр фронтовикриз муьгманвиле ракъурун, вири чIаларал махсус газетарни журналар акъудун, радиодин передачаяр тешкилун гъакIан буш къуьгунар тир жал?..

Ваъ! Чина гила маса лидерар, сиясатчийр майданрал экъечIнава... Маса жуьредин каналрай, чешмейрай миже кIватIава... Маса тегъерда чи сагълам тамуз якIв язва... Хуьз? Бажагъат...

Сирлу къарар

Абдул АШУРАГЪАЕВ,
дидел чIалал муаллим

Куьн чIалахъ хуьхъ, ватандашар, Гаф гъиз жезмач мецивай. ГъикI хабар къан гафунин сир Дертлу хъанвай рикIивай?

ГъакI ятIани алахъда зун Пашманвал квай чIал лугъуз, Зи бедендин гъар жалгъада Гъатай къати тIал лугъуз.

Белки, за и веревирдер лазим чкадал ийизвач жеди. Белки, зун гъакъикъатдин гъавурда дуьз акъунвач жеди. Белки, за зи фикир сакIа лагъана кIанзавай чкадал масакIа лугъузва жеди. ЯтIани зи руьгъ къарсулнавай кардикай - пашман хабардикай лугъун тавуна завай акъазиз хъанач. Дуьз лагъайтIа, мектебра милли чIалар аялдила, ва диде-бубайла аслу яз чирдайдакIа заз алатай кIелунин йисан сифте къилера хабар хъанай. ЯтIани зун тамамвилелди чIалахъни хъанач, вучиз лагъайтIа, сад лагъайди, 10-классда чи директор Райфудин Жабраилович Исмаилова вичин фондунай са сят лезги чIалаз хъанвай, яни 3 сятинин чкадал 4 сят хъанвай. Имни хайи чIалаз гьуьрмет авунин, ам вилик тухунин са кам тирди за гъисс авунай. Къвед лагъайди, диде чIалай мектебра, районар, республикада олимпиадаяр, гъар жуьре конкурсар, элкъвей столар, конференцияр къиле физвай. Пуд лагъайди чIал хуьнин, ам вилик тухунин кардиз талукъ яз "Лезги газетда" пешекар муаллимри, алимири чIалал рикI алай, адан гъавурда авай агъалийри чпин фикирар, веревирдер раижзава. И кIвалахар вири фикирда къуна, зунни са нетижадал атанвай: чIалан далудихъ къайгъударар гала, регъятдиз нефес къачуртIа жеда. Амма - ваъ! Дагъларин куьлуьвдал жив къвадайди хъиз, зи рикIин къилелни къайи хабар къвана. 23-майдиз Дагъустандин Халкъдин Собранидин депутатри "Россиядин Федерацияда образованидин гъакъиндай" федеральный къанунда дегишвилер тунин патахъай чпин разивал малумарнава. Ана Россиядин мектебра милли чIалар анжах аялрин ва абурун диде-бубайрин хушуналди чирун теклифзава. Ахътин теклиф сифте гайибур 4 депутат тир. СССР чукурдай вахтунда Беловеждин тама 2 касди гайи теклиф рикIел хкун гунагъ кар жезвач. Муькуь патахъай лугъун хъайитIа, арабри чал 1000 йис идалай вилик чпин графика ва чIал илитIна. Чпин чIал, кхьинар инкар авурбуру гъатта жазаламишни ийизвай. Вуч гана ада чаз? Куьлуьхъ ягъун, савадсузвал, милливин терефрикай сад тир азад-виликай магрум хъун.

Зи бейнида и кар сакIани ацакъзавач. Вучиз милли чIаларик хуькуьрзавайди ятIа, гъа кардай зи къил акъатзавач. Къе диде чIалал сергъятар эцигиз алахъзава. Пака чаз диде чIалал рахунни къадагъа хъувун мумкин я. Миллетрин намусдик хуькуьриз алахъзавайбуру мумкин я пака гъа карни

авун. Са къе туш ихътин бинесуз "теклифар" гузвайди. СССР-дин сифте вахтара Дагъустандин вири мектебра диде чIалан тарсар мугъул чIалал тухуз башламишна. А вахтара чи милливинин ярж тир диде чIал гужуналди илитIиз алахъзавайтIа, гила чавай ам къакъудиз алахъиз гъазур жезва. ИкI чукурдиз хъайитIа, алахъдани чалай чIал вилик тухуз? Милли чIаларин чархарик михер кутун хаталу я. Им халкъ кIевера тун жезвачни? Ихътин "теклифдиз" акси хъайи Татарстан, Кабардино - Балкария, Чечен, Калмыкия республикайрин госсветрин депутатри, РФ-дин Госдумадин депутат Гъажимет Сафаралиеваз, ФЛНКА-дин президент Ариф Керимоваз, политолог Руслан Къурбановаз, "Дербент" РИА-дин къилин редактордин заместитель Амил Саркароваз ва а сирлу къарардиз акси хъайи вири халкъарин игит рухвайриз чухсагъул. Ахътин гъарайдик зи "ваъ!" лугъунин сесни кутаз кIанзава за.

Къакъудмир!

Хайи чIалан гъар са гаф са аваз я. Чавай ахътин авазлу свал къакъудмир! ЧIал зи халкъдин сеслу чIагъан ва саз я. Чавай милли чуьнгурдин квал къакъудмир! Чаз диде чIал, чаз бубайрин чIал ава, Уях тир зи рикIе адан тIал ава, Иви ргаз, паргъадани звал ава. Гужуналди чавай чи чIал къакъудмир!

ЧIалан кам хьиз, чун гъамиша уях я, Верцивиллиз ам земземдин булах я. Адаз чан гуз чун эбеди къеврагъ я. Чавай чIалаз вафалувал къакъудмир!

Фенва вахтар маса чIалар илитIай, Хайи чIалал рахаз тагуз, ицитIай, РикIин хиял лугъуз тахъай мецивай. Чавай руьгъдин намусдин гъал къакъудмир!

Милли чIалар тваз муртIара кIеверин, Герек тушир гаф тахъурай сиверин. ГъалатI ятIа, ша бубайриз эверин! Чи дидедин къечIемрин хал къакъудмир!

Уьлкведин вуч артух жеда и кардал? ГъикI фагъумна чIал акъудун базардал? Ам мал яни, гъикI, рази жен и кардал? Чавай чандиз лукъман тир тIал къакъудмир!

Билбилди мад хъияззамач авазни, Рахай чIавуз кас алачиз-алазни, Ужуж теклиф хуш жедач гъич вадазни. Чи дагъларив пашман тир гъал агудмир.

Сардар Абилян - 60 йис

Мердали ЖАЛИЛОВ

Сардар АБИЛ (литературадин тахаллус) чи келзавайбуруз эхиримжи йисара акъатай ширрин "Гьётрен нур", "Намус" кватлалралди, 2014-йисуз Дербентда чап авур "Къве дидедин хва" повестдалди машгъур я. Эхиримжиди урус члалални чапнава.

Автор 2016-йисуз РФ-дин писателрин Союздизни къабулна. Яни милли рубгъдин ирсиник ада тайин тир гел кутунвайди литературадин общественностдини тестикъарна. Чна а члавуз, автор риклин сидкъидай тебрикун яз, адан ктабдилай, "Уьмуьрдив ацлай эсер" кьил гана, рецензия кхъенай. Виче суьгьбетзавай теьгердал, ана къарагъарнавай месэлайрал, члалан къетенвилерал, уьмуьрдиз ва вахтуниз хасвилел гьалтайла, повесть цийиди, алай аямдин лезги гьикаятдиз цийи рубгъ, илгам, адетар гъанвайди тирди кьейднай.

Залай вилик и фикир ктабдин сифте гафуна хайи лезги члалан рекъе яргал йисара кваллахзавай РД-дин лайихлу муаллим-методист Зиятхан Надирович Къарахановани лагъанва: "Им неинки лезги литературада, гьакни Дагъустандин вири халкъарин литературадин цийивал я..."

Куьн физвай рехъ дуьзди я. Къез мягкем сагъвилер, гележегда и повестдин къвед лагъай пай кхьидай мумкинвилер хъурай, гьуьрметлу Сардар Абил!"

Бахтлувилинини

Гьахълувилинин суракъда

Агъсакъалдин алхиш вичин метлебдив агакъна: Сардар Абила келдайбурун вилик твар къунвай ктабдин къвед лагъай пай гъанва! Ам вичин объёмдиз, яни къарагъарнавай месэлайриз, авунвай кьейдериз, члугунвай суьретриз, ишлемишнавай къван тарихдин ва чи йикъарин вакъийарин, тлебиатдин надир чкайрин, халкъдин сивин яратмишунрин - махарин, къисайрин, тешпигърин, дурумлу ибарайрин ва ик мадни маса такъатрин къадардал гьалтайла, саки кьве сеферда артух я! Саки 600-700 чин...

Цийи эсердин кьилин игит Абид, автор вич хъиз, аямдин (XX асирдин къвед лагъай пай, XXI асирдин эвел) гьикъван четин ва муракаб, чпи неинки са чи халкъдин, гьакл вири дуьньядин халкъарин тарихда, къисметра виликрай гьич фикирни тавур хътин дегишвилер тур къаршивилерайни къаршмайрай итмивилелди, игитвилелди экъечнава.

Афгъандин дяведай хтана, эвленмиш хъана, хизан арадал гъун патал Абид, хайи мукай - Дагъустандай экъечна, Къазахстандиз, Мангьшлакдин областдиз, Каспий гьуьлуьн а патаз фена, Шевченко, Цийи Узень шегъерра уьмуьр кечирмишзава. Ракъни кузвай къураматрин юкьва, гаражрин къаравулвал ийиз, зегъмет члугвазва. Гъа шартларихъ галаз вичин свас, мектебдин муаллим, аялрин диде Фатиматни вердишарзава. Ихътин Абидарни Фатиматар а йисара Къазахстанда цлудралди, вишералди авай...

Ингъе гъа шартлара Абид вичин сусаз ва юлдашриз гузвай насигъат-тарс: "Пака хъсандиз яшаммиш жез кланзаватла, кье вири четинвилерни, зегъметарни эхна кланзавайди я".

Амма санлай чи обществодик гъеле гъа члавуз "ришвет" лугъудай бутъруьк акатнавай. Пул арада гъат тавунмаз, са дердини я кваллахал, я къуллугъдал, я маса хилера виликди тухуз жезвачир. "Кваллах къацлайди ятлани, пул михъиди жедайди я". Ихътин гъа кьикъатди рубгъдин михъивилин рафтар, алакъаяр къуллухъ язавай. Уьмуьрда тарвилерни, дарвилерни, къакъатунарни гзаф жезвай. Пул таганмаз, ргар ци чин канвай факъир-

диз духтурди ябни гузвач. Ихътин инсафсуз рафтарвал Абидан неинки а яргъара, жуван ватандиз хтайлани, гагъ ГАИ-дин патай рекъерал, гагъ духтуррин патай больницайра, квалерин месэла гьалдайла, Дербентда гъвечлидалай чхехидалди вири чиновникрин патай акъазва.

Кас Дербентдиз хтана, квалер маса къачуна. Абурун чарар-царар тукъуьриз, йисар акъатзава. "Пака хъша, ахпа хъша" - кьилин лозунг хъанва. Пул це - гъа юкъуз! Хайибурни пул лугъудай гьуьлягъди агъуламишна, чеб-чпел элкъуьрзава.

Амма экуь ниятри чеб квадарзава. "Садра кумукъайла, кумукъзавайди я, дурум гайиди четинвилерай экъечна, вилик физвайди я, балаяр", насигъат гузва вичин рухвайриз Гьуьруь дидеди - Абидан ирандидеди. Ам и эсерда кьилляй-кьилиз гьуьрмет, кланивал мердвилелди пайзавай мегърибан инсан я.

Инал, некледиз аватна, члемедин клунталай хкадарна, дерин къапунай экъечлай хъипрекай къиса лап кутугайди я.

Уьмуьрда имтигъанар гзаф я. Виклегъ хъун патал са къуватлувал тимил я. Чирвилерни кланда. Чебни - гъар са патай. Вичин вахтунда Алагир шегъерда тамарин майишатдин техникум куьтягъай Абида Махачкъалада филологиядин, Москвада юриспруденциядинни праводин хилерай кьилин образование къачузва. Вири уламра вич, женгчиди хъиз, бедендизни лигмарзава. Турниқдал "солнце" авун, чене акъудун - ибур вири

къекъезвай савдагарриз, тапан ички, чуьнуьхай суьрсатар, идан-адан мал, гъвечли кьиметрай маса къачуз, кесибар алдатмишиз, яргал базарра маса хуз, гьалалсуз девлетар кватлиз алахънавайбуруз элкъуьрна. Идазни чи обществода "бизнес" лугъузва.

Гъа рекъера авайбуру Абидакани хейлин дуьшуьшра менфят къачузва. Гагъ Бакудиз, гагъ Узендиз, гагъ Стамбулдизни Измирдиз, масанриз базарриз физва. Амма рубгъди, ахлакъди, бубадинни дидедин, багърийрин тарсари, насигъатри, асул гьисабдай вичин инанмишвилерини ам хуьзва. Куьмек кланз гьалтайбурузни гъахъвал хуьз куьмекзава. Инал Абидакан кьве ди-

Сардар АБИЛ

Цантарар

19-июндиз, гъяд йикъан пакаман сятдин муьжуьдан зураз, Абидан патав Къади халу атана.

- Ви рикел аламатла, цантарар кватлиз фидай вахт хъайила, вуна вазни лагъ лагъайди тир. Эгер ваз вахт аватла, захъ галаз ша...

- Къе югъ хъсанди хъана: артух чимини туш, хъсан къекъезвез жедайди я. Ша за ваз цантарар гьихътинбуру ятла къалурда, - лагъана, Къади вилик фена. Ам дагъдин царарив агакъайла, акъваз хъана.

- Ингъе, хтул, ибур гъа чна чайдиз вегъезвай цантарар я, - лагъана, Къадиди Абидаз вилик квай гъвечли цларан кьилел, гъарнихъ къалар чклана, яргъи цларар алай хъицикдин члехи бармак хъиз акъазвай къацу клунч къалурна.

- Дагъдин пурнир! Чна ибуруз дагъдин пурнир лугъузвайди я. За ибур чи хуьруьн чархарай гъвечли члавуз кватлизвайди тир...

- Ма, и турба ваз. Иниз кватла, - Къадиди вичин къуьнуьз вегъенвай чантадай акъудна, гъиле къадай кьве тум акална, хунун пеникай цванвай турба Абидав вугана. Турба къачун патал эрчи гъил яргъи авурла, Къадидиз Абидан атанвай тлуб акуна.

- Им чи заводдин кваллах яни? - хабар къуна ада.

- Эхъ, Къади халу. Им заз машзаводдин патай амай савкъат я.

- Гьакл хъана, хъсан хъана!...

- Вуч хъсан хъана?

- Гьакл хъана, хъсан хъана! Зун инанмиш я, вун гъа гъвечли дуьшуьшди члехи баладик хвенваз хъун...

- Ам гьикл лагъай члал я, Къади халу? Гъавурда акъадайвал лагъайтла жедачни? - Абид адан гафарин гъавурда акъунач.

- Ацукъ са геренда, чна къведа ялни яда, за ваз са къисани ахъайда, - лагъана, Къади патав гъай цларан къванцел, гъилевай пекинни турба кланик кутуна, ацукъна. - Жувани гъамшанда, къванцел ацукъдайла, кланик са затл кутур. Къецил къванцел садрани ацукъмир. Къван къайи затл я: инсан хабарсуз кефсуз жедачни...

...Са пачагъдихъ вичин далу акалнавай, вири крар ихтибарнавай нуьквер авай. Абурун арада къуллугъдидай дуствал артух тир. Нуькверди, вуч дуьшуьш кьилел атайтлани, "Гьакл хъана, хъсан хъана!" лугъуз, пачагъ секинрайди.

Са сеферда гьуьрчез фейила, яракъ дуьз ацлурначни, гъар гьикл ятлани, гьуьрч ядайла тфенг пад хъана, пачагъдин гъилин са тлуб галатна. Ада дустуниз и кардин патахъай туьнбуьгъ авурла, нуькверди: "Гьакл хъана, хъсан хъана!" лагъана.

"Хъсан хъана!" - пачагъди, дуствилезни килиг тавуна, нуьквер дустагъдиз ракъурна.

И кар хъана са йис къван алатна. Мад сеферда гьуьрчез фейила, инсанрин як незвай вагъши инсанри, вири къаравушарни галаз пачагъ есирда къуна, чеб яшаммиш жезвай чкадиз хутахна. Дестекдал кутлунна, кларасар гъана, цай ядайла, абуруз пачагъдин са тлуб галачирди акуна. Мавгуматрихъ инанмиш тир абуру нуьксан квай ксирин як незвайди тушир. Тлуб галачиз акуна, есирда авайбурукай пачагъ ахъайна... Гила, кваллиз агакъайла, зулумкардин рикел вичин тлуб галатай вахт хтана. Регъуь хъана, риклиз намусди азаб гуз акуна, ам тадиз дустагъдиз дустунин патав фена.

"Гьакл хъана, хъсан хъана!" лагъай вахтунда вун гъахъ тир, зи дуст, - пачагъди вичин кьилел атай дуьшуьш дустуниз ахъайна. - Анжах вун тахсир квачиз дустагъда туна, заз гила гзаф фикир хъана. Ам за авур члур кваллах я. За вавай зи тахсирдидай гъил къачун тлалабзава...

- Гьакл хъана, хъсан хъана! - жаваб гана мадни дустуни.

- Гьикл хъсан хъана? Бес за вун йисан къене дустагъда туначни? - пачагъ дустунин жавабдал генани тажуб хъана.

- Гьакл хъана, хъсан хъана, пачагъ. Эгер дустагъда туначиртла, зунни вахъ галаз гъана жедай, - жаваб гана нуькверди...

уьмуьрда адан къвед лагъай пеше хъиз я. Гъа са вахтунда ам суьгъуьрдин дипломат, насигъатчи, шкилчи, суьгъбетчи, психолог, философи я. Гъавилияй гзаф рекъера гъам хуьруьнбуру, гъам яргъара авай чирхчиррини, милли месэлаяр гьалдайла гъатта гусударствойрин къурулушрини адавай куьмек къачузва.

"Перестройка" лугъудайда неинки Берлиндин цал, Варшавадин Договор чукулурна, гьакл СССР хътин гужлу гусударствони тергна. Неинки халкъар сад-садавай къакъудна, гьакл хизанарни чукулурна. Муьгъуьббат, гьуьрмет, ихтибар къуру гафариз элкъуьрна. Гусударстводин кьилиз политикадин жигъетдай акъалтлай буьркъуьбур, ачухдиз ханвалзавайбуру атайла, Мангьшлакдинни Цийи Узендин, Къарабахдинни Бакудин, Чечнядинни Россиядин, Осетиядинни Гуржистандин, Украинадинни Молдовадин, Сириядин, Ливандин ва ик мадни маса мусибатар арадал гъана. Абид и вири мусибатрин шагъид, иштиракчи, абуруз вичин вилерай кьиметар гуз алакънавай хва я. Чечнядин бахчайра гатуз ял язавай Мангьшлакдин 300-дав агакъна аялар залукилияй акъудун патал Абида акъалтлай игитвал къалурна: са йифен къене, анай иниз атана, герек тир инсанар, машина, самолетар жагъурна, аялар ва абурун муаллимар саламатдиз чпин ватандиз ахгакъарна...

Ислягъ, дигай Ватан вирира - Дагъустандин, Москвадин, Нижний Новгороддани, Ростовдани, масанрани рэкетирринни угърийрин, бандитринни наркоманрин, алкашрин уьлегандиз элкъуьрна. "Сардар - хуьряй экъечна фена, Сирияда "цийи дин" хуьзва лугъузвай алчахар гьикл туьретмиш хъана?" - дерт члугвазва Абида вичин вири дугъри хуьруьнвийрихъ галаз санал.

Михъивал, паквал, хайивал, тахайвал, игитвал, хаинвал, кланивал, такланвал, вафалувал, вафасузувал... килиг, гьикъван четин суалар майдандиз атанатла. Халисан пешекарар чпин пешейривай, кваллахдай чкайривай, хизанривай, ахлакъдивай, ягъ - намусдивайни къакъудна, дуьньяда са келекдихъ

дедин ваъ, вири дидейрин хва, гзаф вахаринни стхайрин стха жезва! Вирира адахъ клани яр Фатиматни гала. Ик, эсерда цийи дагъви дишегълидин - женгчидин къаматни арадал къеззва.

Куьрелди, авторди чи Ватандин, халкъдин тарихда эхиримжи саки 60 йисуз кьиле фейи вакъийариз вичин жуьре кьиметар ганва. Винидихъни кьейднавайвал, им чи лезги гьикаятда гъелелиг тахъай хътин эсер я. Гъа са члавуз ада чи хайи члалан дерин къатарни кардик кутунва. Къисайралди, мисалралди, тешпигъралди, гуьзел шкилралди, рангламишдай такъатралди девлетлу члал рахазва, тимил-шимил вичин хайи яркли нуьгатни кваз. И карди эсердин халкълувиликай, уьмуьрдиз хасвиликай лугъузва...

И йикъара Сардар Абила вичин 60 йисан юбилей кьейдзава. И ктабни гъа вакъиадиз бахшнавайди я. Чна юбилярдиз вич агакънавай дережаяр риклин сидкъидай мубаракзава. Къуй ви къелем мадни хъи, члал верци, мурадар экуь яз, генани къакъан аршарихъди рехъ давамардай бахт гурай!

*На лугъузва уьмуьр туш са къуьгъунар,
Ана гьалтда бул дердерин вагъунар...
Амма рикле къаст авайбуру алмасдин
Са куьнивайни жериди туш юргъунар!*

*Къванатлани кьилел харар, тлурфанар,
Терсина физ, алатнатлан замана,
Ви рикли ваз рехъ ачухна бахтунин,
Душмандихъни титаз члур гиманар.*

*Тади ийиз тамир жуван къелемдив,
Чарх заланди я лугъуз и алемдин.
Адаз едег яз, дуьзвилин пад хуьдай,
На женг члугваз тур несилриз
уьткъемдиз!*

*Клани ярдиз къужахралди цуьквер гъиз,
Акур гъар са къузадизни хуш хъвер гъиз,
Бинеяр хуьх на бахтунин булахдин,
Хуьх несилриз, гьуьлуьн михъи гевгъер
хъиз!*

*Ви рекъерал элди анжах дамахда,
Ваз тешпигъ жез, вае агакъриз алахъда...*

Майрудин Бабаханован - 60 йис

Къведра бахтлу кас

Азиз МИРЗЕБЕГОВ,
филологиядин илимрин кандидат

(Эвел - 28-нумрада)

“Гьетери табдач”

Майрудин Бабаханован къвед лагъай ктаб - “Гьетери табдач” - цуд йисалай (1999-йисуз) акъатнай. Ам акъван геж акъатунин себеп шайридин вичин ширрин винел гзаф къвалахун ва поэзиядин сенятдив гзаф жавабдарвилелди эгечлун тир. Эдебиятдин тарихда чехи сеняткарар чпин эсерив мукъуфдивди эгечлун садазни сир туш. Л.Н.Толстой вичин машгур “Дяве ва ислягъвал” эполея 8 сеферда цийи къилелай гьилелди кхьин хъувунай ва гьар сефердани ам цийи келимайралди, образралди, тешпигьралди девлетлу авунай. Америкадин машгур кхьираг Э.Хемингуэяни вичин “Сагърай, яракъ!” роман эхиримжи вариантдал къедалди 39 сеферда кхьин хъувунай. Ихътин мисалар гзаф гьиз жеда.

“Гьетери табдач” ктабдани шайри эдебиятдин алемда вичи сифтедилеи хъанавай рехъ - гафуниз вафалувилин рехъ - давамарнай. Адан эхирда М.Бабаханован яратмишунрикай публицист ва гьикаятчи Нариман Ибрагимован веревирдерни чап хъанва. Ада къейдзава: “Ктабдин къилин тема вуч я лагъайтла, лап куьрелди жаваб гуз жеда: кланивал. Хайи макандиз, диде-бубади, халкъдин хъсан адетриз, дишегълиди, инсанвиллиз... И кланивални гьар са шайрдай, цярцяр акъазва”.

Н.Ибрагимова дуьз къатанва. Амма кланивал шайрдин тек са винидихъ твар кьур ктабдин ваь, вири яратмишунрин лейтмотив я. И кар адан гуьгьунай акъатай ктабра гьатай эсеррини субутзава.

“Гьетери табдач” ктабдин тематика гегъенш я: ватандашвиллин, пейзаждин, философиядин, муьгьуббатдин лирикадин шайрар, гьикаяяр ва масабур. Шайри ктаб “Зи талдални “лезги лагъай твар ала”, “Ракънин сухта”, “Аман, афган”, “Ви вили вилер”, “Лацу шайрар”, “Тезар”, “Алпандин цай”, “Къведар”, “Жанаву-рар” (ирид гьикая) разделриз пайнава.

Чувудрин кхьираг Макс Нордауди вичин Эмиль Золяди кхьенвай са эсерда къейдзава: “Халисан шайр гьамиша гьакъикъатдин патав жеда, шайрвал имитация ийизвай бажарагъсуз бундугьурар гьакъикъатдивай яргал акъвазда”.

Майрудин Бабахановни гьахътин, яни гьамиша гьакъикъатдин патав гьай шайрикай сад я. Адан гзаф шайрар умуьрда вичел дуьшуьш хъайи, вичиз вилералди акур ва я ван хъайи вакъийариз бахшнавайбур я. Абурукай садни “Сулейманан чуьнгур” шайр я. Лакрин машгур шайр, Стал Сулейманан куьмекчи ва биограф хъайи Эфенди Капиеван умуьрдин юлдаш Наталья Капиевади вичин гуьлуьз Стал Сулеймана пешкешнавай чуьнгур (вахтуналди хурн паталди) Расул Гьамзатовав вуганай. Яргал вахтунда а чуьнгур Р.Гьамзатовав гьумукънай. Майрудина а вакъиадиз шайр бахшнавай:

Расул Гьамзат, чуьнгур вахце
Зав Сулейман бубадин:
Чи дерейра мад гьатнава
Ван халкъарин сузадин.
Алаш-булаш девир хъанва,
Гьахъни-дуван авачир.
Веъез къазва, киц хъиз, ава,
Клуфал уьнуьз алачир.
Дерт къалуриз кланзава заз
Куьрединни Кьубадин,
Расул Гьамзат, чуьнгур вахце
Зав Сулейман бубадин.
Ам хурудал хкажда за,
Женгчи макъам къугъвада.
Адаз яб гуз, белки, халкъдин
Дерт са тлимил хъукъвада.
Адав сир гва гьар лезгидин
Талдиз дарман-давадин.
Расул Гьамзат, чуьнгур вахце
Зав Сулейман бубадин.

И шайр газетдиз акъатайдалай къулухъ адакай ярар-дустари Расул Гьамзатовав хабар ганай ва ада чуьнгур Стал Сулейманан музейдиз вахканай. Ихътин мисалар мад гьиз жеда.

М.Бабаханован яратмишунра ватанпересвиллин мотиврини гзаф чка къазва. Ватан гьам дуьньядин ва гьакъни лезги поэзиядин эбеди темайрикай сад я. Ватандикай шайрар кхьин тавунай шайрар саки авач. И темадай Майрудина кхьенвай шайрар са клусни къалпвал, тебии туширвал акъазвач.

Майрудин Бабаханов лирик я. Адан яратмишунра саки лирикадин вири жанрар гьатнава. Майрудинан пейзаждин лирикадиз талукъ шайрар чаз ам тебиатдин гуьзелвилерин гьавурда авай ва тебиатдал ашукъ инсан тирди акъазва. Ада тебиатдин мензерайри инсандин гьиссериз ийизвай таъсирдикай кхьизва. Шайрдин эсеррай чаз тек са инсан ва адан гьиссер, руьгьдин алем, жемият, жемиятдин месэляяр ваь, гьакъни объективный алем, алван рангарин тебиатдин шикларни акъазва. Шайрди, художникди хъиз, гафаралди а гуьрчег мензерайрин шиклар члугвазва.

Майрудин Бабаханован яратмишунра муьгьуббатдин лирикадини гзаф чка къазва. Шайрдин сад лагъай ктабдин тварни “Муьгьуббатдин куьче” хьун дуьшуьшдин кар туш. И темадин шайрар шайрдин гуьгьунай акъатай вири ктабра гьатнава. А шайрар миьхи муьгьуббатдин, пак ашкъидин чими гьиссер чка къунва.

Муьгьуббатдикай гьикъван кхьенватлани, амма халисан шайрриз гьамиша и темадай кхьидай цийи гафар жагъида. Майрудинан муьгьуббатдин шайрарни икъван гагъди и темадай кхьенвай шайрарилеи тафаватлур, анжах вичиз хасбур я.

Майрудин новатор шайр я. Ада чи поэзиядиз гзаф цийивилер гьанва. Шайрдин новаторвал иллаки адан лацу шайрар акъазва. Адет яз, чпин философиядин фикрар рифмайра тваз четин жедайла, шайрри лацу шайррикай хийир къачуда. Яни абуру дикъет сифте-сифте фикридиз, идеядиз гуда. Аргентинадин машгур шайр Луис Борхеса лацу шайрар арадал гьун гзаф четин яратмишунрин процесс тирди къейднай: “Келзавайди лацу шайрра къалабулукъ жагъуриз алахъзава, ада абуру вичик лувар, гьиссерик юзун кутун гуьзлемиззава... Лацу шайррихъ келдайбуруз таъсирдай са вуч ятлани ава. Япариз хуш татайтлани (адет яз къевезвач), ихътин шайрар келдайла, келзавайдаз шайрдиз вичик гьихътин руьгъ кутаз кланзаватла чир жезва”.

Майрудинани вичин лацу шайрар гзаф зегьмет члугвазва. Чавай лугъз жеда хъи, чи поэзияда лацу шайррин виридалайни хъсан чешнеяр яратмишнавай авторрикай сад М.Бабаханов я.

Майрудина вичин лацу шайрарни, муькуь шайрар хъиз, жавабдарвилелди ва чехи зегьметдалди арадал гьизва. И шайрра ада дикъет ритмдиз, рифмайриз ваь, фикррин, идеярин деринвиллиз гьизва. Шайрдин шайррин маналувилин сир адан къатлунрин образлувиллихъ ва фикррин философийдихъ галаз алакьалу я. Абурун къетленвал тек са гекъигунралди, тешпигьралди, метафорайрин жуьреба-жуьревилелди акъалтзавач. Ада гьакъни гьар са келимадалди, дурумлу ибаралалди, фразеологизмдалди келчидин дикъет желбзава.

Гьар са шайрдихъ анжах вичиз хас тир шайрдин лексика, гафарган жеда. М.Бабахановахъни вичин поэтический лексика, гафарин багаж ава. И кар адан “Гьетери табдач” ктабдани ачухдиз къалурзава.

Майрудин Бабаханов, шайрвилелай гьейри, хъсан гьикаятчини я. “Гьетери табдач” ктабда адан ирид гьикаяни гьатнава. Гьа гьикаяйрикай журналист Н.Ибрагимова ик хъизва: “Жанавуру” кил гана, санал къватнавай ирид гьикаяда авторди Цаванда (хуьр) вилериз акъазвай вакъийарин, инсанрин шиклар члугвазва, абурун рафтарвилер ачу-

харзава. Расим Гьажиди Катрамалан арадал гьанатла, датлана адакай мани лагъанатла, Майрудин Бабаханова Цавандикай вичин мани теснифзава. Гьикаяяр келайла, садбуруз “ахвайш!” лугъудай къван кеф гузватла, ма-садбуруз чпин тлазвай хирерал кьел къвахиди хъизни жезва”.

Гьикая жанр шайрдив гекъигдайла, ам чи эдебиятда геж арадал атанвай жанр я. Лезги члалал сад лагъай гьикая чи машгур шайр Алибег Фатахова (1910-1935) кхьена. Адан къуд гьикая и жанрда арадал атанвай сифтегъан чешнеяр я.

Майрудинан гьикаяйрин члал образлу ва скьал (лаконичный) члал я. Автордин шайрра хъиз, абуруни чал са артухан гаф, ибара, келима гьалтзавач. Абуруни гьевесдалди ва са нефесдалди келлиз жедайбур я. И рекъай гьикаятчидиз Расим Гьажидин прозади таъсир авунвайди ва ада и чехи сеняткардин хъсан адетар давамарзавайди ачухдиз акъазва.

“Гьетери табдач” ктабдиз рецензия кхъей филологиядин илимрин кандидат Гьахъверди Рамалданова къейдзава: “Чна келай “Гьетери табдач” ктабди шагъидвал ийизва: Майрудин, инсанриз ви ван хъанва, вун Поэзиядин дакардихъ галамач, ваз адан гьаркъуь варар ахъа я, вун анай Шарвилдин камаралди виликни физва. Идан гьакъиндай ви вири шайрри лугъуза. Шайрри табдач, Шайр!”.

“Гьетери табдач” ктабдин агалкъунри, ам келзавайбуру хъсандиз къаршиламишуни руьгъ кутур шайрди гуьгьуьнин йисара сад-садалай хъсан эсерар арадал гьана.

“Ракънин сухта”

2010-йисуз Майрудинан пуд лагъай ктаб - “Ракънин сухта” - акъатна. Ам “Илгьамдин геле”, “Вири вун я, кланиди”, “Гьевечи шайрар”, “Хъверни шел какахъна”, “Балладаяр, поэма”, “Сир це, дуьнья” паярикай ибарат я.

Шайрдин саки вири шайрар объемдиз скьалбур, куьруьбур ятлани, манадиз деринбур я. Адаз яргъи риторический декларациярикай хуш къевезвач. И кар чаз агъадихъ мисал яз гьизвай шайрдайни акъада:

Гатфар къеда,
Кьуд пата пеш ахъайда,
Кьуд пата цуьк ийида,
Амма тек са вун чуплахъ аз амуькда,
Зи бубадин сурун къван,
Зи бубадин сурун къван...

Саки японрин хоккуйрин хъиз, куьруь ва серес цларар я. И ругуд цларце са поэмада къван дерин мана, еке мусибат ава.

Майрудина гьи темадай кхъейтлани, ада гьамиша цийи затарикай кхъизва, чи поэзиядиз икъван гагъди авачир образар гьизва ва гьавилляйни адан шайрри келдайбурун риклера чка къазва.

Эдебиятдин харусенятдин эбеди темайрикай сад муьгьуббатдин тема я. И темадани саки вири шайрри, алимри, философри, суьретчири чпин гунарар къалурнава. Чна винидихъ къейд авурвал, Майрудинани вахт-вахтунда и темадайни кхьенва. Адан гьа темадай кхьенвай шайрра муьгьуббатдин атир, суьгьуьр, цай-ялав, винизвал, паквал гьатнава. Шайрдин “Ракънин сухта” ктабдани муьгьуббатдиз талукъ шайрар гьатнава.

М.Бабаханован поэзия умуьрдай атанвай поэзия я. Адан гьар са шайр умуьрдин са легъездихъ ва я са гьихътин ятлани вакъадихъ галаз алакьалу я ва гьавилляй абуру гьакъван тебии ва маналу яз акъатнава. Адан яратмишунра къилдин дуьшуьш умуи ва поэтический са вакъиадиз элкъевезва.

“Ракънин сухта” ктабда гьатнавай шайррикай садни шайрди машгур духтур, медицинадин илимрин кандидат, Дагъустандин лайихлу духтур Нариман Салманович Рамановаз пешкеш яз гузвай ктабдиз автограф кхьидайла, арадал атанай:

Гьар сеферда, фикрайла къисметдикай
ватандин,
Физ клан жезва заз Дербентдиз, патав са
дуст инсандин.

Ам духтур я, вичин яшда укьлуь-цуру
акунва,
Лап агъа клан виш лезгидиз опера
авунва.
Клан жезва заз, вахт жагъурна, эвер гана
са къвалахъ,
Суал гана, чириз жуваз шаклу хъанвай
са къвалахъ:
- Нариман даш, чир тавуртла,
секин жедач сурани,
Дуьз жаваб це, чи, лезгийрин, хуруда рик
авану?..

Са маса шайрда шайрди къейдзава:

Вун, балкандин гардандилай фири хъиз,
Рагарилай авахъзава агъадал.
Вири рекъе на, хаиндин гъили хъиз,
Зи хайи чил пайзава къеве чкадал.

Эвел дили, эхирни ви аста я.
Ви ченедик Каспидин кур кутунва.
Зи чил гьакъни картадал са нукьтла я,
Вун ададай, члурдай цлар хъиз, члугунва.

Дагълара вун къалу церай ацланва,
Гьуьлел къевезва, са чар хъана, шуьше хъиз.
Чан аламаз вун вирида чухванва,
Тарихдавай куьревийрин жуьже хъиз.

Сагъ хъезвач на хуруда авур къац,
Вунни шад туш - югъди-ийфди йикъева.
Гьакъ ятлани, ятлани вун Самур вац,
Гапур вац! яз гьар са лезги рикъева.

Самур вацлукъ талукъарнавай и шайрда авторди вири лезги халкъдин риклин тлал - къеве патал пай хъунин дерт къалурнава. Шайрди шайрдин ватандашвиллин позиция къалурзава. Ихътин мисалар мадни гзаф гьиз жеда.

Советрин гьукьумат чклайдалай къулукъ физикар, математикар, химикар, журналистар ва маса пешейрин сагъибар, чеб тарихчияр я лугъуз, майдандиз экъечинава ва абуру чаз гьакъикъатдивай гзаф яргал тир къалп тарихар арадал гьиз алахънава. Халисан тарихчи тир, профессор Амри Рзаевич Шихсаидов хътин алимар ихътин вахтунда кисуниз мажбур жезва. Ихътин крар акурла, инсан мягътел жеда: яраб рагъэкъечидай патан члаларикай эсиллагъ хабар авачир ксари гьичешмейрин бинедаллаз тарихдин эсерар кхъизватла?

Гьакъни Интернет лезги члалакай гьуьжетунар къиле тухудай майдандиз элкъевенва. Пешекар авай чкада билбилар кис жедай хъиз, пешекарар кис хъана, члалан илимдай тлимил-шимил чирвилер хьун анихъ акъвазрай, лезги члалал бегъемдиз рахаз-кхъиз чин тийидайбур, алимар хъиз, майдандал экъечинава. Лезги члалакай газетра, журналра ва интернетда акъатзавай бязи макъалаяр келай вахтунда инсандиз акъи жеда хъи, абурун авторди тебии илимар чирдай алай девирдин мектебра ваь, машгур гьикаятчи Расим Гьажиди лагъайвал, Калахаридин бушменривай тарсар къачунва.

Винидихъ чна мисал гьанвай шайр Майрудина лезги члалан ва тарихдин гьа ихътин “пешекарриз” талукъ яз кхьенва. Шайрдай чаз автордин ватандашвиллин позиция ачухдиз малум жезва.

Яшлур патал кхъей эсеррилай гьейри, Майрудин Бабаханович гьакъи аялар патални кхьенвай гуьрчег эсеррин авторни я. Аялар паталди яратмишун гьикъван четин ва жавабдар къвалахъ ятла, пешекарриз хъсандиз чиди. Лезги эдебиятда аялар патал кхьенвай халисан литературадин эсерар лап тлимил гьалтзава. Са бязи авторри члехибуруз кхьенвай зайиф эсерар чпи аялар патал кхьенвайди я лугъуз, чапзаватлани, анжах абуру аялри четиндиз къабулзава. Аялар паталди кхъизвай авторриз аялрин психология дериндай чир хъунилай гьейри, гьакъни абурун эсерар художественный жигъетдайни вини дережадинбур хьун герек я.

“Ракънин сухта” ктабда аялар патал кхьенвай “Фитне”, “Бадедин квар”, “Зул”, “Гьуьрмет”, “Чехирдин эхир” ва маса шайрарни гьатнава. Шайрди аялар патал кхьенвай эсерарни вири художественный жигъетдай вини дережада авайбур я.

(Кьатл ама)

Азад авуникай хабар авач

Суал - жаваб

“Гьурметлу редакция! Алай йисан майдин ваира, рикел алама, чи уьлкведин Президент Владимир Путина 70 йисалай артух яшида авай пенсионерар коммунальный кьуллугьрай гьакь гуникай азада лагьанай. Кьилиндни ам я хьи, ада и месэла региондилай аслу тушиз, виридаз талукь я лагьанай. И хабарди чун пара шадарнай. Амма, инге кьве варзни алатзава, азад авуникай са хабарни авач. Талабзава и месэла кьил акьудун ва чун, 70 йис хьанвай бур, дугьриданни, коммунальный кьуллугьрай гьакь гуникай азаднавайди яни, тушни чирун.

**Р.РАМАЗАНОВ,
Сулейман-Стальский райондин Курхуьр”.**

ЭКОНОМИКАДИН ОТДЕЛ

И мукьвара “Лезги газетдин” редакция-диз Курхуьруьн агьали Рейзудин Рамазановалай ихьтин арза атана. Дугьриданни, майдин эхиррай информациядин ресурсра ихьтин хабар пайда хьанай. Идакай “Дагьустан” РГВК каналдини малумат гана, республикадин яшлу агьалияр шадарнай.

Гьа са вахтунда, кьейдна кьанда хьи, официальный маса чешмейрай чаз и хабардиз талукь делилар жагьанач. Уьлведин Президентди пенсионерриз ихьтин пишкеш авунвайдакай хабар <http://путин.ru-an> порталди (“Русское Агентство Новостей”) чукурнава. Кьилди кьачуртла, ана В.Путинан гафар чапнава: “Региондилай аслу тушиз, яш 70 йис тамам хьанамазди пенсионерди коммунальный кьуллугьрай пул гуни дуьшур шар мад хьана кьандач. И кардал гуьзчивал авун за жувал кьачузва. И карни вич-вичелай хьана кьанда, яни 70 йис хьанамазди ЖКХ-диз гьич са арзани кьин, справкаяр кьачун ва зенгер тавуна кьилиз акьудун лазим я. Чна пенсионеррин кьунерал идарайра кьекьунин пар эцигун лазим туш. И кардал талукь тир кьурулушар машгул хьана кьанда”.

И малумат Интернетда гзаф чешмейри чапнава. Дугьриданни, фикир хьсанди я, - гьатта члалах тежедай хьтин хьсанди. И хабар гьахьлуди яни, тушни чирун патал чна са шумуд идарадиз зенгер авуна. Амма малумат са идарадини тестиькарнач. Дагьустан Республикадин эцигунринни ЖКХ-дин

министерстводи ихьтин тапшурьгьикай хабар авачирдакай ва коммунальный кьуллугьрай гьакь гун акьвазаруниз талукь официальный кьарарар чпив агакь тавунвайдакай хабар гана.

РФ-дин Президентдин Администрациядин кьуллугьдини (www.kremlin.ru), чпивай тамам жаваб гуз жедач, эгер месэладай кьил акьудна кьанзаватла, Президентдин тьварцел официальный чар кьихь лагьана меслятна.

Малум хьайивал, 2018-йисуз яшар 70 йисалай виниз тир агьалияр патал махсусдаказ кардик кутунвай артуханвилер авач (капитальный ремонтдин пул гудайла авунвай кьезилвилелай гьейри), ихьтин кьезилвилер анжах 80 йисалай виниз яш хьанвайбуруз ава.

Гьа са вахтунда, кьейдна кьанда хьи, яшар 70 йисалай алатнавай агьалийриз яшайишдин рекьяй куьмек гудай са жерге мумкинвилер ава, амма пенсионерриз чпиз, гзаф вахтара, абурукай хабар авач.

Ик, 70 йис тамам хьанвай пенсионерриз налог гар гуни карда агьадихь галай жуьредин кьезилвилер ава:

1. Транспортдилай кьачузвай налогдикай азад авун. Закондин бинедаллаз, пенсионерар, кьезилвилер авай маса агьалиярни хьиз, абурун хусиятда авай транспортдин такьатдилай кьачузвай налогдикай михьиз азад жезва. Амма и ихтияр анжах а агьалийривай ишлемилеиз жезва, нин машиндин гужлувал 100 балкандин гужлувилелай артух туштла.

2. Чилин налогдин кьадар агьузурун. Гьелбетда, яшлу агьали адан хусиятда авай чилин налогдикай тамамдаказ азад ийизвач.

Амма госуларстводин властди налогдин гьакьиндай хабар гузвай чарче кьенвай кьадар 10 агьузур манатдин тьмиллардай кьезилвал гузва.

3. Юзан тийидай эменни (квал) маса кьачудаила, налог гуникай азад авун. Ихьтин азадвилеиз “налоговый вычет” тьвар гана. Налогдин вычет 2 миллион манатдив агакьна кьиметдай хуси такьатрихь квал кьачурла гузва. Яни, квал кьачунвайди тескиьарзавай документар налогдин органдив агакьарайла, госуларстводи тайин кьадар пул агьалидив элкьвена вахкузва. Эгер квал ипотекадин кредитдихь маса кьачунватла, вычетдин 3 миллиондилай вахчуз жеда.

Налогдин вычет квал маса кьачунвай вахтунда ва я и вахт алуькьдалди 3 йисан вилик девирда мажиб кьачузвай ва и мажибдилай налог гар гуз хьайи агьалийриз талукь я.

4. Кьвалахзавай пенсионерриз мажиб гун тийизвай отпуск кьачудай ихтияр ава. Ихьтин отпуск йиса 14 йикьалай артухди хьана кьандач. Кьвалахзавай пенсионер гьакьни Ватандин Чехи дяведин иштиракчи тир вахтунда, кьвалахдалди таьминарзавай кас адаз йиса 35 йикьав агакьна пулсуз отпускдин йикьар гуниз мажбур я.

5. Эменнидилай гузвай налогдикай ва НДФЛ-дикай азад авун. Ихьтин налогдикай азадзавай объектрин сиягда яшайишдин квал, квартира, квартирада авай са квал, гараж (машин акьвазардай чка), майишатдин игьтияр патал лазим дарамат ава.

6. 70 йисан яшдив агакьнавай агьалиди ЖКХ-дин кьуллугьрай гайи гьакьидин тайин пай эвез хьийидай ихтияр ава. И субсидия пенсионерди “коммуналкадиз” вичин гьар вацран кьазанжийрин 22 процент пул харж ийиз хьайитла гузва.

7. Гзаф квартирайрикай ибарат квалера авай квартира капиталнидаказ ремонт авун патал гузвай пулуниз талукь кьезилвал. Чпиз яшар 70 йисав агакьнавай пенсионерриз, идалай вилик вахтунда квалт хьанвай буржар авачтла, капитальный ремонтдин гьакьни 50 процентдин тьмил гудай ихтияр ава.

300 миллион манатдилай артух

ЧИ КОРР.

Дагьустан Республикадин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи 2018-йисуз грантин кьайдада госуларстводин патай куьмек гуни рекьиз 300 миллион манатдилай артух пул рекье тун пландик кутунва.

Министерстводин пресс-кьуллугьди хабар гузвайвал, кьвалах гьиле кьазвай фермерриз куьмек гун патал 126,8 миллион манат, малдарвиллин хизандин фермайрин кьвалах виликди тухун патал 180 миллион манат чара ийида.

Министерстводин делилралди, 2017-йисуз кьвалах гьиле кьазвай фермерриз куьмек патал грантин такьатар конкурсда гьалиб хьайи 46 касдиз, малдарвиллин хизандин фермайрин кьвалах виликди тухун патал - 17 иштиракчидиз ганай.

Лежбервиллин (фермервиллин) кьвалах гьиле кьазвай майишатрал ва хуьруьн

майишатдин производстводил машгул кьилдин карчийрал са кьадар четин месэлаяр гьалтзава, гьа жергедай яз абур сифтеган капитал бес тахьунихь галазни алакьалу я.

Идалайни гьейри, цийи КФХ тешкилуни майишатдин дараматрин проектар гьазурунихь, абур инженервиллин сетрихь галкьлу-

вай фермерриз винидихь вичикай лагьанвай грантдикай хьсан куьмек жеда”, - малумарзава РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи.

Кьейдна кьанда хьи, грант кьачуз кьанзавай майишатривай ийизвай асул истемешун КФХ регистрация авурдалай кьулуь кьве йисалай гзаф тушиз вахт алатун я.

рунихь, рекьер ва производстводин ва складдин объектрал физвай чкаяр туькьурунихь галаз алакьалу ва хейлин маса харжияр истемешзава.

“Винидихь тьвар кьунвай вири месэлаяр гьал тавунмаз, кьвалах гьиле кьазвай майишатривай базарда гьужетиз жедач ва чехи пай дуьшурша абур чпин кьвалах гьатта сифтеган кьве йисан вахтунда акьвазаруниз мажбур жезва. Идахь галаз алакьалу яз, кьвалах гьиле кьаз-

Дагьустандин лежберри зулуз цайи магьсулар квалт хьувунин кьвалах давамарзава. Кьенин йикьан делилралди зулун магьсулар 51,6 агьузур гектардай квалтнава, хабар гузва Дагьустан Республикадин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи. Санлай кьачурла 104,1 агьузур тонн бегьер вахчунва. И карда виридалайни еке нетижаяр - 24,2 агьузур тонн - Хасавюрт райондин магьсулдарриз хьанва, хабар гузва министерстводи.

Кьавах тарцел кьил чьугуна

Райсудин НАБИЕВ

И гафар кьелайла газет кьелзавайда фикир авун мумкин я, яраб кьил чьугузвай им вуч тар ятла лагьана. Адет тирвал, кьил чьугуз кефсуззавай жуван багьридин, дуьстунин патав фидайди я. Инал лагьайтла, ихтилат кьавах тарцикай куднава.

Кар ана ава хьи, са 8 йис идалай вилик чи вацлуз, яни чи хуьруьн патавай физвай Гуьлгери вацлуз (бязибуру адаз Чирагь вацни лугьуз-ва) зурбаз сел атана, ваца цин кьадар хейлин артух хьана. Ци вичин хурук акаатай вуч хьайитлани гваз физвай. И кардиз килигиз кьерехдал акьвазнавай заз селдиз вичин хураваз кьавахин тар тухуз кьанзавайди, адан пад цик акатиз-хкатиз авайди акуна. Тарцин дувурикай бязибуру чилик кьлана амай. Цикай хкатнавай паюни вичиз куьмек ая лугьузвай хьиз тир.

Агьуз хьана, за адан тан кьуна, ам виниз хкажна, дувулрив, тандив кьванер агудна, тик акьвазарна. И кьванери цин зарбвал явашарзавай, тазуниз далда ийизвай. Нисинив агакьдайла хьиз, селдин кьуват яваш хьана. За кьавахдин дувулрихь кьум, кьулуь кьванерни вегьена, пун-тан мягькемарна. Мукьвал-мукьвал зун адал кьил чьугуз физ, килигиз хьана.

А члавалай инихь вацлуз гужлу селлер мад атаначир. Кьавах лагьайтла, йисалай-суз чехи, фараш жез хьана. Ам акурла, заз шадни жезвай - жуван рикьин, гьилин кьвалахдин нетижа я эхир.

Адан тандал за герек лишанни авунай. Патарив, Стларин Гатлунрал фидалди, мад тар, кул-кус гьалтдач. И вацун кьерен юкьни-юкьвал битмиш хьанвай тек тар я. Эхь, гила адакай еке, жегьил тар хьанва.

Ам фарашзава, адал кьалиндиз хел - путни алазва, яргьаз фенвай дувулрилай са циргьин тазарни хкаж хьанва. Алатай йисуз хьиз цини, чими гьаваяр авайла, аник чкадин ва паталай хтанвай жегьиларни квалт жезва, чпиз ял язва, кабарбар гьазурзава. Им, гьелбетда, пис кар туш. Амма са тьмил вахт идалай вилик, фагьумсуз бязибуру, тарцин пунав агудна, цай авуна. Цьу лагьайтла, тандиз - хамуниз тади ганава. А чка за чепрякь акална кьевна, тандал таран пуна цай хьувун тавун истемешзавай чарни алкьурна. Заз ихьтин чкадал вичин уьмуьр тухузвай кьавах тарцин гьайифни, язухни кьезва.

Мукьвара зун мад адал кьил чьугуз фена. Чидач адан гьилий ажуз хьанвайди вуж ятла, таран акунар дегиш хьанва. Тандин юкьвалай виниз 35 хел гьанефадалди атлана. Де куьне лагь, гьурметлу кьелзавай бур, ихьтин инсандиз вуж ва вуч лугьуда? Эгер гьар са тарцив и тежерда эгечлиз хьайитла, амуькьдани чахь чуьлда тарар? Куьруь, тамам жаваб: ваь! Чунни, чуьлперни кесиб жеда.

Кье хуьре, районда, республикада, санлай уьлкведин дережада тьбиат хуьниз, адан девлетар артухаруниз, михьвилерни авуниз артух фикир гузвайла, са бязибуруз и крарикай хабарни авай хьиз туш.

Эхирдайни лугьуз кьанзава, жувавай жезмай кьван вахтунда зун кьавах тарцел кьил чьугуз фида, адаз герек куьмекни гуда, амма кьай-гьусузарни тьбиатдив кьадирлуда-каз эгечлун чарасуз тирди гьавурда гьатнайтла хьсан жедай.

Чимивал ва пешекаррин меслятар

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан гад акалтай зегемди хъанвайди, чимивилери инсанриз екез тади гузвайди сир туш. Метеорологри кьейдзавайвал, Дагларин уьлкведа июлдин вацра рагъини и тегьерда кудай йикъар 100 йис идалай вилик хъанай. Цинин чимивилер лагъайтла, Каспий гьуьльун кьерехда авай уьлквейрихътай атанвай антициклондихъ галаз алакълу я. Пешекаррин гафаралди, виридалайни чими йикъар чи республикада, адет яз, августдин эвел кьилерал ацалтзава. И кар фикирда кьуртла, чимивилерин “кьужахдай” чун са акъван фад актатдайвал туш. Гъаниз килигна духтурри ва пешекарри чимивилерикай хуьниз талукъ яз гузвай меслятар амал авуртла, хъсан жеда...

И мукъвара Махачкъаладин ял ядай са шумуд чкада (И.Шамилан ва Гь.Гьамидован проспектин кьекъуьндиз мукъва, “Дуствилин” аллеяда, “Устадрин шегьер”, Октябрдин 50 йисан тварунихъ галай, “Ак-Гель” паркара) Дагъустандин здравоохраненидин министерстводик акалтай республикадин медицинадин профилактикадин центради (РЦМП) меркездин сагъламвилер кьаравулда авай мад са шумуд центрадин кьуллугъчийрихъ галаз санал чимивилерикай хуьниз талукъарнавай серенжем киле тухвана. “Денеб” АО-ди агъалийриз пулсуз яд пайна.

Кьейд авун лазим я хьи, РЦМП-дин кьуллугъчийри агъалийрин сагъламвал хуьниз, азаррин вилик пад кьуниз талукъарнавай серенжемар республикадин меркезда мукъвал-мукъвал тешкилзава. Нубатдин серенжемдин макъсад лагъайтла, агъалияр чими вахтунда чеб тухудай, тлуьн ва хъвадай шейэр ишлемишдай кьайдайрин гъавурда туникай зегьем вахтунда иллаки хаталу тир риклинни дамаррин ва ратарин садакай масадак акалтай азаррин вилик пад кьунин кваллах тухуникай ибарат тир. И юкъуз пешекарри меслятар гунилай, чимивал себеб яз арадал атун мумкин тир члуру нетижайрин гъавурда туникай гьейри, винидихъ тварар кьунвай чкайра (абур шегьерда виридалайни гзаф инсанар кватл жезвай чкаяр хуьниз килигна хъанвай) духтурри-кардиологри ва гигиенадин рекъай тербия гудай центрадин кьуллугъчийри 600-дав агакъна агъалийрин дамарра ивидин гьерекал, рикли кваллахзавай тегьер (пульс) ахтармишна. Дамарра ивидин гьерекал саки вирибурун агъузди (виниз тир рекъемар тлимил ксарихъ авай) тир, рикли лагъайтла, йигиндаказ кваллахзавайди ашкара хъана. Духтурри гъавурда турвал, дамарра ивидин гьерекал агъуз аватун чими вахтунда инсандин дамарар ачух хуьнихъ, мадни бедендиз яд бес тахуьнихъ (обезвоживание) галаз алакълу я. Гъаниз килигна духтурри йикъан лап чими вахтунда, иллаки яшариз чехи инсанриз ракъиник тахуьниз ва чими йикъара бедендал гуж акъалд тавуниз эвер гана. Идалайни гьейри, эгер члуру таъсирдай себебар (противопоказа-

ния) авачтла, йикъа 2 литр яд хъун, гъакни ягълу гзаф квай, чранвай шейэр ва ширинлухар тлимил тлуьн меслятзава.

Серенжем киле фидай вахтунда чна РЦМП-дин спортдин медицинадин отделенидин заведующий, функциональный диагностикадин духтур Муминат ЖАВАТХАНОВА-ДИХЪ галаз сугьбетна.

- Инсандин беден ифенвайла, адахъ арадал атанвай гьалариз дуьз кьимет гудай мумкинвал амуькзавач, адалай менфятлу кьарар кьабулиз алакьдач. Эгер ихътин вахтунда инсандив куьмек агак тавуртла, адаз чимивиликди пис (удар) хъун мумкин я, - кьейдзава ада.

Духтурдин гафарай мадни малум хъайивал, чимивилин ва риклинни дамаррин азаррин арада авай алакъа екеди я. Чими вахтун-

ни гуж ацалтзавайди риклелай ракъурмир. Чимивал - им риклинни дамаррин кьурулушдал гъакни азаб ала лагъай члал я.

Алимри субутнавайвал, чими вахтунда инсандин мефтледихъ галаз алакълу кваллахди нервийрин кьурулушдиз са акъван хъсандиз таъсирзавач. Икл, чимивал 33 градусилай алатнавайла (тахминан сятдин 12-далай нянин сятдин 5-далди), инсандин кваллахдиз кьабилвал агъуз аватзава, и тегьерда беденди вич гуж акъалтуникай хуьзва. Чнани адаз и карда куьмекун лазим я.

Йикъан лап чими сятера рудихъ жезмай кьван тлимил вахт акъуд. Лап еке чимивал авай вахтунда шоферрин дикъетлувал са кьадар агъуз аватзава, нетижанда аварияр артух жезва.

Яд ва емишар гзаф ишлемишун хийирлу я, абуру беден минеральный кьелералди ва витаминралди таъминарзава. Емишар лагъайтла, риклиз кландай кьван кьадарда нез жеда. Рганвай, бутылкайра аваз маса гузвайди ва газ квачир минеральный яд хъун меслятзава. Амма кьайи яд хъвана виже кьведач, вучиз лагъайтла чими вахтунда иммунитет зайиф, идахъ галаз алакълу яз ангинадикди ва ОРЗ-дикди начагъ хуьнин кьурхулувал артух жезва.

Парталар тлебии (натуральный) парчайрикай цванвайбуру, ачухбуру ва зкуь рангунинбуру алуькун хъсан яз гьисабзава. Синтетикадин парчайрин парталри хамунин азарар актунал гъун мумкин я;

Чуьхуьнагар - беден кьурун патал гзаф хийирлу я. Амма гьуьлеп чуьхуьнагар ийидайла, мукъаятвал квадар тавуниз, иллаки ички хъвана циз гъахъ тавуниз эвер гузва. Алай йисуз Россияда батмиш хъанвай ксарин кьадар екеди, килин себебни пиянвилехъ галаз алакълу я.

Чимивиликай хуьниз талукъарнавай серенжемдал гатун чимивал себеб яз кьил хажзавай азаррикай тлуьнлай зегьерламиш хуьникай, ратарин садакай масадак акалтай азаррикайни кватл хъанвайбуруз малуматар гана. Сир туш, гатуз винидихъ тварар кьунвай азаррикиди начагъ хуьн патал, гьилер ва я незвай яр-емиш хъсандиз чуьхуьн тавуна, бязи вахтара гьатта са сеферда тлуьнни бес я. Азарри яргъалди чеб гуьзлемишиз тадач. Чехи пай вахтара азарханада сагъарунни герек кьведа. Ихътин члуру нетижаяр тахуьн патал духтурри меслятзавайвал, азаррин са гьихътин ятлани лишанар пайда хъанмазди, кваллин шартлара жува-жув сагъарунал машгуьл жемир. Ихътин вахтара вирида рикл алаз ишлемишдай “Имодиум” ва маса дарманрикай яргъа хуьхъ! Абуру кьен фин (диарея) акъвазарда, хаталу инфекция лагъайтла, кватл хъана, ивидик акатун мумкин я. И члавуз беденда фадлай авай азаррини кьил хажда, инсандин гьалар мадни члуру хуьнал гьиди. “Тади куьмекдиз” эверун ва я, азарлудан гьалдилай аслу яз, участковый духтур-терапевтдиз кваллиз эверун меслятзава.

Духтурри гигиенадин кьайдайрал кьелелай амал авуниз эвер гузва.

да инфарктарни инсультар иллаки гзаф жезва, риклин ишемиядин (ИБС) ва дамарра ивидин гьерекал йигин хуьнин азаррини кьил хажзава. Абур лагъайтла, чимивал себеб яз инсандин бедендикай яд ва минеральный кьелер-калий, магний ва масабур хкатунихъ галаз алакълу я. Нетижанда иви икьи жезва, риклинни дамаррин кьурулушдал алава гуж (нагрузка) акъалтзава. Малум тирвал, иви икьи хуьн себеб яз тромбар арадал атун артух жезва. Абур инфарктарни инсультар арадал гьизвай килин себебарикай я.

Серенжемда иштиракйбурун арада члехи яшара авай инсанрин кьадар гзаф тир. Разивилелди кьейд ийиз жедай кар ам я хьи, абурун арада йикъа лазим кьадар яд ва иви икьи тахуьн патал дарманар хъвазвайбурун авачиз тушир.

Агъадихъ чна чимивиликай хуьниз талукъ яз тежрибалу пешекаррин меслятар гузва.

Ракъинин нурарикай яргъа, вахт серин чкайра акъудиз чалишмиш хуьхъ. Куьчеда, рагъ аватзавай ачух маса чкайра жезмай кьван тлимил вахтунда жедайвал ая.

Кьилел алачиз ракъиник экъечимир. Иллаки яшар 55-далай алатнавай ксари и меслятдал рикливай амал авун лазим я. Ракъиник экъечлун чарасуз яз хъайитла, таж гваз кьекъуьгъ. Ам ракъинин нурарикай хуьдай хъсан такъат я.

Залан кваллах авуна виже кьведач. Бедендал чими вахтунда гъак-

Кар алай месэлайрикай

ЧИ КОРР.

Дагъустандин здравоохраненидин сайтда хабар ганвайвал, ала-тай киш юкъуз Махачкъалада, Дагмедуниверситетдин дараматда, РД-дин Гьукуматдин Председатель Артём Здунован регьбервилек кваз, республикадин здравоохранение вилик тухунин месэлайриз талукъарна, стратегиядин метлеб авай сессия киле тухвана. Мярекатдин иштиракчийри «2035-йисалди Дагъустан Республикадин яшайишни экономика вилик тухунин стратегия» проектдин сергьятра аваз региондин здравоохранение вилик тухунин месэлайр веревирдна.

Мярекат ачухдай вахтунда Артём Здунова кьейд авурвал, алай вахтунда Дагъустандин киле авай ксари республика вилик тухунин гьар са хиле кьилди-кьилди кваллахзава, расалмиш хъанвай четин месэлайриз килигзава. И жуьредин гуьрушарни абур гьикл арадай акъуддатла, гьадаз талукъбуру я.

Вичин рахунра премьер-министрди, килинбурун ва екез фикир гун истемиззавай месэлайрин жергедай яз, агъадихъ галайбуру кьалурна: здравоохраненидин инфраструктура вилик тухун, дарманралди таъминарун хъсанарун, агъалийриз ийизвай медицинадин кьуллугърин еридин дережа хажун, медицинадин кадрияр гъазурунин кьурулуш, кьилдин ксарин инвестицияр желб авуни ва госуларстводинни кьилдин ксарин амадагвилер алакъаяр хуьн.

Здравоохраненидин кьурулуш лап тамамвилехъ агакьарунин важиблувилай рахадайла, А.Здунова и хел вилик тухун патал пулдин такъатрин кьадар артухардайдакй лагъана, гьа гьисабдай яз регионди федеральный жуьреба-жуьре программаяр иштирак авуналдини. Гьа са вахтунда ада тамам тушир кьурулушдиз пулдин такъатар чара авуни гьамиша хийир гунал гьин тийидайдини кьейдна.

Елена Ельниковади лагъана хьи, РД-дин Халкъдин Собранидин здравоохраненидин Комитетди гьамиша фикир гузвай месэлайрин жергеда и хиле тлал алайбурукай тир хуьруьн чкайра медицинадин сифтегъан куьмек агакьаруниз, юкъван медперсоналдин мажбдиз талукъбуру ва масабур ава.

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин регьбер Владимир Иванова мярекатдал идарадин кадрияр жагъурун патал «3и Дагъустан» твар алаз мукъвара малумарнавай конкурсдикай, адан макъсадикай галай-галайвал сугьбетна ва и конкурсда активнидаказ иштиракуниз эвер гана.

Республикадин здравоохраненидин хиле кадрийрин кьитвал авайдакй луьгуналди, Артём Здунова кьейдна: «Чаз пешекарар тир килин духтурар, идарадин персонал, ОМС-дин хилляй, гьа гьисабдай яз аялриз медицинадин рекъай кьуллугъдай пешекарарни герек я».

Сессиядал килин доклад авур РД-дин здравоохраненидин министр Жамалудин Гьажиибрагъимов кваллахда кар алай месэлайрикай рахана. Абурун жергеда республикадин дагълух районриз, гьил акакьдай куьмек гун таъминарун, аялар кьинин душуьшар тлимиларун, кьетлен кьезилвилер авай агъалияр дарманралди таъминарунин кваллах хъсанарун, информационный технологияр ва медицинадин илимдин вилик квай агалкунар здравоохраненидин практикада ишлемишун (ва икл мад) ава.

Ж.Гьажиибрагъимов 2018-йисуз министерстводин вилик акъвазнавай килин месэлайрикайни галай-галайвал рахана. ЦИ Дагъустандин аялрин поликлиникаяр вилик тухун патал РФ-дин минздравдин тайин макъсаддихъ элкьуьрнавай программадин сергьятра аваз федеральный бюджетдай саки 300 миллиондив агакъна субсидияр чара авуникайни хабар гана. Министрди мадни алава хъувурвал, 900 агъзур аял авай Дагъустанда аялрин типовой гьич са поликлиникани авач. Еке учирар арадал атун, медицинадин лап важиблу тир параклинический подразделенияр ачухиз тахуьн и месэла гьал тавунихъ галаз алакълу я.

- Аялрин поликлиникаяр кьабулун лазим тир кьадардилай пуд сеферда артух аялриз кьуллугъ авуниз мажбур хъанва. Идани медицинадин кьуллугърин еридиз ва абур агакьарунин тегьердиз кьецл тагана тазвач. Махачкъалада пудалай тлимил тушиз аялрин поликлиникаяр эцигунин лазимвал ава, - кьейдна Жамалудин Гьажиибрагъимова.

Гуьгуьнлай медицинадин жуьреба-жуьре хилерай элкьвей столар тешкилна. Абурун сергьятра аваз важиблу месэлайр ва абур гьалдай рекъер-хуьлер веревирдна.

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Вахтар къез алатда, гъиле еке къуллугъар гъатай гзафбурун Аллагъ рикелай фида. Сулейман-Стальский райондин Герейханован совхоз тварван авай хъсан майишатрикай сад тир. Хуьр лагъайтла, шегъердиз ухшар хъанвай. Къиле рагъметлу Мигъряли Бачханов хътин ватандихъ, халкъдихъ рикл кудай камаллу коммунистар хъайила агъалирин дуланажагъни хъсан тир.

Са шумуд райондин хуьрерай атана, ина чпиз къвал-югъ кутунвай агъалирин арада гъурмет, хатурни авай. А вахтунда эцигай культурадин къвал, больницаар, школа, къве мертебадин къакъан къвалер ва ик мад хуьруьн дамах тир...

гун са жуьрединни кутугай къвалах туш. Культурадин къвалин вилик квай В.И. Ленинан гуьмбет авай паркни маса гана. Гила ам зягдай хътинди я. Хуьруьн администрациядин дарамат, контора, совхоз амачирла, маса гана, са пипле кирида къунвай къвале хуьруьн совет амуькна. Эхирни а дарамат маса къачунвай касдиз, анаг чуклурна, са вуч ятлани эцигиз къанзава. Хуьруьн поселенидин къил, культурадин къвалин са пипл ремонтна, гъаниз акъудна.

Са шумуд йисуз, совхоздин регъбер яз, и дараматда къвалахай коммунист, хъсан карчи Исмаил Къадириновичан риклиз, и аламачир конторадин виликай фидайла, гъикъван туйкъуьл жезватла! Ихътин инсанрин адалатлу къвалахар члур хъун гъайиф къведай кар я. Гъурметлу газет къелзавай чи лез-

Девирдин шикаят

Бубайри лугъудайвал, туйтуйник твар акайла, бязи чиновникрин рикелай вич хайи къулни алатда. Вич инсан тирди инсандин рикелай алатун, халкъдин зегъметдалди арадал гъайи девлет вичин хуси нефсиниз ишлемишун гъахъсуз кар тирди вучиз ятлани кваз къадач. Уьлкведа къиле феи дегишвилерикай менфят хкудна, хуьре авай общественный дараматари маса

ги рухваря ва рушар, чна жуван хуси нефс патал ихътин дараматар чуклур тийин. Къез шиклдай аквазайди, къве мертебадин дарамат чуклурна, аламай къванерин хараяр я. Сад-вад йикъалай абурни амуькдач, баябан жеда. Агъалияр, и дарамат къачуна, чуклурнавай-далай ваь, ам маса ганвайбурулай нарази я. Яраб, гележегда хъсанвилехъ дегишвилер жеда тла?..

Гъахътин инсанар амазма!..

Абдул АШУРАГЪАЕВ

Дагълар. Аламатдин сир ам я хъи, абурухъ гъардахъ вичин къилих ава, инсандихъ хъиз. Абурун къенепатан дуйнья инсанрин къилихрин ерийриз ухшар яз аквазва заз. Эгер чна дагъдин руьгъ, ажайибвал, гуьрчегвал адан къакъанвилез килигна алцумзаватла, инсандин къенепатан дуйньядин ачухвал деринвилелди, гегъеншвилелди, нурлувилелди, берекатлувилелди алцумзава. Маса гафаралди лугъун хъайитла, ахътин касдин къанажагъ чаз бубайри аманат яз тунвай адетралдини берекатлу ерийралди девлетлуди хъун чарасуз я.

Винидихъ за авунвай хътин веревирдер зи фикирдизни къведачир жеда, нагагъ алай йисан 17-майдиз акъатай (20-нумра) "Лезги газетдин" 16-чина ганвай Ярала Магъамдалиеван макъала къелначиртла. Авторди вичин "Ихътин инсанарни ама къван!.." гъвечли малуматда инсан нефс алаз тербияламиш тахъунин месэла гъакъикъи ваъиадалди раижзава. За а касдиз икрамзава, чухсагъул лугъузва, гъикл хъи, адахъ миьхи, ачух руьгъ ава. Ам муьмин инсан я.

Дуйньяда Ярала, Мирзали, Ярамир хътин инсанар тлимил хъанач, ава ва хъжеда. И кар тестикъарун патал зун шагъид хъайи са пуд дуйшуьшдикай куьрелди хабар гуз къанзава. Алатай асирдин 60-йисара захъ галаз са класда къелзавай гададиз гъилин сят гъатна. Ада иеси жагъурна ва сят адал ахгакъарна. Иесиди лагъайтла, сят риклин

михъивилий аялдиз вичиз багъишна. Гъа асирдин 80-йисара, банкуна эцигзавай пулдин къадарни къалурна, чек (иесидин тлалабуналди) гузвай. Адайни пуд вацран вахтунда СССР-дин гъи региондай ва гъи банкдай, почтадай хъайитлани пул вахчуз жезвай. Ихътин регъятвилерикай са сеферда зани менфят къачуна, амма чекинал за эцигай 1000 манатдин чкадал 10 000 хъенвай. И кар акур зани банкуни директордиз арза хъена ва артухан пул гъукуматдин хийирдихъ элкъуьр хъувуна. Пуд лагъай дуйшуьш лап гъа и йикъара зи къилел атана. Хив райондин Фригърин мектебдин муаллим Исламова Фейруза Бабаевнади, гъикл ятлани, завай пул квахънавани лагъана хабар къуна. Зани тадиз пул авай жибиндиз гъил веъена. Ана са затни амачир. За адаз авайвал лагъана, пулдин къадарни къалурна. Гъайиф члугуналди туйкъуьдай кар амачир. Амма Фейруза муаллимди зав вичиз жагъай пул вахкана. Эгер зун шад хъанач лагъайтла, таб жеда. Гъикл шад жедач къван! И легъейра хабар авачир ядигар агакъай хъиз хъанай заз. Чухсагъулдин гафар лугъунилай гъейри, зун дамах авунин лепедални акъалтнавай. Фейруза Бабаевна хътин рикл ачух, гъилел миьхи ва гиссералди нурлу инсандал гъикл дамахдач къван!

Фейруза муаллимди ихътин кардалди акъалтзавай несилдиз неинки дуйз тербиядин жигъир гъаркъуь хъувуна, ада дуйньяда гъахътин инсанар амайди ва хъжедайди тестикъарна. Къез лап риклин сидкъидай чухсагъул, гуьрметлу муаллим!

Сувабдин кар

Рагъидин ЭМИНОВ

Шариатдин ктабра къейднавайвал, Аллагдай къудратдалди инсандин руьгъ нурдикай халкънава ва ам эбеди яз амуькъзава. Къияматдин йикъалди кечмиш хъанвайбурун руьгъер сурара жезва. Гъавилий сурар авай чкадихъ иесивилелди гелкъуьн еке сувабдин кар я. Амма уьмуьрда, гъайиф хъи, чал инсанри сурар чиркинарзавай, аниз чиз-чиз къвалин гъайванарни къушар ахъайзавай дуйшуьшар расалмиш жезва. Ихътин ксарин хиве еке гунагъ гъатзава.

Кечмиш хъанвай инсанрин руьгъерив чалай агакъ хъийизвайди анжах абуроз бахшна къелзавай дуьаяр, гузвай садакъаяр ва сувабдин маса крар я. Кечмиш хъанвайбурун нагъакъан крарал машгъул веледар себеб яз лагъайтла, абуроз азабар гузва. Дуьз рекъел алайбурун диде-бубайрин руьгъер архайин жеда.

Ахъегърин райцентрадин Гуьней патан сурари фадлай инхъ инсанрин патай къайгъударвал истемиззавай. Гъар йисан гатфариз Аллагъ рикел алай инсанри ина рехъ гузвай татугайвилерикай талукъ тир ксариз лагъайла, малар, данаяр къезвай чкаяр са жуьре кевириз башламишдай. Амма ана хъсан векъ экъечлай вахтунда, зулуз дагълара векъ амачирла, бязи агъалири, сеткаяр ачухна, сурарин къенез малар, данаяр ахъайзавай. Абуру сурариз клур гузвай, анаг чиркинарзавай. Идалайни гъейри, ана аялри футбол къугъвадай чкани туйкъурнавай. Гзаф гуьмбетар чкъанвай. Бязи сурар, яд фена, ачух хъанвай.

И татугайвилер виридаз аквазвай, амма серенжемар къабулдай кас авачир. Ингъе са шумуд йис идалай вилик Ахъегърин Гуьней патаяшмиш жезвай пенсионер **Сефибег СЕФИБЕГОВА** (шикилда) сурар тамамвилелди къайдадиз хъунин месэла вичел къачуна. И рекъий къвалахрив эгечлай сифте девирда ада сурарин мулкунал элкъвена янавай сеткаяр хкаж хъувуна, чкъанвай бетондин тумбаяр, цлар цийи къилелай эхцигна. Сурариз къезвай рактарарни къайдадиз хкана, абуроз ва жуьгундин ракъун твалариз ширер яна. Сура-

рин къене авай гуьмбетар ремонтна. Иниз малар, данаяр язавайбурувай абур сурариз ракъур тавун патал къевелай истемизна. И кардал ада вичи гуьзчивал ийиз хъана.

Са къадар вахт идалай вилик и сурара чка лап тлимил амай. Гила

С.Сефибегован чалишмишвилералди и месэла вахтуналди гъализ хъанва. Патав гвай чилин бязи участкарин иесийри, мергъяматлувал къалуруналди, чпин бахчаяр сурарик кухтадай ихтияр гана. Цийи чкаярни элкъвена сеткадалди къевна. Сурарин къеняй къезвай цин хвални къайдадик кухтунва. И кардини ана яд гъатун акъвазарна. Къейд ийин, вири и къвалахар арадиз атун сурарихъ гила халис иеси хъунихъ галаз алакъалу я.

- Сурар эхиратдин къвал я, - лугъузва Сефибег Сефибегова. - Гъавилий за жемятдивай анаг къайдада аваз хъунин карда куьмекар гун тлалаззава. Сурарив къайгъударвилелди эгечлайла, чалай кечмиш хъанвайбурун руьгъер ва гъакл Сад тир Аллагъни рази жеда. Дуйшуьшдикай менфят къачуналди, заз мад ихътин са тлалабун ийиз къанзава. Сурара пайзавай вирибурун садакъаяр Аллагъди къабулрай! Садакъа пай авурдалай къулухъ арадал къезвай зирзбил сурара тамир!

Гуьней патан сурар къайдадиз хкун патал мергъяматлувилин куьмекар гузвайбури авачиз туш. Ахътинбурукай яз "Сельсовет Ахътинский" СП-дин къил Низами Эфендиев, ахъегъвияр тир Эльдар Сардаров, Вагъиф ва Фазил Къантимировар, Шемсидин Агъаев, Абдурагъман Абдурагъманов ва масабур къалуриз жеда. Вирибурун садакъаяр Аллагъди къабулрай.

Сурара миьхивал ва къайда хъун патал чалишмишвалзавай сувабдин ва мергъяматлу вири крара къуй Аллагъди Сефибегаз куьмекрай.

Къайдадиз хкана

Ахъегъа мергъяматлувилин къвалахар ийизвай къени инсанар тлимил авач. Ахътинбурукай бязибуру пулдин такъатар реквер, къаналар, булахар ремонтуниз, гъакл хийирлу маса крариз харжзава. Гъелбетда, абуроз жемятди чухсагъул ва аферин лугъузва. Мергъяматлу касдиз гъаамиша Аллагъдин регъимдик хъуналди сувабар къызва, адан малдик берекат кутазава, хата-балайрикай хуьзва.

Райцентрада яшамиз жезвай Надир Талхановни вичин хуси пулдин такъатар менфятлу крариз харжзавай мергъяматлу ксарикай

сад я. Акъван агъваллу кас туштлани, ада вичелай алакъзавай вахтунда хийирлу крар къиле тухузва. Кап-теат ийизвай адаз, ихътин къвалахар авурла, Аллагъ рази хъана, гунагърилай гъил къачудайди чизва.

Ик, муькварна ада райвоенкоматдин ва 2-нумрадин АСОШ-дин вилик квай лап члур гъалдиз атанвай куьне къайдадиз хкун патал къум гъана ва ам вичи чала-чухурар авай чкайриз чуклурна. Школадин къиле авай ксар, муаллимри, райвоенкоматдин къуллугъчийри Н.Талхановаз сагърай лугъузва.

Ким - хуьруьн абур

Дуьз лугъузва: ким хуьруьн абур я. Гъар са магъледихъ вичин ким ава. Ата-бубайрилай инхъ камаллу агъсакъалри месэлаяр гъялдай марифатлу чка -ким авачирди хуьр хъиз аквадач. Хуьруьн хийир-шийирдин вири хабарарни гъанал ван къведа. Адет яз, вилик-рай экуьнахъ фад итимар кимел къватл жедай. Са кас рагъметдиз фейилани, магъледин итимар, къиле гуьрметлу феькини (дуьа ийидай агъсакъал) аваз, дуьадал фидай. Им, гъелбетда, абурлу кар я. Эхиримжи вахтара ик магъле-магъле, къифле-къифле дуьадал финин адет, гъайиф хъи, зайиф жезва. Мисал яз, виликдай Ахъегърин Пельтуьйрин магъледин къиле рагъметлу Мирзе-буба Гъабибуллаев (ам мискиндин имам тир) авай. Дуьадал текъведай итимриз ада кимел айибар гъидай. Гъавилий дуьадал итим текъведай къвал саки авачир. Мирзе-буба рагъметдиз фейидалай гуьгъуьниз и кар хушуналди Урдухан Жалилова, ахпа Керем Керимова, рагъметлу Юсуф Мамедова ва масабур чпин хивез къачунай.

Гила гъанани кимин ва дуьадин къил къадай кас амач. Кимин къил къадайбуру Ахъегърин са жерге маса магълейрани амач. Нетижда киммерал ичкибазарни къалиянчияр къватл жезва, дуьайрал инсанар къилди-къилди физва. Хъсан дуйшуьшда гъар магълейрай къезвайбуру дестейриз къватл жезва. Бубайрин хъсан адетар хвена, несилприв агакъарна къанда.

Мад са татугай гъалдикай лугъун. Вилик-рай кимел ацукъзавайбуру анаг миьхидакъаз хуьз чалишмишвалдай. Гила лагъайтла, бязибуру анал семечкаяр незва, пиплрусар члугвазва, гъатта ички хъвазва, ким чиркинарзава. Пакамахъ и чкадин миьхивал хъийидай касни жезвач. Ихътин кимер участковый полицейскийрин гуьзчивилик хъанайтла, пис жедачир.

Умудзава хъи, инлай къулухъ Пельтуьйрин ва гъакл маса куьгъне магълейрин кимер инсанри мергъяматлувилин къануналди гуьнгуьниз хкида ва Ахъегърин цийи магълейрани чпин кимер ва абурун къил къадай гуьрметлу агъсакъалар майдандиз акъатда.

Мегьамед ВЕДИХОВ

Гьарасатдин майдан

(Романдай члук)

Имиралди колхоздин малар терг авур са шумуд йикъалай хуьрй гел галачиз квахънай. Садбуру, ада малар тергна, гила вичин кьил баштанна кицин хци-диверсантди, масадбуруни ам НКВД-ди къуна тухванва лугъузвай. Абасазни адан гел санайни жагъанвачир. Адани "Залумдин хва, малар тергна, катна" лугъуз фикрзавай. Хуьре Абасан кьил регъверик кутазвай кваллахар мадни хъанвай. Биши Шамила кутур цай хкахъ тийидайди хъана. Кепеюгълиди, "Гьукматдин хак акъатна, куь кьилиз чара ая! Гитлер къевезва, куь къайгъу гьада ийида!" - гьарайиз, ми хъиз хуьр бейбурчивиле туна. Са ни ятлани адан гафар, гафба-гаф къхена, прокурордив агакарна.

Гьа ихътин йикъарикай са юкъуз Абас вичин къуна тухванвай. Абас мегер хаин яни?! Абас, яру партизан яз, хайи хуьрелай башламышна, округдай Деникинан кышунар терг ийиз-ийиз, Каспий гьуьлуьн къерех тирвал фенай. Ахпа Дербентда Яру Армиядин частарик акахъна, ам Порт-Петровскдиз акъатнай. Хуьруьз хтайлани, комитетар арадиз гьунин, хуьре Советрин власть тешкилуьн крара еке зегьметар члугунай. Вичел тапшурмишай гар са карда вилегьвал къалурунай адаз Ревкомди балкан багъишайди тир эхир. Гила лагъайтла, Абасни, хаин хъиз, къуна тухванва. Гьелбетда, силсичиди Абасан лайихлувилер гьисаба къунай, адан кар силс къуналди сергьятламышнай. Гьа и вахтунда Абасаз силсичиривай Имиралди райондин больницада къатканвайди чир хъанай.

Колхоздин кьилин пешекар, азарлу яз, больницада къатканвайди чир хъайила, мегер председателдивай адал кьил члугун тавуна акъвазиз жедайни? Абасани адан патав фин къетна. Белки, амни микробди алабарнава жеде. Эхирки, Абасахъни адаз гун лазим тир, вичиз къарай тагузвай суаларни авай эхир. Ам аниз рекъе гьатна.

Абас больницадиз фейила, Имиралди аскан са квалле пенжердин патав кроватдал цай-гум алаз къатканвай. Чка-чкадал хирерни къацар аламай Имиралдин тлетел квай чин, клекрен жагъа хъиз, жегъре хъанвай. Ам ми хъиз къабарри къунвай. Имиралди гьелеквилелди къачузвай нефесдин агьур ванциз квал ацлузвай. Элкъуьриз тамашава. Хиялри тухванва...

- Вуна зи колхозчийрин члехи пай дустагъра ацукъарнава... Дяведиз фейибур дяведа ава, зегьметдин фронтдизни, ваз чизва, са бутат чан кумай дишегълиярни кваз тухванва. Колхозда ни кваллахрай? Бес... им дуьз яни?..

Абасан гафари Имиралдик еке къал кутуна. Ам, фуртна къарагъна, месел ацукъна.

- Гьикъ за? Ви колхозчийр дустагъра ацукъарна?! Вун заз гьикъ лугъуз атанвайди яни?! Фитнени халкъдин арада вуна туна, кьилин зи хазвани?! Дустагъда туна кланиди вун тир. Вири ви буьгътендин крар я абур. А арайра зи твар твамир!

- Ваз хабар авачиз жеч эхир, - тажуб хъанва Абас. - Смялалай башламышна, биши Шамилал къведальди, вири къуна тухванва. Нинеханум гьич, ам ми хъиз суьругьун авуртлани, зи ваъ авач. Амайбурун вуч тахсир я къван? Жаздандал атанвай

инсанар я, мадни дертламыш хъана, чпивай чеб хуьз алакьнач...

- Я стха, ваз завай вуч кланзава? Вун зи чандал вуч лугъуз гьавалат хъанва?! Хуп! баладик акатначни зи кьил! - инжиклу яз лугъузва Имиралди. - Гьавурда гьат тавун хуп! четин кваллах тушни?! Зун ина къванни секин тур, я Абас... накъ ваъ, вилик йикъалди заз ви колхозчийр гьич къунатлани хабар авайди туш. Прокурор гьинавайди я, зун вучтинди я?..

- Ваз хабар авачирла, биши Шамила гьикъ гьарайнатла, Смяла вуж янатла, ни вуч авунатла, галай-галайвал къхейди вуж я?

Имиралдин чара акъалтна:

- Хуп! бала гьалтначни зи чандал, я стхаир! Мегер Яру къвала авайди са зун тирни? Ана гьа НКВД-дин вичин къуллугъчийрни авачирни къван?! Вуна вучиз члугу кваллахар зи хиве твазва? Атана силсичиди завай хабарар къурлани, за садан тварни къурди туш. За чалпачухдай зи кьил акъатнач лагъайди я. Папар алтлушна чухвана лагъайди я. Гьа-къикъатдани, гьа-къи яни я эхир.

- НКВД-дин къуллугъчийрал зи шак алач. Вучиз лагъайтла, хуьруьз атай отретдин кьиле авайди захъ галаз Граждан дяведа къуьн-къуьневаз женгер члугур зи дуст Сабир я. Зун адахъ галаз а вахтунда рахунни авурди я. Ада зун маса гуч эхир. Белки, юлдаш Сардарова а алчах кар авунатла?

- Сардароваз ви хуьруьнвийрин тварар, фамилияр вири галай-галайвал гьинай чир хуьрай?! Касдин авайни авачир са пенжекни ви хуьруьнвийри клускласна. За гьикъ жаваб ганатла, силсичидиз адани гьа-къи жаваб гайиди заз хъсандиз чида.

- Бес а алчах вуж хуьй? - Абас фикррир акъатна. - Колхоздин парторгди, заз хабар авачиз, а кар ийич. Советдин председател Рагъимханни заз накъ вичин квалле акурди я. Чинар, вилини цлару хъана, даклуна, вичивай квалляй экъечлиз жезвач лугъузвай.

- Заз чидач, Абас, чидач... За тахъайтла, вуна залай НКВД-диз, диверсант я лагъана, арза авуна лугъузвач хми.

- Таб я, Имиралди. Зани садазни арза авурди туш. За ийизвай ча-лишмишвилер вун кваллахдилай алудун патал тир. Заз хабар авачиз, а кар ни авунатла, зазни бегъем хъел атайди я.

- За вун я лугъуз тестикъарзавай кар авач, Абас. А кас чирун патал за НКВД-дин къуллугъчийривай хабарарни къуна. Заз садани тайин жаваб ганач. Ахпани а алчах вуж ятла, чир хъана вучда къван. Имиралди яргъандилай пек къачуна, адалди вичин пел ми хъана. Абасни, плуззарар вегъена, хъелнавайди хъиз ацукънава. Алукунавай секинвилай лезет къачузвай бур хъиз, гьавада плагъусдин гумадин члунари, явашдиз элкъевез, сирнаваза. Абуруз тамашна куьтягъайла, Абаса лагъана:

- Атай итим саймиш тавурла, сифтедай завай ви кефийрикай хабарни къаз хъанач.

- Атайдай чухсагъул. Зун валай гзаф рази я, - чинилай пек аладарун акъвазар тавуна, къавуз килигиз рахазва Имиралди. - Зун лап клубан я.

- Вуна зал паркутар гьалчмир. Жуван риклик квай кваллах, клани-таклан вуч аватла лагъ, башуьсте.

- Чан сагърай. Клани-таклан авач. Им агьургъан я. - Имиралди къунтел къван гьил къециларна, цавуз хкахна. - Им фронтда къазанмишай аманат я. Са бутат инжиклу хъайивалди, беден къабарламыш жезва. Туьнт хъайила, на лугъуди, къенепатариз язава, нефесни кваз четин жезва. Гзаф угъраш шей я.

Абасан чинилай хиялрин хъен яваш-яваш алатзавай. Адаз къевезкъевез Имиралдин къариба гьалар ашкара жезвай.

- Я кас, алатда ам. Жуван са-бурлувал хвена кланда! - каш язава Имиралди.

Абас квачел акъалтна. Са сеферда гьил кун тавурла, Абасазни къвед лагъай сеферда гьил вугуз утанмиш хъанай. Амма, хъфидайла хъайитлани, хийирдин са гаф лагъана кланзавай.

- Риклизи регъим це. Жув хуьх. Фад сагъ хъхуьх. Колхоз лап четин гьалда ава. Куьмек герек я. Вири къуватар садна, кар бажармишна кланда.

- Зак мад умуд кутамир, Абас. - Вучиз? - адан каш квай нефесдихъ яб акалзавайда хъиз, хабар къазва Абаса.

- Зун мад куь хуьруьз къведач. Завай ана кваллахиз хъжедач. Заз чизва. Яру къвала куь хуьруьн жемьтдин патай къазанмишайди анжах са такланвал я. Абуруз закай душман хъанва. За абур тахсиркарзавач. Вакъияр чеб гьа-къи киле фена. Зазни ана маса чара амачир. Гила дегиш хъжедай зат амач. Куй гьарма вич алай чкайрал аламукуьй. Амма ваз чир хуьх, Абас, за куь жемьт къиникикай къутармишна. Амайбур гьаклан куьлуь-шуьлуьяр я.

Абас шит кас тушир, гьа-къи хъайила, адани куьрелди лагъанай:

- За ваз вуч лугъун, ихтияр види я, Имиралди. За ваз са манивални ийизвач. - Абаса ракларихъди кам къачуна.

- Абас, - гуьгъуьнлиз эвернай Имиралди. - Артуха яцара гьатдалди, энгел тавуна, дустагъра тунвай жуван колхозчийрин къайгъуда хуьх. Абур гьавурда авачир яшлу инсанар я. Абур тахсирлу туш. Силс куьтягъдалди къайгъуда хуьх. Та-хъайтла, абуруз ахпа куьмек герек яз амуьдач. Бейни квахънавай дертгълияр я лугъуз субутара. Вун революционер, чандилай гьил къачуна. Совет власть патал женгер члугур кас я. Ваз хъсан лайихлувилерни ава. Ви гаф виридан вилик ише фида. Яру къвала жува а зегьметралди тегъуьн галукуьникай хвейи инсанар гила дустагъра тун зазни гьайиф жедай кар я. А вахтунда за азиятар вуч патал члугунай къван? Уьмуьр гьакъван метлебсуз шей яни мегер. Хъсанвал патал члугур зегьметри писвал арадал гьайила, дуьнья виридаз дар жеда. Гьа-къи хъайила, зунни фронтвик я, зазни лайихлувилер авачиз туш. Тимил хъайитлани, гьакимри зи гафунизни яб гуда. Зани ваз а кар патал куьмекда.

Гьиссер какахънавай Абасавай сифтедай са гафни лугъуз хъаначир. Вичин жегъилвилезни килиг тавуна, ада Имиралди бегъем камалгъли тирди къатланай. Абаса ахварай хъиз куькушна:

- Чухсагъул, Имиралди. Сагърай. Вун кьегъал кас я. Ви чан сагърай. Сагърай... - Абас квалляй экъечинай...

Нариман КЪАРИБОВ

Беневша

За жуван кваллах галай гьечли багъдани цуькверин хан тир марваррихъ галаз санал беневша цуькни битмишарун къетнай, вични тамун беневша.

Садр Кьасумхуьрел шаир дустуниз мугьманвиле фейила (гатфарин сифте кьил тир), за адаз беневшадин гьакъиндай зи риклин мурад лагъана. Фена чун къведни мукъув гвай тамуз. Анин са тлулалай гьеле цуьк ахъай тавунвай са цлуд-цлудад беневша гьечли перцив накъвни кваз дувулрай акъудна, мукъуфдивди гьечли ящикда дуьзмишна, дустунин кваллизи хтайла, абурал са тимил ядни илична, жув яшаммиш жезвай Дербентдиз хкана.

Беневшар жуван багъда цана. Рик гваз гелкъевейвилей абур фараздиз экъечли авуна.

Гила, гьар гатфар атайла, абур заз чпин адетдинди тушир атир багъишзава.

Ихътин берда вичизни беневша цуьк, вили ранг гзаф кландай зи ярдин къаматни атана риклин дегънеда гьатзава зи...

Фазила АБАСОВА

"Хъвалахъар"

Са зкуьнахъ фад, гьеле югъни йиф чара жедалди, Магъидатан гьенел пар члугвадай машин атана акъвазна. Адан ванцел къарагъай Магъи гьасятда къежел экъечина. Машинай хуьруьн кланин магъледа авай Шагьмурад эвичина.

- Чан Магъидат, вуна заз багъишламиша, за вун ахварай авудна, - башламышна шоферди, - заз маса чара хъанач. Заз кваллерин цлар къежелай сувагъиз кланзавай, амма шалманар къуна акъвазардай ламар санайни гьатнач. Са шумуд касдивай сура-къайла, ваз ава лагъана. Ваз минет хуьй, зав а ламар гиче. Сувагъар куьтягъзамазди, за хкида. Зи чан кьирай, хкида!

- Гьайиф тушни, я Шагьмурад, кларасриз килигна, чанар рекъидани? Чара авайтла, вун хуьруьн атла кьилляй инал къведайна? Твах, гьалалвилелди ишлемиша.

Эхъ, инсанар пис хъанва, хатур-гьурмет чизмач. Зани, чарадан гьенел фин тахуьй лагъана, тахтаяр къачуна, къунши Керимав туькьуриз турди я. Суваб кар я, герек атайда тухурай вичиз.

Шагьмурада кваллерин цлариз сувагъар ягъайдалай къулухъ варз алатна, къвед пуд варз, зур йис, са йис. Вичин чандал къур кьин Шагьмурадан риклелай фена. "Хкайла хкурай", - фикирна Магъидата.

Хъанач, тахтайрикай ламар туькьурай къунши Керима вичин кваллерин сувагъар башламышна. Гьелбетда, Магъидатан гьаятда вичи туькьурай ламар аваз, ам масадан гьенел фидач къван.

- Чан Керим - лугъузва Магъидата - Шагьмурада тухвана, къени хканвач. Завай, машин къуна, инал аниз физ жедач. Фена, жува вахчу.

Фена Керим. - Вуч ламар? - къив алаз рахазва Шагьмурад. - Вахтунда атана хухтахна кландай. Инал алайбур тир, аламах...

Керим хтайвал акур Магъидатан чанди цай къуна. Ам гьасятда Шагьмурадан гьенел акъатна! Цлахъ агалднавай шалманрал ацукънавай Шагьмурадаз Магъидат яргъа амаз акуна. Ам, цлун целхем галукуьйди хъиз, варариз гьахъна. Папа лагъайтла, Магъидатай гаф акъуднач: - Вуна, регъуьни тахъана, ламар я лугъуз, абурун твар гьикъ къазва? Низ дерт авай, са туьквейбур тиртла-гьаклан хъвалахъар.

Магъидатаз фир-тефир чка сал хъана. Адай гужа-гуж гафар акъатна: - Ламар хъвалахъар яз хъайила, машинни къуна, югъни йиф чара жедалди хуьруьн вичи кьиле авай зи гьаятда ви гьуьлуьн вуч йикъ авай? - За адаз фимир лагъайди тир. Гила гьа-къи кьий, ви къехуьндик акатна...

Магъидатаз чир хъайивал, Шагьмурада ламар вичиз сувагъар авур устлардиз багъишнавай. Кериман тлабуналди Магъидат ламар гвай устлардин патав абур вахце лугъуз фида къван. Аллагъдиз шукур, гена ада хъвалахъар лагъанач, ам са тимил регъимлуди хъана.

- Чан Магъидат, - лагъана ада, - ламар туш гьа, са затлар я. Гьулданри хъиз абур шалманар мягъкемдиз къазва. Чеб авур касдин гьилер сагърай! Абур ни авурди я, нинбур я заз талуку туш. Шагьмурадан патай заз савкат яз гайибур я. Савкатар элкъурдай адет авач. Гьавилляй... Гьелелег сагърай!

Роза МИНГЪАЖИДИНОВА

Лацу йифер

Алатай гатуз зун Сургут шегъердиз акъатна. Югъ хъиз, йифни экуь тир. Гьатта риклизни тади гузвай, амма шегъергълияр чеб вердиш хъанвай.

Тарарни акъван къакъан тир хми, йифизни экуь тирвилляй абур къакъан жезва лугъузвай.

Садлагъана зи риклел, Къафур муаллим Питердиз помидорар маса гуз фейила, лацу йифериз гайи къимет хтана. Нянихъ базардай хтана, мугъманханадин балхундик плагъус члугвазвайла, ада лагъаналдай: "Эхирни, я гадаяр, сятдин иридни хъхъана, ина мичли жедайди тушни?" Галайбуру жаваб гана: - Ина йифер экуь яз амуькзавайди я.

- Акъ хъайила, нехирдив гьайдан эхир пуч хъана лагъ ман, - жаваб гана Къафур бубади.

Дин Хъсан кӀубд кӀилих

(“Islam-Today” сайтда)

1. Гъульуз муьтӀубъ хъун.

Абу-Хурайди агакъарнавайвал, садра Пайгъамбардивай хабар къуналда: “Виридалайни хъсан дишегъли гъим я?”. Ада жаваб гана: “Вичиз гъуль килигдайла, ам шадарзавайди, гъуль са вуч ятлани буйругъайла, адаз муьтӀубъ жезвайди, гъуль папан са амал, я тахъайтӀа, ада эменни серфзавай кӀайда хуш туширла, итимдиз акси акъваз тийизвайди”.

2. Гъульун вилик хивевай мажбурнамаяр рикӀел хуьн.

“Эгер ада (Аллагъди) инсанрикай са низ ятлани масадаз икрам ая лагъанайтӀа, папаз гъульун икрам авунин буйругъ гудай, гъикӀ лагъайтӀа, гъульун вилик адан хивевай мажбурнама чӀехиди я”. (Бухари).

3. Гъульун кефи тахун.

“И дуьньяда папа вичин гъульун кефи хазвайла, ам дертлу ийизвайла. Женнетда адан къисметдиз къведай гъуьруьри икӀ лугъуза: “Вун Аллагъди терг авурай, ам вахъ галаз вахтуналди яшамиз жезва. Мукъвара ам вавай къакъатда ва чи патав хкведа”. (Тирмизи).

4. КӀвал, къул хуьн.

“Жуван гъульун кӀвал хуьнин жигъетдай папан

хиве еке жавабдарвал ава ва и кардин патахъай адавай хабарни къада”. (Бухари).

5. Сир масадаз ачух тавун.

“Къияматдин юкъуз Аллагъдин вилик виридалайни агъуз, усал тирбур ибур я: вичин папахъ галаз сад жезвай, вичин гъульун галаз сад жезвай ва гуьгъунлай сада-садан сирер масабуроз ачухзавай итимни дишегъли”. (Муслим).

6. Хъуьтуьлвал малумарун.

“Гъакъикъатда хъуьтуьлвили безетмишзава, ам авачирла айиб гъизва, къацӀурзава”.

7. Гъуьл къвалал хъунал шадвал авун.

“Аллагъдиз чпин гъуьлер патал меърибан тир чара итимривай садавайни муьтӀубъгариз тежедай къелеяр хъиз мягъкем дишегълияр хуш я”.

8. Гъульун разивал къазанмишиз алахъун.

“Вичелай и дуьньяда гъуьл рази хъайи гъар са дишегъли женнетдиз фида”.

9. Гъульун эгъчӀдай теъгер жагъурун.

“Эгер гъульун папакай хъел аватӀа, Аллагъди ахътин дишегълидин дуьа къабулзавач ва адан къени крар цавариз жакъ жезвач”. (Ибн Хиббан).

Чи ватангълияр - гъар сана

Турниррин тешкилатчи

Вичикай и ихтилат физвай Нисред Расимович КЪАЗИХАНОВ гъевчи чӀавалай спортдиз, иллаки волейболдиз майилвалзавай, алакьунар авай спортсмен ва хъсан муаллим-тренер я. Ам 1985-йисуз Ахъег райондин Калукрин хуьре муаллимдин хизанда дидедиз хъана. Хуьруьн мектеб ва 2008-йисуз Дербентдин “Юждаг” институтдин тарихдинни филологиядин факультет куьтӀагъна.

2014-йисалай Нисред Къазиханова Московский областдин Солнечногорский райондин Лунево поселоқдин СОШ-да физкультурадин муаллим яз кӀвалахзава. 2016-йисуз ада чирвилер гудай “Профессионал” центрада “Физкультура ва спорт: образованидин идарада теория ва тарсар гунин къайдаяр” программадай пешедин рекъай гъазур хъунин курсар агалкунралди куьтӀагъна ва тафаватлу диплом къачуна.

2014-йисалай Лунево хуьруьн спортдин клубда волейболдин тренер яз кӀвалахзава. Нисред Расимович тренер хъизни, къугъвазвай волейболист хъизни Москва шеъердин Зеленоградский административный округдин ва Московский областдин Солнечногорский райондин волейболдин жуьреба-жуьре акъажунрин гъалибчи ва призер я. Алай вахтунда ам Москвадин бургуьрин техникадин ачух заводдин дестедик кваз къугъвазва.

2018-йисуз ада Москвадин ва и шеъердин патарив гъай мектебра кӀелзавай бур патал волейболдин лига тешкилна. Гъар йисуз къи-

ле тухудай ихътин турнир тешкилуни фикир адахъ фадлай авай.

“Ихътин жуьредин турнир тешкилуни фикир захъ гъеле студент тир йисарилай авай, - лугъуза Нисред Къазиханова. - Мектебда кӀелзавай бур патал гъар йисуз, футболдай хъиз, волейболдайни акъажунар тухун тавунин гъавурда зун сақани акъавачир. Ихътин турнирра за жуванни гъевесдивди иштиракдай. Анжах спортдин мектебрилай гъейри, муькуьнра саки ихътин къугъунар” тухузвачир.

Н.Къазиханова, Дагъустанда авайлани, вичин таниш тренерриз жегъилар патал волейболдай вахт-вахтунда турнирар къиле тухунин теклифар гудай. Амма месладал кӀукӀ гъун патал адаз тешкилуни къуьн кутадай бур жагъанач. Физкультурадин муаллим ва волейболдин тренер хъайидалай къулухъ, аялрин ашкъи ва абуру волейболдиз ийизвай итиж акурла, Нисред Къазиханова мек-

тебрин командайрин арада волейболдай вахт-вахтунда къиле тухудай турнир тешкилуни месла цийи къилелай къарагъарна. И сеферда рикӀин мурад къилиз акъудун патал адаз мектебдин директордин ва поселоқдин спортдин клубдин патай гъакъикъи куьмек хъана. Ватанда мумкинвал хъаначлани, гъурбатда Нисредан ниятди цуьк акъудна лагъайтӀа жеда.

Тешкилатчивили алакьунар авай спортсменди са куьруь вахтунда цийи турнирдин къайда, мектебдин волейболдин лигадин сайт ва турнирдин махсус ярж туькуьрна. Кылинди, фикирдик квай кар бажармишун патал спонсорарни жагъуруна.

Нисред Къазиханова къил кутур турнирдин сад лагъай къугъунар и йисан 30-апрелдиз Луневский мектебдин спортзалда къиле фена. Ана патарив гъай районрин, шеъеррин командайри иштиракна. Сифтегъан къугъунар къиле фейидалай къулухъ гележегда гъар йисуз вахт-вахтунда къиле тухудай турнир тешкилунай Нисред Къазиханова хейлин спортсменрин, тренеррин патай чухсагъулдин келимаяр агакънава.

Нисредахъ хейлин агалкунар, махсус кубокар, грамотаяр ва маса савкъатар, ам Московский областда волейболдин хъсан тренеррин жергеда ава.

Жегъилрин арада волейбол машгъуруни мураддалди чи ватангълиди ийизвай алахъунар нетижалубар ва тариф авуниз лайихлубур я.

манан кишпирдин, Омарла Батыраян, Рыбинскда авай Ленинан машгъур памятникар ва М.Ярагъвидинни ЦӀ.Гамзатан суьретар Аскар Сарыджадин яратмишунар я.

Къурушар - Европада виридалайни къакъанда авай (гъульун дережадилай 2565 метрдин) дагълух хуьр.

XIII асирдин сад лагъай паюна лезги чӀалан группадин халкъар авай чкъар “Лезгистан” тӀвар алаз машгъур хъана. Гагъ-гагъ вири Дагъустандиз талуькъ язни икӀ лугъузвай. И девирдин чешмейрай малум жезвайвал, дагъларин гъакимриз “Лезгистандин эмирар” лугъузвай.

Дуьньяда

Духтуррин гъалатлар тайинарда

Россияда духтуррин гъалатрик акатзавай тахсиркарвилер тайинарзава. Идан гъакъиндай уьлкведин Силисдин комитетдин сайтда малумарнава.

Медицинадин куьмек чӀурукӀа гуниз ва, ихътин куьмек гудайла, далдаламишай тахсиркарвилериз талуькъ яз уголовный кодексдик цийи статьяяр кухтун теклифзава. Къейдзавайвал, алай вахтунда духтуррин гъалатлар, абурун пешекарвилер кетпенвилер фикирда къун тавуна, УК-дин жуьреба-жуьре статьяйрай тайинарзава.

Силисдин комитетди къейдзавайвал, исаятда кардик квай РФ-дин УК-дин къайдайрилай тафаватлу яз, теклифзавай дегишвилер медицинадин къуллугъчидиз, ада гузвай куьмекдин жуьредиз талуькъ жеда. Идалайни гъейри, медицинадин къуллугъ авурдалай къулухъ гъихътин нетижаяр жедатӀа, гъабурни фикирда къада. Теклифзавай дегишвилер кардик кутун патал махсус рабочий десте арадал гъанва, инки Милли медицинадин палатадин къуллугъчиярни кӀва.

Къейд ийин, духтуррин гъалатлар Россияда 2018-йисан сифте къиле гегъеншдиз веревирдна. И йисан январдиз гематолог Елена Мисюринадик гъалатдиз рехъ гунай тахсир кутунай ва ам 2 йисан муддатда дуьстагънай.

Дуст жез кӀанзава

США-дин президент Д.Трампа фикирдалди, гележегда вири уьлквейар Россиядихъ галаз рекъе фида ва хъсан алакьаярни жеда. Reuters чешмеди хабар гузвайвал, идан гъакъиндай Америкадин регъберди Брюсселда НАТО-дин саммитдин нетижайриз талуькъ пресс-конференциядал малумарна.

“Россиядихъ галаз меслят хъуни за умуд кутаза”, - лагъана Трампа. Ада ихтилатзавайвал, НАТО гъаф къуватлу союзник я. Ада Россиядин Президент В.Путин Европа ва я США патал къурхулувал яз акуна кӀанзавачирдакӀа лагъана. Гъа и месэла патал Кеферпатан Атлантический альянс герек я.

Трампа мадни къейд авурвал, алай вахтунда Путин адан дуст хъун мумкин туш, гъикӀ хъи, абуруз садаз-сад акъван хъсандиз чизвач. Ада мад сеферда къейдна хъи, Россиядин Президент вичин душман ваъ, акъажзавай кас (соперник) я. “Са мус ятлани мумкин я ам зи дуст жеда”, - лагъана Трампа.

НАТО гегъеншарда

Гуржистан НАТО-дик акатда. Идан гъакъиндай альянсдин генеральный секретарь Йенс Столтенберга малумарна.

“Куьн ихтибар ийиз жедай асул дустарикай сад я. Гуржистан НАТО-дин член жеда. Гъукуматрин регъберри-членри и кар тештикарнава”, - лагъана ада.

Майдиз Гуржистандин премьер-министр Георгий Квирикашвилиди малумарнай хъи, уьлкве НАТО-дик экечӀда. Идалай вилик уьлкведин президент Г.Маргвелашвилиди лагъанай хъи, уьлкведи “кӀвалин кӀвалахдин” вири пункттар тамамарнава, гъа жергедай яз герек тир цийивилерни туна, тешкилатдиз гъахъун патал НАТО-ди виликамаз малумарай жуьреба-жуьре истемешунарни къилиз акъудна.

Алимри теклифзава

Алимри пи алуддай ва тӀубр затӀар иливарун хъсанардай вад продуктдин тӀварар къунва. РЕН ТВ телеканалдин сайтди хъизвайвал, артухан заланвал авай, куьк инсанри сифте нубатда артишок ишлемишна кӀанда. Адак менфятлу затӀар кӀва.

Алимри теклифзавай къвед лагъай продукт грейпфрут я. Вичик тӀимил калорий квай и емишди гъаф тӀуьнин вилик пад атӀуда ва ивидик квай шекер къайдадик кутада. Жакумрин заланвал артухарун патал некӀедин мукашди куьмекда. Къацу чайдин куьмекдалди лекъ сагъариз жеда. Ивидин дамарар михъун патал ва беденда иви къекуьнин теъгер хъсанарун патал кайенский истивутдикай менфят къачуз жеда.

Путина ихтилатна

Футболдай дуьньядин чемпионат къиле фейи вахтунда Россиядин махсус къуллугъри саки 25 миллион кибергъужум дуьздакӀ акъудна. Кремлдин сайтди малумарзавайвал, идан гъакъиндай Россиядин Президент В.Путина ихтилатна.

“Дуьньядин чемпионат къиле фейи вахтунда саки 25 миллион кибергъужум ва футболдай дуьньядин чемпионат къиле тухунихъ галаз алакьалу тир уьлкведин информациядиз таъсирдай маса жуьредин тахсиркарвилер арадай акъудна”, - лагъана уьлкведин регъберди.

Путина суьгъбет авурвал, чемпионатдин вахтунда гъич са чӀуру агъвалатдизни рехъ ганач. Махсус къуллугърин ва къайдаяр хуьдай органрин кӀвалаз себеб яз, къецепатан уьлквейрай атай мугъманри чеб хатасуз тирди гъисна. “Хатасузвилехъ галаз алакьалу вири месэлаяр мягъкемарнавай, гъа са вахтунда герек авачир къулайсузвилерни арадал гъанач”, - лагъана Путина.

Ада алава хъувурвал, дуьньядин чемпионатдин вахтунда хатасузвал таъминарун патал 34 гъукуматдин 55 махсус къуллугърин ва къайдаяр хуьдай органрин 126 векил желбна. Путинан гафаради, сада-садаз ихтибар авун, тежриба чирун, органри ва махсус къуллугъри санал кӀвалахун - ибур къенин юкъуз иллаки важиблукрар я.

Къейд ийин, Россияда 14-июндиз башламишай футболдин дуьньядин чемпионат 15-июлдиз акъалтӀна. Финалда Франциядинни Хорватиядин хкъгъай дестеяр къугъвана ва 4:2 гъисабдалди Франциядин командади гъалибвал къачуна.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Къез чидани?

Итижлу делилар

Куьре округ - 1862-1928-йисара хъайи Дагъустан вилайтдин ва Дагъустан АССР-дин администратийрикай сад, меркез Къасумхуьр я.

Аскар Сарыджа - Дагъустандин скульптурадин искусстводин бине эцигайди. Ам 1900-йисуз Ахъегъа дидедиз хъана. Имам Шамилан (Москва, Третьяковская галерея), Махачкъаладин вокзалдин вилик квай майдандал алай М.Дахадаеван, СтӀал Сулей-

понеделник, 23 июля

РГВК	
06.45 «Заряжайся!»	20.00 Время новостей Махачкала
07.00 Новости Дагестана. Итоги	20.20 «Дагестан туристический»
08.00 «Заряжайся!»	20.45 «Кунацкая»
08.10 Мультфильмы	21.30 «Учимся побеждать»
08.30 «Живые истории»	21.50 «Память поколений» Араз Алиев
08.50 «Заряжайся!»	22.30 Время новостей Дагестана
08.55 Х/ф «Фатима»	23.00 Время новостей Махачкала
11.00 Спектакль-этиюд «Новеченто»	23.20 «Глобальная сеть» 1
12.30 Новости	23.45 Документальный/с «Путешествие со вкусом» 1
12.50 «Вдохновение»	00.30 Время новостей Дагестана
13.30 «Человек и право»	01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
14.30 Новости	01.35 Т/с «Тотализатор» 9 с. 1
14.50 Т/с «Тотализатор» 8 с. 1	02.20 «Учимся побеждать»
15.50 «Годекан»	
16.30 Новости	
16.50 Х/ф «Гори, моя звезда»	
18.45 «Мил»	
19.30 Время новостей Дагестана	

ПЕРВЫЙ

5.00	Доброе утро.
9.00	Новости.
9.15	Доброе утро.
9.50	Жить здорово!
10.55	Модный приговор.
12.00	Новости.
12.15	Время покажет.
15.00	Новости.
15.15	Давай поженемся!
16.00	Мужское/Женское.
17.00	Время покажет.
18.00	Вечерние новости.
18.15	Видели видео?
19.00	На самом деле.
19.55	Пусть говорят.
21.00	Время.
21.35	Т/с «Алхимик».
23.35	Т/с «Тайны города Эн».
0.30	Время покажет.
1.40	Модный приговор.
2.40	Мужское/Женское.
3.00	Новости.
3.05	Мужское/Женское.
3.35	Давай поженемся!
4.25	Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45	Местное время. Вести-Дагестан
18.00	О спорт и мир Акцентны.
9.00	Вести.
9.15	Утро России.
9.55	О самом главном.
11.00	Вести.
11.40	Местное время.
12.00	Судьба человека
13.00	60 минут.
14.00	Вести.
14.40	Местное время.
15.00	Т/с «Склифосовский».
17.00	Вести.
17.40	Местное время.
18.00	Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00	60 минут.
20.00	Вести.
20.45	Местное время.
21.00	Т/с «Погоня за прошлым».
0.45	Х/ф «Weekend».
2.45	Монологи кинорежиссера.

НТВ

6.00	Сегодня.
6.05	Суд присяжных.
6.30	Деловое утро НТВ.
8.30	Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00	Сегодня.
10.25	Т/с «Возвращение Мухтара».
13.00	Сегодня.
13.25	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Т/с «Ментовские войны».
16.00	Сегодня.
16.25	Т/с «Ментовские войны».
17.20	ДНК.
18.25	Т/с «Морские дьяволы».
19.00	Сегодня.
19.40	Т/с «Морские дьяволы».
22.00	Т/с «Лесник. Своя земля».
0.10	Т/с «Свидетели».
2.05	Еда живая и мертвая.
3.00	Т/с «Неподсудные».
3.55	Т/с «Дорожный патруль».

ДОМАШНИЙ

6.30	6 кадров. (16+).
7.00	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30	6 кадров. (16+).
7.45	По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50	Давай разведемся! (16+)
11.50	Тест на отцовство. (16+)
12.50	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.55	Мелодрама «Миллионер». (16+).
16.00	Мелодрама «Ой, мамочки...» (Украина). (16+)
18.00	6 кадров. (16+).
19.00	Мелодрама «Когда на юг улетят журавли...» (Украина). (16+)
22.45	Т/с «Глухарь. Возвращение». (16+).
23.45	6 кадров. (16+).
0.30	Т/с «Глухарь. Возвращение». (16+).
1.30	Комедия «Мама будет против». (16+).
5.40	6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

8.00	Х/ф «Новые приключения неуловимых».
9.35	Х/ф «Государственный преступник».
11.30	События.
11.50	Постскриптум.
12.55	В центре событий.
13.55	10 самых... Несчастные судьбы детей-актеров.
14.30	События.
14.50	Город новостей.
15.05	Т/с «Мисс Марпл Агаты Кристи».
16.55	Естественный отбор.
17.45	Т/с «Джуно».
19.40	События.
20.00	Право голоса.
22.00	События.
22.30	Окраина совести.
23.05	Без обмана.
0.00	События. 25-й час.
0.35	Д/ф «Наследство советских миллионеров».
1.25	Д/ф «Смертельный десант».
2.15	Петровка, 38.
2.35	Х/ф «Храбрые жены».

ЗВЕЗДА

7.45	Т/с «Прииск», 1-4 с.
9.00	Новости дня.
9.15	Т/с «Прииск», 1-4 с.
10.00	Военные новости.
10.05	Т/с «Прииск», 1-4 с.
12.00	Т/с «Прииск», 5-8 с.
13.15	Т/с «Прииск», 5-8 с.
14.00	Военные новости.
14.05	Т/с «Прииск», 5-8 с.
16.10	Х/ф «Исполнитель приговора».
18.35	Д/с «Подводная война». «П-1».
19.20	Д/с «Подводная война». «С-4».
20.10	Не факт!
20.40	Д/с «Загадки века».
21.25	Д/с «Загадки века».
22.10	Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
23.15	Х/ф «След в океане».
0.50	Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем. Аркадий Инин».

вторник, 24 июля

РГВК	
07.00 Новости Даг	16.10 Мультфильм 0+
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»	16.30 Время новостей Дагестана
07.50 «Заряжайся!»	16.50 Х/ф «Кто смеется последним»
08.00 Мультфильм 0+	18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08.30 Новости Даг	19.30 Новости Даг
08.45 «Заряжайся!»	20.00 Время новостей Махачкала
08.55 Д/с «Путешествия со вкусом»	20.20 «Подробности»
09.25 Х/ф «300 спартанцев» 1	20.50 «Искусство в традициях народов Дагестана»
11.45 Д/ф «В мире поющих узоров»	Женский национальный костюм
12.10 «Учимся побеждать»	21.50 «Правовое поле»
12.30 Новости Даг	22.30 Новости Даг
12.50 «Дагестан туристический»	23.00 Новости Даг
13.10 «Память поколений» А. Алиев	23.20 «Угол зрения»
13.45 «Кунацкая»	23.45 Д/с «Путешествия со вкусом» 1
14.30 Новости Даг	00.30 Новости Даг
14.50 Т/с «Тотализатор» 9 с. 1	01.00 «Аьрщи ва агьлу»

ПЕРВЫЙ

5.00	Доброе утро.
9.00	Новости.
9.15	Доброе утро.
9.50	Жить здорово!
10.55	Модный приговор.
12.00	Новости.
12.15	Время покажет.
15.00	Новости.
15.15	Давай поженемся!
16.00	Мужское/Женское.
17.00	Время покажет.
18.00	Вечерние новости.
18.15	Видели видео?
19.00	На самом деле.
19.55	Пусть говорят.
21.00	Время.
21.35	Т/с «Алхимик».
23.40	Т/с «Тайны города Эн».
0.40	Время покажет.
1.40	Модный приговор.
2.40	Мужское/Женское.
3.00	Новости.
3.40	Давай поженемся!
4.30	Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45	Местное время. Вести-Дагестан
09.00	Канал «Лалаан»
18.00	Док/ф. «Туристскими маршрутами Дагестана»
18.20	«Прошу слова»
9.00	Вести.
9.15	Утро России.
9.55	О самом главном.
11.00	Вести.
11.40	Местное время.
12.00	Судьба человека
13.00	60 минут.
14.00	Вести.
14.40	Местное время.
15.00	Т/с «Склифосовский».
17.00	Вести.
17.40	Местное время.
18.00	Андрей Малахов.
19.00	60 минут.
20.00	Вести.
20.45	Местное время.
21.00	Т/с «Погоня за прошлым».
0.45	Т/с «Почтальон».

НТВ

4.50	Подозреваются все.
5.20	Суд присяжных.
6.00	Сегодня.
6.05	Суд присяжных.
6.30	Деловое утро НТВ.
8.30	Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00	Сегодня.
10.25	Т/с «Возвращение Мухтара».
13.00	Сегодня.
13.25	Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00	Т/с «Ментовские войны».
16.00	Сегодня.
16.25	Т/с «Ментовские войны».
17.20	ДНК.
18.25	Т/с «Морские дьяволы».
19.00	Сегодня.
19.40	Т/с «Морские дьяволы».
22.00	Т/с «Лесник. Своя земля».
0.10	Т/с «Свидетели».
2.00	Квартирный вопрос.
3.05	Т/с «Неподсудные».

ДОМАШНИЙ

6.30	6 кадров. (16+).
7.00	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30	По делам несовершеннолетних. (16+).
9.35	Давай разведемся! (16+)
11.35	Тест на отцовство. (16+)
12.35	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.15	Мелодрама «Когда на юг улетят журавли...» (16+)
18.00	6 кадров. (16+).
19.00	Мелодрама «Счастье есть». (16+).
22.45	Т/с «Глухарь. Возвращение». (16+).
23.45	6 кадров. (16+).
0.30	Т/с «Глухарь. Возвращение». (16+).
1.30	Д/ф «Понять. Простить». (16+).
2.40	Тест на отцовство. (16+).
3.40	Д/ф «Курортный роман». (16+).
5.35	6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00	Настроение.
8.00	Доктор И...
8.30	Х/ф «Демидовы».
11.30	События.
11.50	Детектив «Преступления страсти».
13.35	Мой герой. Анна Снаткина.
14.30	События.
14.50	Город новостей.
15.05	Т/с «Мисс Марпл Агаты Кристи».
17.00	Естественный отбор.
17.50	Т/с «Так не бывает».
19.40	События.
20.00	Право голоса.
22.00	События.
22.30	Осторожно, мошенники! Диагноз на миллион.
23.05	Прощание. Дед Хасан.
0.00	События. 25-й час.
0.35	Хроники московского быта. Пропал с экрана.
1.25	Обложка. Папа в трансе.
2.00	Петровка, 38.

ЗВЕЗДА

7.45	Т/с «Прииск 2 Золотая лихорадка», 1-4 с.
9.00	Новости дня.
9.15	Т/с «Прииск 2 Золотая лихорадка», 1-4 с.
10.00	Военные новости.
10.05	Т/с «Прииск 2 Золотая лихорадка», 1-4 с.
11.50	Т/с «Прииск 2 Золотая лихорадка», 5-8 с.
13.00	Новости дня.
13.15	Т/с «Прииск 2 Золотая лихорадка», 5-8 с.
14.00	Военные новости.
14.05	Т/с «Прииск 2 Золотая лихорадка», 5-8 с.
16.00	Х/ф «Альпинисты».
18.00	Новости дня.
18.35	Д/с «Подводная война». «С-12».
19.20	Д/с «Подводная война». «Л-24».
20.10	Не факт!
20.40	Улика из прошлого. «Связной Гитлера. Тайна Рудольфа Гесса».
21.25	Улика из прошлого.
22.10	Улика из прошлого.
23.00	Новости дня.

среда, 25 июля

РГВК	
06.45 «Заряжайся!»	16.10 Мультфильм 0+
07.00 Новости Даг	16.30 Новости Даг
07.10 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»	16.50 Х/ф «Дом, в котором я живу»
07.50 «Заряжайся!»	18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильм 0+	19.30 Новости Даг
08.30 Новости Даг	20.00 Время новостей Махачкала
08.45 «Заряжайся!»	20.20 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
08.55 Д/с «Вкус путешествий» 1	20.50 «Здоровье» в прямом эфире
09.25 Х/ф «Анна Каренина» 1	21.40 «Столичный эрудит»
12.05 «Подробности»	21.50 «Круглый стол»
12.30 Новости Даг	22.30 Новости Даг
12.55 «Правовое поле»	23.00 Время новостей Махачкала
13.25 «Искусство в традициях народов Дагестана» Женский национальный костюм	23.20 «Аутодафе» 1
14.30 Новости Даг	00.30 Новости Даг
14.50 Т/с «Тотализатор» 10 с. 1	01.00 «Адамти ва замана»

ПЕРВЫЙ

5.00	Доброе утро.
9.00	Новости.
9.15	Доброе утро.
9.50	Жить здорово!
10.55	Модный приговор.
12.00	Новости.
12.15	Время покажет.
15.00	Новости.
15.15	Давай поженемся!
16.00	Мужское/Женское.
17.00	Время покажет.
18.00	Вечерние новости.
18.15	Видели видео?
19.00	На самом деле.
19.55	Пусть говорят.
21.00	Время.
21.35	Т/с «Алхимик».
23.35	Т/с «Тайны города Эн».
0.35	Владимир Высоцкий. «И, улыбаясь, мне ломали крылья».
1.45	Время покажет.
2.45	Мужское/Женское.
3.00	Новости.
3.05</	

пятница, 27 июля

РГВК
07.00 Новости Даг
07.15 Передача на аварском языке «Паданги гамалги заманги»
07.50 «Заржайсай!»
08.00 Мультфильмы
08.30 Новости Даг
08.45 «Заржайсай!»
08.55 Д/с «Вкус путешествий» I
09.25 Х/ф «Сказание о храбром Хочба-ре»
11.30 «Пятничная проповедь»
12.05 Д/ф «Я - кубачинка»
12.30 Новости Даг
12.50 «Агросектор»
13.25 «О чем поведает старый пандур»
13.55 «Галерея искусств»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
5.10 Давай поженимся!
9.00 Новости.
9.15 Доброе утро.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.15 Видели видео?
19.00 Человек и закон.
19.55 "Поле чудес".
21.00 Время.
21.25 Суперкубок России по футболу 2018. ЦСКА - "Локомотив". Прямой эфир из Нижнего Новгорода.
23.35 Комедия "Полтора шлона".
1.30 Х/ф "Судебное обвинение Кейси Энтони"
3.15 Модный приговор.

РОССИЯ 1

11:40,14.40,17.40,20.45 Местное время. Вести-Дагестан
18.00 Праздничный концерт, посвященный Дню Конституции Дагестана
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
12.00 Судьба человека
13.00 60 минут.
14.00 Вести.
14.40 Местное время.
15.00 Т/с "Склифосовский. Реанимация".
17.00 Вести.
17.40 Местное время.
18.00 Андрей Малахов.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Аншлаг и Компания.
23.55 Веселый вечер.
1.55 Х/ф "Весеннее обострение".

НТВ

6.00 Сегодня.
6.05 Суд присяжных.
6.30 Деловое утро НТВ.
8.30 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.25 Т/с "Возвращение Мухтара".
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Т/с "Ментовские войны".
16.00 Сегодня.
16.25 Т/с "Ментовские войны".
17.20 ДНК.
18.25 Т/с "Морские дьяволы".
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Морские дьяволы".
22.00 Т/с "Лесник. Своя земля".
0.10 Т/с "Свидетели".
2.05 Наука и мы.
3.00 Т/с "Неподсудные".

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.30 Т/с "Вербное воскресенье". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама "Деревенский романс". (16+).
22.45 Т/с "Глухарь. Возвращение". (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с "Глухарь. Возвращение". (16+).
1.25 Мелодрама "Джейн Эйр". (США - Франция - Великобритания - Италия). (16+).
3.35 Мелодрама "Призраки в Монте-Карло". (США). (16+).
5.25 6 кадров. (16+).
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

8.00 Д/ф "Влюблена по собственному желанию".
8.50 Х/ф "Ключ к его сердцу".
11.30 События.
11.50 Х/ф "Ключ к его сердцу".
13.00 Жена. История любви.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Х/ф "Сезон посадки".
16.55 Х/ф "Ошибка резидента".
19.40 События.
20.10 Красный проект.
21.30 Дикая жизнь. Тельман Исмаилов.
22.20 Удар властью.
23.15 90-е. Ликвидация шайтанов.
0.05 Прощание. Никита Хрущев.
0.55 Д/ф "Знаки судьбы".
2.35 Петровка, 38.

ЗВЕЗДА

9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Тени исчезают в полдень", 1-3 с.
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Тени исчезают в полдень", 1-3 с.
11.50 Т/с "Тени исчезают в полдень", 4-7 с.
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Тени исчезают в полдень", 4-7 с.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Тени исчезают в полдень", 4-7 с.
18.00 Новости дня.
18.35 Х/ф "В добрый час!".
20.35 Х/ф "Дом, в котором я живу".
22.30 Х/ф "Золотая мино".
23.00 Новости дня.
23.15 Х/ф "Золотая мино".
1.25 Х/ф "Исполнитель приговора".
2.55 Х/ф "Корабли штурмуют бастионы".
5.05 Х/ф "Юнга со шхуны "Колумб".

суббота, 28 июля

РГВК
07.00 Новости Даг
07.15 Передача на кубачинском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
08.00 Мультфильмы
08.30 Новости Даг
08.55 Х/ф «Чертова дюжина»
10.40 «Энергия мира. Если ты кунак...»
11.20 «Мой малыш»
11.50 «История Дагестана в лицах»
12.50 Творческий вечер Мирзы Магомедова
14.30 Х/ф «Три с половиной дня из жизни Ивана Семенова, второклассника и второгодника»
16.30 Новости Даг
16.50 «Держурная часть»

ПЕРВЫЙ

6.10 Х/ф "Десять негрятят".
8.30 М/с "Смешарики. Новые приключения".
9.00 Играй, гармонь любимая!
9.40 Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 Марианна Вертинская. Любовь в душе моей.
11.10 Теория заговора.
12.00 Новости.
12.10 Дуремар и красавицы.
13.20 Х/ф "По семейным обстоятельствам".
15.50 По семейным обстоятельствам.
16.50 Видели видео?
18.00 Вечерние новости.
18.15 Кто хочет стать миллионером?
19.50 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 КВН. Премьер-лига.
0.30 Х/ф "Сумасшедшее сердце".

РОССИЯ 1

08.05 Государственно-му оркестру народных инструментов 80 лет!
5.20 Т/с "Семейные обстоятельства".
7.10 Живые истории.
8.00 Россия. Местное время.
9.00 По секрету всему свету.
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Юмор! Юмор! Юмор!
14.00 Х/ф "Семья маньяка Белева".
18.00 Привет, Андрей!
20.00 Вести.
20.30 Х/ф "Родное сердце".
23.45 Россия в моем сердце. Праздничный концерт.
1.40 Х/ф "Молодожены".
3.30 Т/с "Личное дело".

НТВ

4.55 Т/с "2,5 человека". (США).
5.45 Ты супер!
8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.40 Готовим с А. Зиминым.
9.15 Кто в доме хозяин?
10.00 Сегодня.
10.20 Главы дороги.
11.05 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поедем, поедим!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды...
17.00 Секрет на миллион. Александр Буйнов.
19.00 Сегодня.
19.25 Детектив "Пес".
23.25 Тоже люди. Юнус-Бек Евкуров.
0.20 Х/ф "34 скоры".
2.00 Квартирник НТВ у Маргулиса. Группа "The Matrix".
2.55 Т/с "Неподсудные".
3.50 Т/с "Дорожный патруль".

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.40 Обратный билет. (16+).
10.30 Ворожея. (16+).
14.25 Мелодрама "Лекторство для бабушки". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век". (Турция). (16+).
22.45 Д/с "Москвички". (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "9 месяцев", 1-4 с. (16+).
4.15 Д/с "Москвички". (16+).
5.15 6 кадров. (16+).
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.05 Марш-бросок.
6.40 Х/ф "Ты - мне, я - тебе".
8.25 Православная энциклопедия.
8.55 Д/ф "Владимир Басов. Львиное сердце".
9.40 Х/ф "Отпуск за свой счет".
11.30 События.
11.45 Х/ф "Отпуск за свой счет".
12.45 Комедия "Сдается дом со всеми неудобствами".
14.30 События.
14.45 Х/ф "Второй брак".
18.05 Х/ф "Письмо Надежды".
22.00 События.
22.20 Красный проект.
23.40 Право голоса.
3.25 Дикая жизнь. Потрошители звезд.
4.20 90-е. Ликвидация шайтанов.
5.05 Бессмертие по рецепту.

ЗВЕЗДА

6.35 Х/ф "Пассажир с Экватора".
8.10 Десять фотографий. Владимир Шаманов.
9.00 Новости дня.
9.15 Легенды армии с Александром Маршалом.
10.00 Церемония открытия Армейских международных игр - 2018.
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф "Табачный капитан".
15.00 Т/с "Секретный фарватер", 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.10 Заделол с Н. Петровым.
18.25 Т/с "Секретный фарватер", 1-4 с.
21.00 Х/ф "Командир счастливой "Щуки".
23.00 Новости дня.
23.20 Танковый биатлон - 2018. Индивидуальная гонка.
1.25 Х/ф "Голубые дороги".

воскресенье, 29 июля

РГВК
07.00 Новости Даг
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
07.55 «Мой малыш»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Избранник судьбы»
10.15 «Полифония»
11.45 «Правое поле»
12.15 «О чем поведает старый пандур»
12.40 «Галерея искусств»
13.05 «Агросектор»
13.30 «Молодежный микс»
13.50 Х/ф «Завтрак на траве»

ПЕРВЫЙ

6.10 Х/ф "Одинокое плавание".
7.00 День Военно-морского флота РФ.
10.00 Новости.
10.10 День Военно-морского флота РФ. Праздничный канал.
11.00 Торжественный парад к Дню Военно-морского флота РФ.
12.10 Цари океанов.
13.30 Т/с "Черные бушлаты".
17.15 Кто хочет стать миллионером?
18.30 Клуб Веселых и Находчивых.
21.00 Воскресное "Время".
22.00 Клуб Веселых и Находчивых.
23.10 Концерт "Наши в городе".
0.40 Х/ф "Рокко и его братья".

РОССИЯ 1

08.45 08.45 Местное время. Вести-недели.
4.50 Т/с "Семейные обстоятельства".
6.45 Сам себе режиссер.
7.35 Смехопанорама.
8.05 Утренняя почта.
8.45 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
9.25 Сто к одному.
10.10 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.
11.00 Вести.
11.20 Т/с "Я больше не боюсь".
20.00 Вести.
22.00 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым.
0.30 Ирина.
1.35 Т/с "Право на правду".
3.30 Смехопанорама.

НТВ

4.50 Т/с "2,5 человека".
5.40 Ты супер!
8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.40 Пора в отпуск.
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Первая передача.
11.00 Чудо техники.
11.55 Дачный ответ.
13.00 НашПотребНазор.
14.00 У нас выигрывают!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Следствие вели...
18.00 Новый русский сенсация.
19.00 Сегодня.
19.35 Т/с "Шаман. Новая угроза".
23.20 Х/ф "След тигра".
1.15 Д/ф "Тропюю тигра".
2.05 Т/с "Неподсудные".
3.55 Т/с "Дорожный патруль".

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.45 Мелодрама "Расплата за любовь". (16+).
9.35 Мелодрама "Найти мужа в большом городе". (16+).
13.50 Мелодрама "Деревенский романс". (16+).
17.30 Свой дом.
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век". (Турция). (16+).
22.45 Д/с "Москвички". (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "9 месяцев", 5-8 с. (16+).
4.20 Д/с "Москвички". (16+).
5.20 6 кадров. (16+).
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

7.50 Фактор жизни.
8.20 Х/ф "Парижские тайны". (Франция).
10.30 Д/ф "Ивар Калниньш. Разбитое сердце".
11.30 События.
11.45 Х/ф "Война и мир супругов Торбеевых".
13.50 Смех с доставкой на дом.
14.30 События.
14.45 Свадьба и развод. Евгения Добровольская и Михаил Ефремов.
15.35 Хроники московского быта.
16.25 Прощание. Людмила Зыкина.
17.15 Х/ф "Три дороги".
21.15 Детектив "Декорации убийства".
0.00 События.
0.15 Детектив "Декорации убийства".

ЗВЕЗДА

7.20 Х/ф "Право на выставку".
9.25 Служу России.
9.50 Военная приемка.
10.30 Детектив.
10.55 Д/ф "Адмиралтейство".
11.35 Д/ф "Аврора": истории и легенды".
12.20 Д/ф "Севастополь - город русских моряков".
13.10 Х/ф "Правда лейтенанта Климова".
14.45 Х/ф "Первый после Бога".
16.35 Д/с "История российского флота", 1-8 с.
18.35 Д/с "История российского флота", 1-8 с.
23.00 Дневник АрМИ - 2018.
23.25 Танковый биатлон - 2018. Индивидуальная гонка.

КУЛЬТУРА с 23 по 29 июля

ПОНЕДЕЛЬНИК
6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00
Новости культуры.
8.20 Х/ф "Последнее лето детства", 3 с.
9.30 Писатели нашего детства. Л. Пантелеев.
10.15 Наблюдатель.
11.15 Х/ф "Смерть под парусом".
13.30 "Лунный камень".
14.15 Д/ф "Амедео Модильяни и Ж. Эбютерн".
15.10 Пятое измерение.
15.40 Д/ф "Тайна величайшей гробницы древнего Китая". (США).
17.15 Д/ф "Тайны нурагов и "канто-а-тенорев" на острове Сардиния".
17.30 Пленницы судьбы.
18.00 Т/с "В лесах и на горах", 15 с.
18.45 Больше, чем любовь.
19.45 Д/ф "Макан и орел".
20.35 Цвет времени.
20.45 Спокойной ночи!
20.55 Абсолютный слух.
21.35 Х/ф "Любой ценой".
23.50 "Лунный камень", 1 с.
0.35 Безумные танцы".

СРЕДА

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00
Новости культуры.
8.20 Х/ф "Приключения Тома Сойера и Гекльберри Финна", 2 с.
9.30 Писатели нашего детства. Ю. Коваль.
10.15 Наблюдатель.
11.15 Х/ф. "Букет на приёме".
13.05 Т/с "Лунный камень".
13.50 "Сердце на ладони".
14.15 Абсолютный слух.
15.10 Пятое измерение.
15.40 Д/ф "Кунг-фу и шалюлинские монахи".
16.35 Концерт
17.40 Д/ф "Реймский собор".
18.00 Т/с "В лесах и на горах", 17 с.
18.45 Больше, чем любовь.
19.45 Д/ф "При дворе Генриха VIII".
21.00 Абсолютный слух.
21.40 Х/ф "Следствие ведут ЗнаТоКи". "До третьего выстрела", 1 с.
23.10 Д/ф "Иеллоустонский заповедник".
23.50 Т/с "Лунный камень", 3 с. (Великобритания).
0.35 Концерт

ЧЕТВЕРГ

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00
Новости культуры.
8.20 Х/ф "Приключения Тома Сойера и Гекльберри Финна", 3 с.
9.30 Писатели нашего детства. В. Бианки.
10.15 Наблюдатель.
11.15 Х/ф "Следствие ведут ЗнаТоКи". "До третьего выстрела", 1 с.
12.50 Д/ф "Иеллоустонский заповедник".
13.05 Т/с "Лунный камень".
13.50 "Пенициллиновая гонка".
14.15 Абсолютный слух.
15.10 Пятое измерение.
15.40 Д/ф "При дворе Генриха VIII".
16.35 Концерт
17.30 Пленницы судьбы.
18.00 Т/с "В лесах и на горах", 18 с.
18.45 Больше, чем любовь.
19.45 Д/ф "Была ли Клеопатра убийцей?".
21.00 Абсолютный слух.
21.40 Х/ф "До третьего выстрела", 2 с.
23.10 Д/ф "Горный парк".
23.50 Т/с "Лунный камень", 0.35 Концерт

ПЯТНИЦА

6.30,7.00,7.30,8.00,10.00,15.00
Новости культуры.
8.20 Х/ф "Голубая чашка".
9.20 Д/ф "Древо жизни".
9.30 Писатели нашего детства. Тамара Габбе.
10.15 Наблюдатель.
11.15 Х/ф "До третьего выстрела", 2 с.
12.50 Д/ф "Горный парк".
13.05 Т/с "Лунный камень", 5 с.
13.50 Жизнь замечательных идей.
14.15 Д/ф "Словом единым".
15.10 Пятое измерение.
15.40 Д/ф "Была ли Клеопатра убийцей?".
16.40 Билет в Большой.
17.30 Пленницы судьбы.
18.00 Т/с "В лесах и на горах", 19 с.
18.45 Больше, чем любовь.
19.45 Смехостальгия.
20.10 Линия жизни.
21.05 Х/ф "Весна".
22.45 Острова.
23.50 Т/с "Лунный камень", 5 с.
0.35 Мутен Фэктори Квинтет.

СУББОТА

6.30 Библийский сюжет.
7.05 Х/ф "Морские ворота".
9.15 М/ф "Маугли".
10.55 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым.
11.25 Х/ф "Любимая девушка".
12.55 Д/ф "Архитекторы от природы". "Города животных", 3 с.
13.50 Больше, чем любовь. Р. Быков и Е. Санаева.
14.30 Х/ф "Нос".
16.10 Большой балет-2016.
18.15 Острова.
18.55 Х/ф "Опасный поворот".
22.00 Спектакль "Высоцкий. Рождение легенды".
0.55 Д/ф "Архитекторы от природы". "Города животных", 3 с.
1.45 Серхио Мендес. Концерт на джазовом фестивале во Вьенне.
2.35 М/ф "Лифт".

ВОСКРЕСЕНЬЕ

8.15 М/ф:
9.25 Концерт
9.55 Х/ф "Весна".
11.40 Неизвестная Европа.
12.05 Научный стенд-ап.
12.40 Д/ф "Страусы. Жизнь на бегу".
13.35 Юбилей О. Бородиной. Концерт.
14.45 Х/ф "К востоку от рая". (США).
16.40 Пешком... Москва заречная.
17.10 Д/ф "Туареги, воины в дюнах". (Испания).
18.05 Искатели. "Фантомы Дворца Советов".
18.50 Песня не прощается... Избранные страницы "Песни года".
20.45 Х/ф "Из жизни отдыхающих".
22.10 Д/ф "Королева воска. История мадам Тюссо". (Франция).
23.05 Фильм-балет "Татьяна".
1.30 Д/ф "Страусы. Жизнь на бегу".
2.25 Мультфильмы

РАДИО

ИСЛЕН, 23-ИЮЛЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».
САЛАСА, 24-ИЮЛЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар.
12.30 «Карчи Дагустан».
АРБЕ, 25-ИЮЛЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».
ХЕМИС, 26-ИЮЛЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар. Газетдин обзор.
12.30 «Вахт ва жельялар».
ЖУЬМЯ, 27-ИЮЛЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».
КИШ, 28-ИЮЛЬ
10.43 «Гвафтедин нетижяяр»
10.50 Концерт.
ГЬЯД, 29-ИЮЛЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

Цилингар

Амина ШАГЪПАЗОВА,
ДГУ-дин студентка

Виликрай Къурагъ район, тарихдин делиралди, 40 хуьруькай ибарат тир. Амма, гзаф хуьрер арандиз куьч хъана. Къе бубайрин ерийра амайбур, гъайиф хьи, цларин хандакарни къванерин гъамбарар я. Лезги маса районрани бубайрин къадим гзаф хуьрер къе амач. Къурагъ райондай Тител, Кимихуьр, Кумух, Келегъ, Къуьхуьр, Агъа Макъар, Бурши Макъар, Вини Макъар ва маса хуьрерин агъалияр къакъан дагъларай дуьзен чилерал куьч хъана. Ибурун жергедай яз, зи бадеди вичин аял вахтар кечирмишай Цилингарин хуьрни къе амач. Зун гъевчи члавуз бадеди вичин хайи хуьруькай, анин шартларикай, агъалийрикайни вичин аял вахтарикай итижлу суьгъбетар ийидай. Абурукай са бязибур зи рикел алама. Гъайиф хьи, чахъ амайди хуьруьн са шикилни агъсакълрин рикел хкунар я. Хайи квал, аял члавуз вич къекъвей куьчяр шикилдай къалурдайла, бадедин вилерал накъвар къведай.

Шикилдай аквазвайвал, хуьр мублагъ, уьмуьр кечирмишун патал гзаф кутугай чкадал алай. Цилингар Чулуьн рагар твар алай дагъдин ценерив, дуьзен чилел экля хъанва. Бадедин ихтилатрайни хуьре яшамш хьун патал лазим тир вири шартлар авайди малум жезвай: хъвадай михьи яд, вацун къерехъра цвелин тарари "къужахламишнавай" къацу дугунар, цуькверивди безетмиш хъанвай гегенш берекатлу чуьлпер, векъ ядай уьруьшар, чатук ишлемишдай цивин кудай фуруар ва ик мад.

Цилингар Кумух, Кутулар, Штул, Къуьхуьр, Бахцугъ хуьрерихъ галаз сергъятламиш жезва.

Хуьруьн агъалияр ругуд тухумдин векилар тир: Салкаяр, Тухшияр, Кукуяр, Гергерар, Жерягъар, Кичиклачаяр. Хуьр арадал атай йис малум туш.

"Ким хуьруьн абур я", - лугъуда чи бубайри. Цилингани хуьруьн юкьва вири мугъманар гъейран жедай еке ким авай. Анин пилев, "Жаферан къван" лугъуз, къванцикай туклуьрнавай еке са чан гвай. Кимел ацукънавай агъсакълриз хъвадай яд хьун патал булахдилай къайи яд гъана, гъа чан ацурун жегил рушариз адет хъанвай. Хуьруьн мискин иллаки къиметлу дарамат яз гъисабдай. Цилингарин диндал клеви инсанар тир. Инал чи эдеби-

ятдин экуь гъед тир Етим Эминан буба, шариатдин къанунар чидай, хуьре еке гъурмет къазанмишай алим ва арифдар Севзиханан, адахъ галаз санал члехи арабистар тир Мирзедин, Гъезеран, Велижанан тварар къаз жеда.

1939-йисуз Цилинга колхоз арадал атана. Цилингарин зегъметдал гзаф рикл алай. Колхозчийрин зегъметдиз гъатта уьлкведин меркездани еке къимет гун дутьшуьшдин кар тушир. Ик 1940-йисуз

ВДНХ-да Цилингарин колхоз гимишдин медалдиз лайихлу хъанай.

Хуьруьн агъалияр неинки зегъметдал, гъакл чирвилер къачунални рикл алай инсанар тир. 1929-йисуз хуьре сифте мектеб, са къадар вахт алаатайла, ктабханани эцигна. Цилингар илимдин жуьреба-жуьре хилерик чпин пай кутур твар-ван авай алимрин маканни я.

Фашистри дяве башламишна лагъай чулав хабар агъайла, хуьряй 120 кас Ватан хуьз реке гъатнай. Ихьтин къегъал рухвайрин арада лезги халкъдин баркаллу твар мадни хкажай Советрин Союздин Игит, къагъриман хва Араз Алиевни авай. 120-дакай 50 касди къван чпин чанар женгера Ватан патал къурбандна. Са къадарбур залан хирер алаз хуьруьз хтанай.

1953-йисуз Цилингарин агъалияр Дербент райондин Агълабрин хуьруьз куьч хъана, аникай абуруз къвед лагъай ватан хъана. Ина абур азербайжан халкъдин векилрихъ галаз санал дуствилелди яшамш жезва.

Лезги халкъдиз цилинги Букла (Абукар), Етим Эмин, Араз Алиев, Якъуб Яралиев, Рзахан Алиев хьтин къегъал рухваяр гайи хуьруьн къе гелни амач. Жегил несилдиз чпин бубайрин ватан алай чка чирун патал мукъвал-мукъвал аниз хьфин герек я. Бубайрин ерийриз гъурметун ери-бине Цилингар тир гъар садан пак буржи я. Гъич тахъайтла, хайи дагълара михьи гъавадал нефес чуьгун кев гекъгиз жеда!

Гила жегилриз гъа арада арадал атанвай цийи хуьрерани яшамш жез клан замач, шегъеррихъ ялзава. Такабурлу дагълар шехъзава, авахъна физ булахар. Амма и гъарайдиз "гъай" лугъудай къегъалар гъелелиг малум туш. Им неинки са Къурагъ райондин, гъакл лезги маса районринни тлал алай месэла я.

Агъалар ИСМАИЛОВ

Хуьр экъечлай дере

Чулав дагъар, къакъан куквал дагъдин къун Гуьмбет яни скульпторди эцигай, Хуьзвайди хъиз сергъят чилин ва цавун, Мани къуна вичиз вацун ванцикай?

Вилер ада жидаяр хъиз сухнава Дагъларикай къекъечлавай кламара. Гъавади ам векъ тлуьрди хъиз тухнава, Цранва рагъ адан тларам дамарра.

Баябан я дере, амач ина хуьр. Дар жигъирар туна, гегенш арандал Абур гъайи инсан, кутур багъни хир, Дагъ акваз кланз экъечлава айвандал.

Саврух синерални куклушрал, Ценеривай гатфар хушдиз рахазва. Цуькверикай алуькнавай булушка Рушан вилер хъиз булахар ргазва.

Такабур яз килигзавай яйлахриз, На лугъуди, рикел хъиз куьмекна Вафалу тир чи дагълариз, къишлахриз Хквез рекъел алайдакай терекма.

Хуьр куьч хъана - генвал кланда инсандиз! Хвена рикле виш йисарин авазар. Къе дагъвиди мублагъ чилел арандин Ачухзава берекатдин дарвазар.

1977-й.

Зи Ватанди Чуьгвазва...

Гатфарин вахт, гъар са ери, гъар ватан Цуькверивди безетмиш яз аквазва. Девлетар хуьз арадавай гъар чубан Вичин хайи чили вичел чуьгвазва.

Ватандивай къакъатна зун чубан яз, Ватанди къе чуьгвазва мад вичел зун. Хайи хуьруьн яйлахар заз масан я, Хайи хуьруьн экъечнава рекъел зун.

Зун инамаз, фикир хуьре къекъевезва Таза шагъвар алай дагъдин синерал. Мугъандин чуьл гъеле завди рахазва, Лугъузва заз: "Мукъаят хъухъ келерал"...

1966-й.

“Гуманитарно-педагогический колледж”

Гуманитарно-педагогический колледж объявляет набор на 2018-2019 учебный год

ПОУ «Гуманитарно-педагогический колледж» входит в пятерку лучших профессиональных образовательных организаций Дагестана, является лауреатом Всероссийского конкурса «Лучшие колледжи России» и осуществляет подготовку специалистов со средним профессиональным образованием для общеобразовательных школ, предприятий, организаций и учреждений.

ОСОБЕННОСТИ КОЛЛЕДЖА

- раздельное обучение юношей и девушек;
- преподавание основ и культуры религии;
- высокий уровень воспитательной работы;
- адаптация программ уровню знаний студентов;
- исключение коррупции, объективная оценка знаний.

В колледже особое внимание уделяется развитию у студентов положительных духовных и нравственных качеств, воспитанию высокой культуры поведения, умению адаптироваться к условиям современной жизни. В колледже работают высокопрофессиональные специалисты, беззаветно преданные своей профессии. Колледж располагает спортивным, актовым, читальным залами, библиотекой, столовой, компьютерными классами, модельными комнатами. Учебный процесс сопровождается современными техническими средствами обучения.

СПЕЦИАЛЬНОСТИ:

44.02.02 ПРЕПОДАВАНИЕ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Квалификация выпускника: Учитель начальных классов
Срок обучения: по очной форме: на базе 9 кл. - 3 г. 10 мес., 11 кл. - 2 г. 10 мес., по заочной форме: 9 кл. - 5 лет, 10 мес, на базе 11 кл. - 3 г. 10 мес.

44.02.01 ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Квалификация выпускника: Воспитатель детей дошкольного возраста
Срок обучения: по очной форме: на базе 9 кл. - 3 г. 10 мес., 11 кл. - 2 г. 10 мес., по заочной форме: 11 кл. - 3 г. 10 мес., 9 кл. - 5 лет. 10 мес.

39.02.01 СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА

Квалификация выпускника: специалист по социальной работе
Срок обучения: по очной форме: на базе 9 кл. - 2 г. 10 мес., 11 кл. - 1 г. 10 мес. по заочной форме: на базе 9 кл. - 4 г. 10 мес., 11 кл. - 2 г. 10 мес.

38.02.01 ЭКОНОМИКА И БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ (по отраслям)

Квалификация выпускника: Бухгалтер
Срок обучения: по очной форме: на базе 9 кл. - 2 г. 10 мес., 11 кл. - 1 г. 10 мес. по заочной форме: на базе 9 кл. - 4 г. 10 мес., 11 кл. - 2 г. 10 мес.

09.02.07 ИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ И ПРОГРАММИРОВАНИЕ

Квалификация выпускника: специалист по информационным системам
Срок обучения: по очной форме: на базе 9 кл. - 3 г. 10 мес., 11 кл. - 2 г. 10 мес.

54.02.01 ДИЗАЙН (по отраслям)

Квалификация выпускника: Дизайнер
Срок обучения: по очной форме: на базе - 9 кл. - 3 г. 10 мес., 11 кл. - 2 г. 10 мес.

ПРИЕМ ДОКУМЕНТОВ:

- на очное отделение - с 10 июня по 15 сентября,
- на заочное отделение - с 10 июня по 30 сентября.

Адрес приемной комиссии: РД, г. Махачкала, ул. Аскерханова, 13а.
Контакты: 8-988-784-51-56 E-mail: gpkdag@mail.ru www.gpkdag.com

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАДИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

А. ГЪАМИДОВ

Газет йиса 52 сеферда актатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациядин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспекта, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 18.30

Газет "Издательство" "Лотос"

ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 7336

И - лишандик квай материалар

гъакьидихъ чапзавайбуур я.

И - Икъван яшар хъанвайбуур къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Чна дамахзава

Райсудин НАБИЕВ

Аскервилини, иллаки офицервилини пешедал Назим НАБИЕВАН рик гъвечи члавалай алай. Офицерар адан мукьва-къилирикни ква. Назима вичикайни офицер хъун рикивай къетна. Курхуьруьн юкъван школа хъсан къиметралди акъалтларна, яргъалди фикрар тавуна, ам Владивосток шегьердин С.Макарован тварунихъ галай Высший военно-морской училищедиз гъахъна.

Курсант хъайи сифте йикъалай ада хъсандиз къелиз, ахлакъ мягъкемариз, гъар са карда вичелай чешне къалуриз хъана. Ина къве йисуз къелайдалай къулухъ, амай пуд йисуз къел хъийиз 30 курсант, абурук кваз Назимни, Севастополдин П.Нахимован тварунихъ галай училищедиз ракурна. Ада вири четинвилериз дурум гана, вичихъ вири рекъерай хъсан гъазурвал авайди къалуриза.

Назим Набиева офицердиз гележегда къуллугъдал герек къевезвай чирвилер къачуна. Ам военный четырехборьедай мастервиле кандидатни я.

Мукьвара Назим, училище агалкъунралди куьтягъна, отпускдиз лейтенантвилини чинда аваз диде-бубадин патав хтана. Ам ракетный комплексдин расчетдин командир я. Отпуск куьтягъ хъайила, жегъил офицерди Мурманский областда къуллугъ давамарда.

Чна Назим Набиеваз, училище куьтягъна офицервилини чин къачун мубаракзава. Ада инлай къулухъни хъсандиз къуллугъдайдахъ чун инанмиш я.

Лагъана къанда, адан стха Балагъани прапорщик я. Ада Ростовский областда самолетар ахтармишдай инженер яз са частуна къуллугъзава.

Сканворд

Туькьурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Агитатор	Яд тагудай аждагъан	Яцупарча хътин затI	Мумкинвал
РФ-дин республика	Инсан куьрсардай стун	Индиядин шегьер	Боксердин "алат"
Хуьрекдин жуьре	Налбеки хътин къаб	Куьруькчи, кваса	Диндин межлис
Къекъуьнин тегьер	Куьзугъ гамиш	Маларин ем	
Гъикаятчи ...	Яралиев	Чехи къватI	Фикир

"ЛГ"-дин 28-нумрадиз актатая сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: Къаравили. Зили. Асеф. Ухул. Азов. Аран. Тарч. Маил. Илхи. Магъи. Карл.
ТИК ЦАРАРА: Варз. Иблис. Лагълагъчи. Фитнечивал. Хважам-жам. Къуватлуди.

Халкъдин мисалар

Саслан ИСМАИЛОВ

- ✓ Дуст цлун юкъвайни акъуд.
- ✓ Дустар гур хуьй, душманар - кур.
- ✓ Дуьстуниз садрани тапарармир.
- ✓ Душман течирдаз дуьстни чир жедач.
- ✓ Дуьньяда сад хъсанвал, садни писвал амукьда.
- ✓ Жегъилриз - шадвилер, куьзугъбуруз - чайни шекер.
- ✓ Жува авур хъсанвилакай рахамир, хъийизмайдакай фикрар я.

Аялар патал Лезги махар

Дагъустандин ктабрин издательстводи "СикIрен уюнар" твар алаз лезги халкъдин махарин ктаб чапдай акъуднава. ЦIалцIам чарчел басма авунвай ва шикилривди чIагурнавай а ктабда 6 мах гъатнава ("СикIни гъуьлягъ", "Кесибни аслан", "Деве, сикI, жанавур ва сев", "Куьррни аслан", "Фалфараш Ахун", "СикIни жанавур"). Вичин вахтунда П.К.Услара халкъдин сиверай хъин хъувур ва урус чIалаз элкъуьрай и махар алимди 1896-йисуз акъудай "Куьре чIал" твар ганвай илимдин къвалахдихъ галаз санал ганва. Абурукай къве мах - "Деве, сикI, жанавур ва сев", "СикIни жанавур" - П.К.Усларахъ галаз лезги чIал ахтармишунин карда куьмекар гайи Къазанфар Зульфיקъарова гъазурай 1871-йисуз басма

авур "Куьредин абжуз" ктабда гъатна. Лезги махарин ктаб Дагъустандин ктабрин издательстводай маса къачуз жеда.

АДРЕС: Махачкъала шегьер, Пушкинан куьче, 6. Телефондин нумра: 67-18-11.

Нетижаяр къада

ЧИ МУХБИР

"Лезги газетдин" алатай йисан 16-февралдиз актатая 7-нумрада Украинадин Харьков шегьерда авай лезгийрин культурадин "Самур" обществоди "Лезги газетдин" иштираквални аваз документальный фильмайрин конкурс малумарнавайдакай хабар ганай.

Алай йисан 31-июлдиз сятдин 12-даз Махачкъалада "Лезги газетдин" редакцияда конкурсдин нетижаяр къуниз талу-къарнавай мярекат къиле фида. "Лезги хуьр" конкурсдин тешкиллувилени комитетди хабар гай-

ивал, финалдиз пуд автордин - Седакъет Керимовадин, Сади Омарован, Исамудин Агъмедован 4 фильм акъатнава. Абурукай вуж гъи чкадиз лайихлу хъанатIа, 31-июлдиз тайин жеда.

Къейд ийин хъи, конкурсдин комиссиядик лезгийрин культурадин "Самур" обществодин председател Агъверди Адилор, Украинадин образованидин ва культурадин лайихлу работник Геннадий Амирбеков, "Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагъимов, "Самур" обществодин членар - Бедел Беделов, Айнудин Мамедов, Жамирзе Жамирзове, Гъамзат Гъамзатов, Къадир Адилор ва Феликс Нагъиев ква.

Лувар квай гафар

Сулейман ПАШАЕВ

- ✓ Багъдатда лам къве ... (абас, кепек, шигъи, манат) хъун.
- ✓ Тур ... (паяр, фуар, хапIа, аш) масада тIуьрди хъиз хъун.
- ✓ Вилериз ... (накъе, руг, сав, гъуьр) къвахун.
- ✓ Къавалай ... (къек, нуькI, пехъ, къаргъа) фейидайни тахъун.
- ✓ КIвачи ... (рехъ, чил, улам, диб) къун.
- ✓ КIеве гъатайла, вакIаз ... (буба, стха, амле, мирес) лугъуда.
- ✓ ... (къилелай, нерилай, къамалай, винелай) кап алтадун.
- ✓ Са ... (кIвач, къил, тIуб, къуьн) сура аваз хъун.
- ✓ ... (симинилай, керпичдилай, чIарчIелай, спичкадилай) ра-къурун.
- ✓ ... (нефес, чан, тухул, далах) акъудун.
- ✓ Бурж къачун регъят я, ... (алудун, вахкун, дагъмишун, чуй-нуьхун) четин.
- ✓ ... (тек, яргъи, куьруь, шуйкIуь) тар тама тахъуй.
- ✓ Келледа ... (нагъвар, келемар, веькер, эчIелар) ава.
- ✓ Буьркъуда ... (къецIидаз, буьркъудаз, аскIандаз, къакъан-даз) мяу ийида.
- ✓ ... (хеб, балкIан, барцIак, вак) акъаз, геле къевекъевез.
- ✓ Са лашунив къве ... (куьур, балугъ, ачкар, сикI) ягъун.
- ✓ Са гъиле къве ... (келем, ич, чуйхвер, къарпуз) къаз алахъун.
- ✓ Къеме ... (жибинда, къалтухда, къакъара) хтун.
- ✓ КIаникай ... (яд, эрекъ, чехир, зегьер) ракурун.
- ✓ Вакай ... (сас, нек, чIар, кек) акъудай гъисаб я.
- ✓ КIвалахар ... (мух, сил, гергер, къуьл) я.
- ✓ ВацIари ... (вирихъди, гъуьлуьхъди, арандихъди, къама-рихъди) ялда.
- ✓ КицIиз ... (фу, кIараб, гилиг, къван) вегъей гъисаб хъуй.
- ✓ ... (шаларин, сандалрин, серкерин, чичIекрин) къиметдай.
- ✓ Ам какъа галай ... (къаз, уьрдег, верч, уьндуюшка) хъиз ава.
- ✓ ТIвар кицIин ... (ктабда, компьютерда, дафтарда, журналда) хъун.
- ✓ Гъуьлли паб са викилик квай ... (жунгавар, балкIанар, га-мишар, яцар) я.
- ✓ Тамуз ... (кIарасар, гилигар, купIар, чхаяр) тухвайдай я.
- ✓ Накъанни къенин ... (къиф, нуькI, чалагъан, цIицIиб).
- ✓ ... (къалин, хуьруьн, шегьердин, дуьньядин) а къиле.